

T.C.
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

2022 YILI
MAHALLİ İDARELER
GENEL FAALİYET RAPORU

YEREL YÖNETİMLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ANKARA, HAZİRAN 2023

**T.C.
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI**

**T.C.
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI**

BAKAN SUNUŞU

Vatandaşlarımıza yerelde hizmet sunan mahalli idarelerin, merkezi idare ile olan her türlü münasebetini düzenleme görevi 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamında Bakanlığımıza tevdi edilmiştir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak verilen bu görevleri Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde; ülkemizin "Sürdürülebilir Çevre, Medeniyetimizi Yaşatan, Çevreye Saygılı ve İklim Dostu Şehirler" vizyonuna ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ruhuna uygun olarak yürütmekteyiz.

Bu çerçevede; iklim değişikliği, sıfır atık, atık ve atıksu yönetimi, bisiklet yolu ve yeşil yürüyüş yolları ile millet bahçelerinin yapımı, deniz kirliliğinin önlenmesi, kentsel dönüşüm, coğrafi bilgi yönetimi ve akıllı şehir çalışmaları, hazine taşınmazlarının yerel hizmetlerde kullanımı ve toplu konut çalışmaları gibi birçok alanda en önemli paydaşlarımızdan olan yerel yönetimlerimizle yoğun bir iş birliği içinde Türkiye yüzyılı hedeflerimize emin adımlarla yürümekteyiz.

2002 yılından bugüne kadar yapılan reformlarla yerel yönetimlerimizin idari, mali ve teknik kapasitelerinin geliştirilmesi sağlanarak yerel düzeyde hizmetlerin en etkin biçimde halkımıza sunulması sağlanmış olup bu çerçevede yerel yönetimlerimiz; artan hizmet kapasiteleri ile sadece kendi sorumlu olduğu hizmet alanlarında değil aynı zamanda 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli depremlerde Devletimizin bütün imkanlarıyla birlikte vatandaşlarımızın yanında olmuş, ilk günden itibaren arama kurtarma çalışmaları, altyapı, çevre temizliği, barınma ve gıda temini gibi birçok konuda imkânlarını seferber etmişlerdir.

Bugüne kadar olduğu gibi bundan sonraki süreçte de yerel yönetimlerimizin üst ölçekli politika ve strateji belgeleriyle uyumlu olarak yerel düzeyde kamu hizmetlerinin etkin, ekonomik ve verimli bir şekilde sunulabilmesi için stratejik yönetim ve planlama anlayışına dayanan bir yönetim modeliyle vatandaşlarımıza hizmet sunmaları ve hem Bakanlığımız hem de merkezi idarenin diğer kurumlarıyla sürekli iş birliği içinde çalışabilmeleri için gerekli eşgüdüm sağlanacaktır.

Stratejik yönetim anlayışının bir sonucu olan faaliyet raporları da şeffaflık ve hesap verebilirliğin temini ve milletimizin bilgilendirilmesini amaçlamakta olup yerel yönetimlerin; mali bilgileri, fiziki kaynakları, personel durumu, denetime ilişkin bilgiler, Bakanlığımızın yerel yönetimlerle birlikte yaptığı işler gibi birçok konuda detaylı bilgilerini içeren 2022 yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu'nu milletimizle paylaşıyoruz.

Bu raporun hem kamuoyunun bilgilendirilmesi hem de yerel yönetim alanında çalışma yapan bütün paydaşlar için önemli katkılar sağlayacağına inanıyor, raporun hazırlanmasında emeği geçen Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğümüze ve tüm mesai arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Mehmet ÖZHASEKİ

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı

İÇİNDEKİLER

1. GENEL BİLGİLER	18
2. MAHALLİ İDARELER	19
A. Mahalli İdarelerin Tarihçesi	19
1. Belediyelerin Tarihsel Gelişimi	19
2. İl Özel İdarelerinin Tarihsel Gelişimi	20
B. Mahalli İdarelerin Hukuki Durumları	21
C. Mahalli İdarelerle İlgili İş ve İşlemler	21
1. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Yürüttüğü İş ve İşlemler	21
2. İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Yürüttüğü İş ve İşlemler	25
3. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Müştereken Yürüttüğü İş ve İşlemler	29
D. Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğünün Teşkilat Yapısı	29
E. Mahalli İdarelere İlişkin Genel Bilgiler	31
1. Türlerine Göre Mahalli İdare Sayıları	31
2. Türlerine Göre Belediye Sayıları	31
3. Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı	32
4. Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı	32
5. Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları	33
6. Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler	33
3. MAHALLİ İDARELERİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI	35
A. İl Özel İdareleri	35
B. Belediyeler	36
1. Büyükşehir Belediyeleri	38
2. Bağlı İdareler	41
C. Mahalli İdare Birlikleri	42
4. AVRUPA KONSEYİ YEREL VE BÖLGESEL YÖNETİMLER KONGRESİ, YEREL YÖNETİMLERLE İLGİLİ ULUSLARARASI METİNLER VE KARDEŞ KENT İLİŞKİLERİ	43
A. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi	43
B. Avrupa-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler Asamblesi (ARLEM)	43
C. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı	44
D. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi	45
E. Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınırötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi	45
F. Avrupa Kentsel Şartı I-II	46
G. Yerel Gündem 21	46
H. Habitat	47
İ. Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi	49
J. Kardeş Kent	49
5. MAHALLİ İDARELERLE İLGİLİ 2022 YILINDA YAPILAN MEVZUAT ÇALIŞMALARI	50
6. MAHALLİ İDARELERİN İNSAN KAYNAKLARI	55
A. Mahalli İdarelerin Personel Sayıları	55
B. Mahalli İdare Şirketlerinde Çalışan Personel Sayıları	55

C. Toplam Kamu Personeli Sayısı ve Mahalli İdarelerin Personel Durumu	56
7. MAHALLİ İDARELERİN FİZİKİ KAYNAKLARI	57
A. Mahalli İdarelerin Maddi Duran Varlıkları	57
B. Mahalli İdarelerin Demirbaş Taşıt Sayıları	57
C. Mahalli İdarelerin Kiralık Taşıt Sayıları	58
8. MAHALLİ İDARELERİN BİLANÇOSU, FAALİYET SONUÇLARI VE BORÇ DAĞILIMLARI	59
A. Mahalli İdarelerin Bilançosu	59
B. Mahalli İdarelerin Faaliyet Sonuçları	62
C. Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları	66
9. MAHALLİ İDARE BÜTÇE GERÇEKLEŞMELERİ VE BÜTÇE TAHMİNLERİ	67
A. MAHALLİ İDARELERİN BÜTÇE GERÇEKLEŞMELERİ	67
1. Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler	67
2. Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler	67
3. Belediye Bağlı İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler	67
4. İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler	68
5. Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler	68
B. MAHALLİ İDARELERİN BÜTÇE TAHMİNLERİ	69
C. MAHALLİ İDARELERİN HARCAMALARI	69
1. Mahalli İdarelerin Harcamalarına İlişkin Genel Göstergeler	72
2. Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları	72
3. Mahalli İdare Türlerine Göre Yatırım Harcamaları	82
4. Mahalli İdarelerin Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	83
5. Mahalli İdarelerin Yardımları	84
D. MAHALLİ İDARELERİN GELİRLERİ	85
1. Mahalli İdarelerin Gelirlerine İlişkin Genel Göstergeler	86
2. Mahalli İdare Türlerine Göre Öz Gelirleri	87
3. Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri	88
10. MAHALLİ İDARELERİN DENETİMİ	98
A. İç Denetim	98
B. Dış Denetim	99
C. İçişleri Bakanlığınca Yapılan Denetim	100
1. Mülkiye Müfettişlerince Gerçekleştirilen Denetim	101
2. Mahalli İdareler Kontrolörlerince Gerçekleştirilen Denetim	102
11. PROJELER	104
A. Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES)	104
1. 2022 Yılı Proje Uygulama Sonuçları	105
2. 2005- 2023 Yılları Proje Ödenekleri	108
3. Yıllar İtibarıyla İller Bazında Dağıtılan Proje Ödenekleri	109
4. Proje Uygulama Sonuçları (2005-2022 Yılları)	111
B. e-Belediye Bilgi Sistemi	112
C. Yerel Yönetimler Reformu Projesi (LAR-3)	113

12. BAKANLIĞIMIZCA MAHALLİ İDARELERLE BİRLİKTE YÜRÜTÜLEN İŞLER	114
A. Sıfır Atık Projesi	114
B. Atık Yönetimi	116
C. Atıksu	116
D. Bisiklet Yolları	117
E. Yeşil Yürüyüş Yolları	117
F. Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı IPA ile Yapılan Projeler	118
G. Millet Bahçeleri	118
H. Korunan Alanlarda Yerel Yönetimlerle Gerçekleştirilen Yatırımlar	119
İ. Coğrafi Bilgi Sistemlerine İlişkin Faaliyetler	120
1. Ulusal Coğrafi Bilgi Stratejisi ve Eylem Planı İzleme-Raporlama Faaliyetleri	121
2. Ulusal Coğrafi Veri Standartları	121
3. TUCBS Entegrasyon Faaliyetleri	121
4. Ulusal Coğrafi Veri Paylaşım Altyapısı	122
J. Akıllı Şehirlere İlişkin Faaliyetler	122
1. Akıllı Şehirler Rehberlik Uygulamaları Projesi	122
2. Akıllı Şehir Proje Yönetimi Standartlarının Belirlenmesi Projesi	123
3. Akıllı Şehirler Olgunluk Değerlendirme Projesi	123
4. e-Belediye Coğrafi Uygulamaları Kapsamında e-Plan Otomasyon Sistemi Projesi	123
5. Kent İçi Hareketlilik Analizleri Projesi	123
6. Trafik Güvenliği Analiz Platformu Projesi	123
7. Bluetooth Tabanlı Trafik Analiz Sistemleri Projesi	123
8. Yeni Nesil Toplu Taşıma Turuncu Bisiklet Projesi	124
9. Kent Bilgi Sistemi Faaliyetleri:	124
K. Milli Emlak Genel Müdürlüğüne Yürütülen Çalışmalar	124
1. Yerel Yönetimlerimizin İhtiyaç duydukları taşınmazların Tahsis İşlemleri	124
2. Kentsel Dönüşüm Faaliyetlerinin Hazine Taşınmazları ile Desteklenmesi	125
3. Kıyı ve Sahil Şeritlerinin Düzenlenmesi ve Bakımı İçin Belediyeler ile Protokol İmzalanması	126
4. Belediyelerin Vergi Borcunun Ödenmesinde Taşınmazların Vergi Borcuna Mahsuben Satın Alınması	126
5. Hazineye Ait Taşınmazların Satışından Belediyelere Pay Aktarılması	126
L. Toplu Konut ve Kentsel Dönüşüm Çalışmaları	127
1. Sosyal Konut Üretimi	127
2. Kentsel Dönüşüm Çalışmaları	128
3. Tarihi Kent Merkezleri	130
4. Afet Konutları	130
5. Sanayi Siteleri İnşaatı	131
6. 250.000 Konut Kampanyası	131
7. İlk Evim Kampanyası	132
8. İlk İş Yerim Kampanyası	132
M. İklim Değişikliği Başkanlığınca Yürütülen Çalışmalar	133
13. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	134

TABLolar

Tablo 1: Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Belediye Sayıları	20
Tablo 2: Türlerine Göre Mahalli İdarelerin Sayısı	31
Tablo 3: Belediyelerin Türlerine Göre Dağılımı	31
Tablo 4: Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı	32
Tablo 5: Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı	32
Tablo 6: Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları	33
Tablo 7: Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler (2014)	34
Tablo 8: Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler (2019)	34
Tablo 9: 2022 Yılında Yerel Yönetimlerle İlgili Yapılan Mevzuat Düzenlemeleri	50
Tablo 10: Türleri İtibarıyla Mahalli İdarelerin Personel Sayıları	55
Tablo 11: Mahalli İdare Şirketlerinde Çalışan Personel Sayıları	55
Tablo 12: Mahalli İdareler Personelinin Toplam Kamu Personeli İçindeki Oranı	56
Tablo 13: Mahalli İdarelerin Duran Varlıkları (Bin TL)	57
Tablo 14: Mahalli İdarelerin Demirbaş Taşıt Sayıları	57
Tablo 15: Mahalli İdarelerin Kiralık Taşıt Sayıları	58
Tablo 16: Mahalli İdarelerin 2022 Yılı Bilançosu	59
Tablo 17: Mahalli İdarelerin Faaliyet Sonuçları	62
Tablo 18: Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları	66
Tablo 19: Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmeleri	67
Tablo 20: Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmeleri	67
Tablo 21: Belediye Bağlı İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri	67
Tablo 22: İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri	68
Tablo 23: Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmeleri	68
Tablo 24: Mahalli İdarelerin Bütçe Tahminleri	69
Tablo 25: Mahalli İdare Türlerine Göre Harcamaları	72
Tablo 26: Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları	72
Tablo 27: Mahalli İdare Türlerine Göre Personel Harcamaları ve Toplam Harcamaları	73
Tablo 28: Belediye Türlerine Göre Personel Harcamaları ve Toplam Harcamalar	73
Tablo 29: Mahalli İdare Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve Toplam Harcamalar	74
Tablo 30: Belediye Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve Toplam Harcamalar	75
Tablo 31: Mahalli İdare Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve Toplam Harcamalar	75
Tablo 32: Belediye Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve Toplam Harcamalar	76
Tablo 33: Mahalli İdare Türlerine Göre Faiz Harcamaları ve Toplam Harcamalar	77
Tablo 34: Belediye Türlerine Göre Faiz Harcamaları ve Toplam Harcamalar	77
Tablo 35: Mahalli İdare Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar	78
Tablo 36: Belediye Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar	78

Tablo 37: Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve Toplam Harcamalar	79
Tablo 38: Belediye Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve Toplam Harcamalar	80
Tablo 39: Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve Toplam Harcamalar	80
Tablo 40: Belediye Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve Toplam Harcamalar	81
Tablo 41: Mahalli İdare Türlerine Göre Borç Verme ve Toplam Harcamalar	81
Tablo 42: Belediye Türlerine Göre Borç Verme ve Toplam Harcamalar	82
Tablo 43: Mahalli İdare Türlerine Göre Yatırım Harcamaları	82
Tablo 44: Belediye Türlerine Göre Yatırım Harcamaları ve Toplam Harcamalar	83
Tablo 45: Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	83
Tablo 46: Mahalli İdarelerin Yardımları	84
Tablo 47: Mahalli İdare Türlerine Göre Gelirleri	86
Tablo 48: Mahalli İdare Türlerine Göre Öz Gelirleri	87
Tablo 49: Belediyelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri	87
Tablo 50: Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri	88
Tablo 51: Mahalli İdare Türlerine Göre Vergi Gelirleri ve Toplam Gelirler	89
Tablo 52: Belediye Türlerine Göre Vergi Gelirleri	89
Tablo 53: Mahalli İdare Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler	90
Tablo 54: Belediye Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler	91
Tablo 55: Mahalli İdare Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler	91
Tablo 56: Belediye Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler	92
Tablo 57: Mahalli İdare Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve Toplam Gelirler	93
Tablo 58: Belediye Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve Toplam Gelirler	93
Tablo 59: Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve Toplam Gelirler	94
Tablo 60: Belediye Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve Toplam Gelirler	94
Tablo 61: Mahalli İdare Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler	95
Tablo 62: Belediye Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler	95
Tablo 63: Mahalli İdare Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden (GBVG) Alınan Paylar ve Toplam Gelirler	96
Tablo 64: Belediye Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Toplam Gelirler	97
Tablo 65: Mahalli İdare Türlerine Göre İç Denetçi Sayıları	98
Tablo 66: Mahalli İdarelerce Düzenlenen Rapor Sayıları (2021-2022)	99
Tablo 67: Belediye Başkanı, Belediye Meclis Üyeleri, İl Genel Meclis Üyeleri ile Belediye Görevlileri Hakkında Alınan Onaylar	101
Tablo 68: Görevden Uzaklaştırma İşlemleri	101
Tablo 69: Mülkiye Müfettişlerince Denetlenen Mahalli İdare Türleri	102
Tablo 70: Mülkiye Müfettişleri Tarafından Mahalli İdarelerle İlgili Düzenlenen Raporlar	102
Tablo 71: Mahalli İdareler Kontrolörlerince Denetlenen Mahalli İdare Türleri	103

Tablo 72: Mahalli İdareler Kontrolörleri Tarafından Düzenlenen Raporlar	103
Tablo 73: KÖYDES Yol Çalışmaları	106
Tablo 74: KÖYDES İçme Suyu Çalışmaları	107
Tablo 75: 2005- 2023 Yılları Proje Ödenek Tutarları	108
Tablo 76: İller Bazında Dağıtılan KÖYDES Proje Ödenekleri	109
Tablo 77: KÖYDES İçme Suyu Çalışmaları (2005-2022)	111
Tablo 78: KÖYDES Yol Çalışmaları (2005-2022)	111
Tablo 79: Atık Yönetimine İlişkin Veriler (2010-2022)	116
Tablo 80: Atıksu Verileri (2012-2022)	117
Tablo 81: Bisiklet Yollarına İlişkin Veriler (2019-2022)	117
Tablo 82: Yeşil Yürüyüş Yoluna İlişkin Veriler (2019-2022)	117
Tablo 83: Millet Bahçelerine İlişkin Veriler (2019-2022)	119
Tablo 84: Kentsel Dönüşüme İlişkin Veriler	129

ŞEKİLLER

Şekil 1 : 5018 Sayılı Kanun Açısından Mahalli İdareler	18
Şekil 2 : Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması	30

KISALTMALAR LİSTESİ

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ARLEM	: Avrupa-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler Asamblesi
AKDHGM	: Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü
BM	: Birleşmiş Milletler
BSK	: Bitümlü Sıcak Kaplama
CBSGM	: Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü
ÇYGM	: Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü
EGO	: Ankara Elektrik, Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesi Genel Müdürlüğü
ESHOT	: İzmir Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs ve Trolleybüs Genel Müdürlüğü
IPA	: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
İETT	: İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü
İİGM	: İller İdaresi Genel Müdürlüğü
KHGB	: Köylere Hizmet Götürme Birliği
KÖYDES	: Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
LAR	: Yerel Yönetimler Reformu Projesi (Local Administrations Reform)
MPGM	: Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü
SBB	: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SSB	: Silindirle Sıkıştırılmış Beton
SKH	: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSE	: Türk Standardları Enstitüsü
TUCBS	: Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TKGM	: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
UCBP	: Ulusal Coğrafi Bilgi Platformu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
YG-21	: Yerel Gündem 21
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
YEREL BİLGİ	: Yerel Yönetimler Bilgi Tabanı Projesi
YBYK	: Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi
YYGM	: Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü

GİRİŞ

İdarelerin yasal düzenlemelere uyup uymadığını, Stratejik Plana uygun hedef ve göstergeleri belirleyip belirlemediğini ve uygulama sonuçlarının Stratejik Plan ve Performans Programına uygun olup olmadığını içeren faaliyet raporları, 5018 sayılı Kanun'un 41 inci maddesine dayanılarak hazırlanmaktadır.

5018 sayılı Kanun'a göre Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı mahallî idarelerce hazırlanan idari faaliyet raporlarını esas alan ve kendi değerlendirmelerini de içeren Mahallî İdareler Genel Faaliyet Raporunu hazırlar ve kamuoyuna açıklar.

Faaliyet Raporunda, faaliyet yılı sonuçları ile genel ekonomik koşullar, bütçe imkânları ve beklentiler göz önüne alınarak, idarenin gelecek yıllarda faaliyetlerinde yapmayı planladığı değişiklikler yer almaktadır.

Mahalli idarelerin sunacakları hizmetleri için hazırladıkları planlara uygun olarak çalışmalarını yürütmeleri ve bu çalışmalarını yıllık olarak düzenleyecekleri raporlarla kamuoyu ile paylaşmaları şeffaf ve hesap verebilir bir anlayışın gereğidir. Faaliyet raporu ile kamu kaynağının tahsis ve kullanımında etkinlik sağlanmasına, saydamlık ve hesap verilebilirliğe büyük katkı sağlanmış olmaktadır.

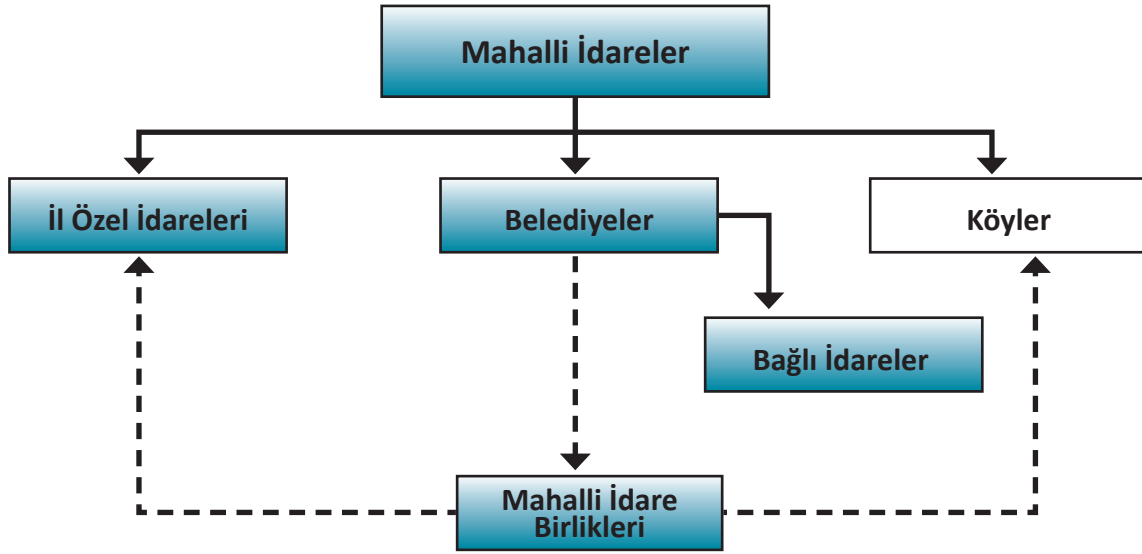
Faaliyet Raporları Stratejik Plan ve Performans programlarının bütünleyici bir parçası olmanın yanında; toplumun idarelerin iş ve işlemleri hakkında doğru ve güvenilir bilgilere şeffaf bir biçimde ulaşmasını sağlamaktadır.

Bu kapsamda Bakanlığımızca hazırlanan 2022 yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporunun, kamuoyunun doğru bilgilendirilmesinde ve yerel yönetimlere ilişkin politikaların belirlenmesinde faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

1- GENEL BİLGİLER

Ülkemizde; “belediye”, “il özel idaresi” ve “köy” olmak üzere üç tür yerel yönetim birimi bulunmaktadır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun 41’inci maddesi gereğince mahalli idare kapsamına giren belediye, il özel idaresi ile bunlara bağlı veya bunların kurdukları veya üye oldukları birlik ve idareler faaliyet raporu hazırlamak zorundadır. Köyler ve üyeleri sadece köylerden oluşan mahalli idare birlikleri, 5018 sayılı Kanun kapsamı dışında kaldıklarından bu idarelerin faaliyet raporu hazırlama zorunluluğu bulunmamaktadır (Şekil 1).

Mahalli idarelerce kamu yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirlik bilinciyle hazırlanan idare faaliyet raporlarının birer örneği doğrudan Sayıştay’a ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına gönderilmektedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bu raporları esas almak suretiyle kendi değerlendirmelerini de içeren Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu’nu hazırlayarak kamuoyuna açıklamakta ve raporun birer örneğini Cumhurbaşkanlığına ve Sayıştay’a göndermektedir.

Şekil 1 : 5018 Sayılı Kanun Açısından Mahalli İdareler

- 5018 sayılı Kanun’a tabi olup faaliyet raporu hazırlayan idareler.
- 5018 sayılı Kanun’a tabi olmayan ve faaliyet raporu hazırlamayan idareler.
- Üyeleri arasında il özel idaresi ve belediye bulunan mahalli idare birlikleri 5018 sayılı Kanun’a tabi olup faaliyet raporu hazırlamakla yükümlüdür. Ancak üyelerinin tamamı köylerden oluşan mahalli idare birliklerinde faaliyet raporu hazırlanması zorunlu değildir.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nda; “Mahalli idarelerce hazırlanan idare faaliyet raporlarının birer örneği Sayıştay Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına gönderilir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, bu raporları esas alarak kendi değerlendirmelerini de içeren Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporunu hazırlar ve kamuoyuna açıklar.” hükmü bulunmakla birlikte Bakanlığımız ve İçişleri Bakanlığı arasında 03 Ağustos 2018 tarihinde imzalanan “Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün Görevlerinin Devir ve Tasfiyesine İlişkin Protokol” gereği, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğünce, il özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahalli idare birliklerine ilişkin bilgiler konsolide edilerek Bakanlığımıza gönderilmektedir.

Bakanlığımızca hazırlanan belediyeler, bağlı idareler, üyeleri belediyelerden oluşan mahalli idare birliklerinin idare faaliyet raporları ile İçişleri Bakanlığınca konsolide edilerek hazırlanan il özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahalli idare birliklerinin idare faaliyet raporları esas alınarak bu Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu hazırlanmıştır.

Mahalli idarelerle ilgili bütçe ve kesin hesap bilgileri ile diğer mali veriler, Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü say2000i otomasyon sistemine dayalı olarak elde edilmektedir. Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu, Yüksel Seçim Kurulu ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının mahalli idarelerle ilgili veri ve istatistikî bilgilerinden de yararlanılmaktadır.

2- MAHALLİ İDARELER

A. Mahalli İdarelerin Tarihçesi

1. Belediyelerin Tarihsel Gelişimi

Gerek Selçuklu Devletinde gerekse Osmanlı İmparatorluğu'nda, başta vakıflar ve esnaf teşkilatı gibi sivil oluşumların birçok belediye hizmetini yerine getirdiği bilinmektedir. 1826 yılına kadar kadıların; maiyetindeki subaşı, ihtisap ağası ve mimarbaşı gibi görevlilerle, mahallî, yargısal ve idari görev yaptıkları görülmektedir. Kadılar, aynı zamanda esnafın mahallî meselelerinin çözümünde de görev almıştır. Kadıların yürüttüğü başlıca mahalli hizmetler arasında; şehrin temizliği, ticaretin sağlıklı yürütülmesi, esnafın denetim ve kontrolü, fiyatların denetimi ve imar düzeninin gözetilmesi sayılabilir.

Belediye hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla 1826 yılında, İhtisap Nazırlığının kurulduğu görülmektedir. İhtisap Nazırlığı, genel olarak kadıların yürüttüğü belediye hizmetlerinin zabıtaya ait olanların yanında vergi toplamak gibi görevleri de yerine getirmektedir. İhtisap Nazırlığının teşkili ile İhtisap Ağalığı da kaldırılmıştır.

İstanbul'da modern anlamda ilk belediye idaresi ise, "İstanbul Şehremaneti" adıyla 1854 yılında çıkarılan bir Nizamname ile kurulmuştur. Bu Nizamname ile aynı zamanda İhtisap Nazırlığı da ilga edilmiştir. İstanbul Şehremanetinin; vergi tarh ve tahsili konusunda Maliye Nezareti, kaldırım yapım ve onarımı için Umur-u Nafia Nezareti, asayişle ilgili sorunlar için Zabtiye Nezareti ve esnaf işleri için de Ticaret Nezareti ile devamlı ilişki içinde olması da öngörülmüştür. Kurulan bu belediye idaresinin başında merkezi hükümet tarafından tayin edilen bir yüksek memur bulunuyordu. Bu belediyede, ileri gelen memurlardan ve esnaf temsilcilerinden oluşan, daha çok istişari/danışma görevleri olan bir Şehremaneti Meclisi de vardı. Yeni kurulan bu belediye idaresi için 1855 yılında 14 maddelik bir Nizamname çıkartılmıştır. Bu Nizamname'nin ikinci maddesinde; Dersaadette bulunanların zaruri ihtiyaçlarının teminini kolaylaştırmak, esnafın düzenini sağlamak, çarşı ve pazarın denetimini yapmak, şehir olmanın gerektirdiği intizam ve temizliği temin etmek, yol ve kaldırımların yapım ve onarımını sağlamak, daha önce İhtisap Nazırlığına toplanan vergileri toplayıp maliyeye teslim etmek gibi görevler Şehremanetine verilmiştir. Zorunlu ihtiyaç maddelerinin karşılanması konusundaki görevler de Şehremanetine tevdi edilmiştir.

Osmanlı döneminde ilk belediye uygulamalarının, Altıncı Daire-i Belediye adıyla İstanbul'un Beyoğlu ve Galata semtlerinde yapıldığı görülmektedir. Altıncı Daire-i Belediyenin teşkili konusundaki tebliğde İstanbul'un genel olarak 14 belediye dairesine ayrıldığı belirtilmekte; ancak Beyoğlu ve Galata semtlerinin gelir itibarıyla iyi durumda olduğu, buralarda iyi nitelikte binaların yer aldığı, bu yörelerde yaşayan halkın diğer ülkelerdeki belediye uygulamalarını da gördüğü ve faydasını idrak ettiği ifade edilerek ilk belediye uygulamalarının burada yapılmasının münasip olacağı belirtiliyordu.

Altıncı Daire-i Belediye uygulamasından sonra, İstanbul'da belediye sayıları bazen artırılmış bazen de azaltılmıştır. Daha sonra, münhasıran İstanbul'da uygulanmak üzere 1877 tarihli "Dersaadet Belediye Kanunu", İstanbul dışındaki vilayetlerde uygulanmak için ise "Vilayet Belediye Kanunu" çıkarılmıştır. Dersaadet Belediye Kanunu ile İstanbul için yirmi belediye idaresi kurulması hüküm altına alınmıştır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu savaş şartları ve gelir yetersizlikleri İstanbul'da kurulması öngörülen belediyelerin hemen kurulup faaliyete geçmesine imkân vermemiştir. İstanbul dışındaki vilayetlerde kurulan belediyeler ise daha çok liman kentlerinde kurulup faaliyete geçmiştir.

Cumhuriyet döneminde ilk yasal düzenlemelerden birisi belediyeler için yapılmıştır. Bu çerçevede Cumhuriyet İdaresinin yasalaştırdığı önemli kanunlardan olan 1580 sayılı Belediye Kanunu 1930 yılında yürürlüğe girmiştir. 1580 sayılı Kanun, 74 yıl yürürlükte kalarak insanımızın hayatında en etkili kanunlardan birisi olma başarısını da göstermiştir. Bu Kanun, dönemin şartlarına göre belediye yönetimine, medeni hayatın bütün gereklerini yerine getirecek önemli bir misyon yüklemiştir. Bilindiği gibi, 1580 sayılı Belediye Kanunu 24.12.2004 tarihinde yerini 5272 sayılı Belediye Kanunu'na bırakmıştır. 5272 sayılı Kanun, TBMM'deki oylama yönteminden kaynaklanan Meclis İç Tüzüğü'ne aykırılık nedeniyle Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş ve bunun yerine şu anda yürürlükte bulunan 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu 13/07/2005 tarih ve 25326 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze belediye sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1 : Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Belediye Sayıları

Yıl	Belediye Sayısı
1923	421
1950	628
1970	1.303
1980	1.727
1990	2.061
2000	3.215
2010	2.950
2013	2.950
2014	1.396
2021	1.390
2022	1.391

Kaynak: YYGM, 2023

Türkiye'deki belediye sayısında 1950'lerden itibaren önemli bir artış yaşanmıştır. 1980'lerde artış daha da hızlanmıştır. 2008 yılı itibarıyla belediye sayısı 3.225 olmuştur. Bu sayı, 5393 sayılı Kanun'un 8 ve 11'inci maddelerine göre yapılan düzenlemeler ve 5747 sayılı Kanun'un uygulanması neticesinde 2013 yılı sonu itibarıyla 2.950 olup, 6360 sayılı Kanun ile 1.554 belediyenin tüzel kişiliğinin kaldırılmasıyla belediye sayısında %53 azalma olmuştur. 31/12/2021 tarihi itibarıyla 1.390 olan belediye sayısı, Çankırı ili, Orta ilçesine bağlı Dodurga Belediyesinin 04.04.2022 tarihinde tüzel kişiliğini geri kazanmasıyla 1.391 olmuştur.

2. İl Özel İdarelerinin Tarihsel Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Dönemini müteakip, önce Muhassıllık Meclisleri ve daha sonra da Memleket Meclisleri olarak ortaya çıkan mahallî oluşumların ülkemizdeki ilk yerel yönetim fikrine temel oluşturduğu bilinmektedir. Böylece halkın idareye fiili iştirakinin sağlanmasına dönük bir gelenek oluşmaya başlamış ve bu uygulamalar mahallî idare yapılarının temelini teşkil etmiştir. Gerek Muhassıllık gerekse Memleket Meclislerinin geleneksel temeli ise 18. yüzyıldan sonra işlevsel hale gelen Meşveret Meclislerine dayanmaktadır.

İl özel idarelerinin biçimlenmesi bakımından, 1864 tarihli Tuna Vilayeti Nizamnamesi belirleyici bir tarihi adım olmuştur. Bu Nizamnameyle; mahallinde belli işlerden sorumlu olan bir il idaresi oluşturulmuş ve ilde yaşayan halkın bazı mahalli külfetlere katılımı amaçlanmıştır. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ilk defa pilot uygulama olarak Tuna Vilayeti'nde uygulanmış ve müteakiben 1865 yılından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer bölgelerinde de uygulamaya başlanmıştır. Bu uygulamalarda, Nizamname'nin uygulandığı yerlerin sosyal yapısı da gözetilerek kapsamlı olmayan bazı değişiklikler yapılmıştır. 1864 tarihli Nizamname'ye, Osmanlı İmparatorluğu'nun tamamında uygulanabilecek bir biçim verilerek 1867 yılında Vilayet-i Umumiye Nizamnamesi adıyla uygulamaya konulmuştur. Bunu izleyen temel düzenleme ise, 1871 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi'dir. Bu Nizamname ile vilayet umumi meclisine bazı yetkiler verilmiş ve nahiye idareleri daha geniş ve etraflı bir düzenlemeye konu edilmiştir.

Bu düzenlemeler çerçevesinde ortaya çıkan ve daha çok istişari bir statüye sahip olan Vilayet Umumi Meclisleri, değişik statü ve süreçleri izleyerek 1913 yılında çıkarılan İdare-i Umumiye-i Vilâyat Kanunu ile il özel idarelerinin karar organı durumuna gelmiştir. 1913 tarihli Kanun, il yönetimini genel ve özel yönetim olarak ikiye ayırarak bugünkü yönetim sisteminin de temelini oluşturmuştur. Kanunla vilayetler, hem merkezi idarenin bir parçası hem de hükmi şahsiyeti haiz bir mahalli idare olarak kabul edilmiştir. Söz konusu Kanun, il özel idarelerini düzenleyen temel metin olarak İmparatorluktan Cumhuriyet'e tevarüs etmiştir. Bu Kanun muhtelif değişiklikler geçirmiş olup en kapsamlı değişikliklerden birisi de 1987 yılında yapılmıştır. 1913 tarihli bu Kanun'un adı 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu olarak değiştirilmiş ve 2005 yılında

yerini 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'na bırakmıştır. 6360 sayılı Kanunla 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçiminden itibaren 30 ilde il özel idareleri kaldırılmış, bu idarelerin mahalli müşterek nitelikteki görev, yetki ve sorumlulukları belediyelere devredilmiştir.

B. Mahalli İdarelerin Hukuki Durumları

Mahalli idareler, Anayasa'nın 123 ve 127'nci maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 123'üncü maddesinde; idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu ve kanunla düzenleneceği, idarenin kuruluş ve görevlerinin merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına göre belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

Anayasa'nın 127'nci maddesinde "Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir." şeklinde tanımlanmıştır. Mahalli idarelerin görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ile merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilişkilerinin kanunla düzenlenmesi anayasal bir zorunluluktur. Mahalli idarelerle ilgili bu alanların, kanun dışında kalan, yönetmelik, yönerge, genelge gibi düzenleyici işlemlerle düzenlenmesine imkân bulunmamaktadır.

Mahalli idareler belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, kendi aralarında Cumhurbaşkanının izni ile birlik kurabilirler. Mahalli idarelerle ilgili olarak Anayasa'da yer alan bir diğer ilke de bu idarelere görevleri ile orantılı gelir sağlanması ilkesidir. Bu çerçevede, yerel yönetimlerin görev alanlarının genişlemesine koşut olarak kullandığı kaynak miktarı da sürekli artmaktadır.

Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde; hizmetlerin koordinasyon içinde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahip bulunmaktadır. Diğer taraftan İçişleri Bakanı, vesayet yetkisi kapsamında görevleriyle ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırabilmektedir.

C. Mahalli İdarelerle İlgili İş ve İşlemler

16 Nisan 2017 tarihli referandumla, Ülkemizi geleceğe taşıyacak güçlü bir yönetim modeli olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişle birlikte merkezi yönetimde de ciddi değişim ve dönüşümler gerçekleştirilmektedir.

Bu kapsamda, 9 Temmuz 2018 tarihli ve 30473 (3.) mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü kaldırılmıştır. 10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle Bakanlığımıza mahalli idareleri ve bunların merkezi idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek görevi verilmiş ve Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1 numaralı ve 15 Temmuz 2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle mahalli idareler üzerinde vesayet yetkisinden kaynaklı görev, yetki ve sorumluluklar İçişleri Bakanlığında kalmış; bunun dışında kalan görev, yetki ve sorumluluklar ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına devredilmiştir.

1.Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Yürüttüğü İş ve İşlemler

1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin;

97 nci maddesinin birinci fıkrasının (o) bendi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına "Mahalli idareleri ve bunların merkezi idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek." görevi,

100 üncü maddesi ile Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğüne;

• Mahalli idarelerin iş ve işlemlerine dair mevzuatla verilen görev ve hizmetleri yapmak, takip etmek, sonuçlandırmak ve geliştirmek,

- Mahalli idare yatırım ve hizmetlerinin kalkınma planları ile yıllık programlara uygun şekilde yapılmasını gözetmek,
- Mahalli idarelerin geliştirilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, istatistiki bilgileri toplamak, değerlendirmek ve yayımlamak,
- Mahalli idareler personelinin hizmet içi eğitimi planlamak ve uygulanmasını takip etmek,
- Mahalli idarelerin teşkilat, araç ve kadro standartlarını tespit etmek,
- Bakan tarafından verilen diğer gevleri yapmak, gevleri tevdi edilmiştir.

703 sayılı Kanun Hükümünde Kararname ile 1 ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerine dayanılarak, Bakanlığımız ve İçişleri Bakanlığı arasında 03 Ağustos 2018 tarihinde imzalanan ‘‘Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün Görevlerinin Devir ve Tasfiyesine İlişkin Protokol’’ gereği, evre, şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının mahalli idarelerle ilgili yürüttüğü başlıca iş ve işlemler şunlardır:

- Mahalli idareleri ve bunların merkezi idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek,
- Görev alanına giren konularda mahalli idarelerin idari ve teknik kapasitesinin geliştirilmesi için çalışmalarda bulunmak ve bunlara teknik destek sağlamak,
- Belediyelerin ve bağlı kuruluşlarının almış olduğu kamu yararı kararına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediyelerin ve bağlı kuruluşlarının acele kamulaştırma taleplerine ilişkin iş ve işlemlerini yürütmek,
- Büyükşehir belediyelerine bağlı kuruluşların genel müdür ve yönetim kurulu üyelerini atama iş ve işlemlerini yürütmek,
- Belediyelerin zel kalem müdürü atama izinlerini vermek,
- Büyükşehir belediyelerine genel sekreter atamak,
- 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 4/1/2002 tarihli 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 5/1/2002 tarihli ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu uyarınca belediyelerin ihaleden yasaklama talepleri doğrultusunda ihaleden yasaklama işlemlerini yürütmek,
- 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 4/1/2002 tarihli 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 5/1/2002 tarihli ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu uyarınca yeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan birliklerin ihaleden yasaklama talepleri doğrultusunda ihaleden yasaklama işlemlerini yürütmek,
- İl zel idareleri ve köyler ile yeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idareler bakımından 16/06/2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun gereğince yenileme alanları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl zel idareleri ve köyler ile yeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idareler bakımından 3/7/2005 tarih ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu gereğince tarım amacı dışında kullanılacak araziler ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- 2/7/2008 tarihli ve 5779 sayılı Kanun gereğince mahalli idarelere genel bütçe vergi gelirlerinden pay verilmesine ilişkin işlemlerin yürütülmesinde Türkiye İstatistik Kurumu, İller Bankası ve Hazine ve Maliye Bakanlığı arasında koordinasyonu sağlamak ve bununla ilgili işlemleri yürütmek,
- 2/7/2008 tarihli ve 5779 sayılı Kanun gereğince İl zel idare paylarının tahsisine esas olmak üzere belirlenen köy sayılarını İller Bankasına bildirmek,

- 5/1/1961 tarihli ve 237 sayılı Taşıt Kanunu kapsamında belediyelerin yurtdışı araç hibeleriyle (ambulans, itfaiye-kurtarma) ilgili işlemleri yürütmek,
- 9/6/1994 tarihli ve 3998 sayılı Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanun gereğince mezarlıklardan yol geçirme onayları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
  - Belediye kurulması, birleşme ve katılma ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
  - İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idare birliklerinin kurulması konusundaki iş ve işlemleri yürütmek,
  - Belediye ve bağlı kuruluşlarının şirket ve kooperatif kurmalarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
  - İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idare birliklerinin şirket ve kooperatif kurmalarına ilişkin iş ve işlemlerini yürütmek,
  - Belediyeler ve bağlı kuruluşları tarafından kurulacak bütçe içi işletmeler ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
  - Belediyeler ve bağlı kuruluşları tarafından kurulacak şirket ve bütçe içi işletmelere ilişkin verileri toplamak ve bunları değerlendirmek,
  - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idarelerin borçlanma işlemlerini yürütmek,
  - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin yap-işlet-devret modeline ilişkin talepleriyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
  - Belediyelerin taşınmaz tahsisiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
  - Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Demokrasi Sürekli Komitesi ve alt komiteleri ile ulusal heyetin oluşturulması ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
  - Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Ulusal Heyetinin oluşturulması ile ilgili iş ve işlemleri tespit etmek,
  - Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Genel Kurullarına katılım sağlayarak genel kurul gündemini takip etmek,
  - Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi tarafından ülkemize yapılan izleme ziyaretlerinin programlanması ve uygulanması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
  - Avrupa Birliğine giriş öncesi ve giriş sonrası kullanılan fonlarla ilgili gerekli araştırmaları yaparak, mahalli idarelerin yararlanabileceği fonları araştırmak ve tespit etmek,
  - Mahalli idarelerden Avrupa Birliği fonlarına müracaat edenlerin iş ve işlemlerini ulusal ve uluslararası kuruluşlar nezdinde takip etmek; fonların kullanım sonrası takibini yaparak sonuçlarını izlemek,
  - Görev alanıyla ilgili proje uygulamalarında diğer kurum ve kuruluşlar ile Bakanlık birimleri arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak,
  - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin yabancı ülke mahalli idareleri ile kardeş kent ilişkisi kurma iş ve işlemlerini yürütmek,
  - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin uluslararası kuruluşlara üye olmaları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
  - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin uluslararası festivallere katılımı ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
  - İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin uluslararası yabancı ülke mahalli idareleri ile yapılacak olan ortak proje, yardım ve hibe ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerden yurtdışına, yurtdışından mahalli idarelere yapılan ziyaretlerle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

- İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idareler tarafından sunulan hizmetlerin standart çalışmalarını yaparak uygulamaya ilişkin iş ve işlemleri takip etmek ve sonuçlarını izlemek,

- Mahalli idarelerin TSE standartları ile ilgili iş ve işlemleri yapmak,

- Mahalli idareler tarafından hazırlanacak faaliyet ve performans raporları hakkında standartları belirlemek,

- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin faaliyet raporları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

- İl özel idareleri ve üyeleri il özel idarelerinden oluşan mahallî idare birliklerine ait İçişleri Bakanlığı tarafından konsolide edilerek gönderilen faaliyet raporlarının, genel faaliyet raporu hazırlanmasına esas teşkil etmek üzere ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

- 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 41 inci maddesinde düzenlenen faaliyet raporu ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışındaki mahalli idarelerin mali raporlarının konsolidasyonu konusundaki iş ve işlemleri yürütmek,

- 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanun'u ve ilgili mahalli idare mevzuatı çerçevesinde oluşturulan raporları ilgili mercilere sunmak,

- Mahalli idarelerin performans ölçüm kriterlerinin belirlenmesi ve uygulanması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin iş ve işlemlerinden istatistikî veri olarak toplanacakları tespit ederek standardını oluşturmak,

- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerle ilgili her türlü istatistikî verileri toplamak, değerlendirmek, raporlamak ve yayımlamak,

- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin seçilmiş organlarının üyeleri ile ilgili istatistikî çalışmaları yürütmek,

- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerin merkezi yönetim bütçesinden mahalli idarelere aktarılacak yardımlarla ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerce hazırlanan projelerden uygun olan yardım taleplerini ilgili bakanlıklara bildirmek ve bu yardımlara ilişkin olarak gönderilen ödeneklerin ilgili mahalli idareye aktarılması için gereken onay işlemlerini yürütmek,

- İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idarelere yapılan yardımların tahsis amacına uygun olarak kullanılmaması halinde, tahsis değişikliği onayı işlemlerini yürütmek,

- Ulusal ve uluslararası alanda mahalli idarelerle ilgili gelişmeleri izlemek ve mahalli idareler tarafından sunulan hizmetleri değerlendirmek,

- Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinin 7 nci maddesinin dördüncü fıkrasına göre il özel idareleri, belediyeler ve mahalli idare birliklerinin bütçelerinin kurumsal kodlarını belirlemek ve duyurmak,

- Turizm alanları etüt çalışmaları ve balıkçı barınakları hakkında mahalli idarelerin görüşünü alarak görüş oluşturmak,

- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idareler personelinin norm kadro ilke ve standartları konusundaki çalışmaları yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelere ilk defa memur alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,
- Belediyeler ve bağlı kuruluşlar ile mahalli idare birliklerinin norm kadro ve standartlarına ilişkin usul ve esasları belirlemek,
- Belediyeler ve bağlı kuruluşlar ile mahalli idare birlik personelin görevde yükselme ve unvan değişikliği esaslarını belirlemek,
- Belediyelerde ilk defa zabıta memuru alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,
- Belediyelerde ilk defa itfaiye eri alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,
- Belediyelerin ilave personel istihdam taleplerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerde istihdam edilen sözleşmeli personelin iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idare şirketlerinde personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı kapsamında işçi alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,
- Mahalli idareler personelinin performans ölçütlerini İçişleri Bakanlığı ile birlikte belirlemek ve bununla ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 38 inci maddesi uyarınca büyükşehir veya ilçe belediyelerinde görevlendirilen personelin ikinci görev ücretinin tespitine ilişkin işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idareler personelinin hizmet içi eğitimlerini koordine etmek; birlik, dernek, vakıf, şirket ve benzeri kuruluşların bu kapsamdaki mahalli idare personeline yönelik yapacakları eğitim faaliyetleri ile ilgili olarak gerekli iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan diğer mahalli idarelerde görev yapan personelin görevde yükselme eğitimi ve sınavlarının yapılması konusundaki koordinasyonu sağlamak ve işlemlerini yürütmek,
- Mahalli idarelerle ilgili mevzuatı, genelgeleri ve görüşleri konuları itibariyle derleyerek gerek elektronik ortamda gerekse kitap şeklinde hazırlayarak ilgililerin hizmetine sunmak,
- Görev alanıyla ilgili mahalli idareler alanında ihtiyaç duyulan konularda bilgi ve veri derleyerek yayınlamak,
- İl özel idareleri ve köyler ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri dışında kalan mahalli idarelerin yatırım ve hizmetlerinin kalkınma planları ile yıllık programlara uygun şekilde yapılması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Görev alanıyla ilgili mahalli idareler hakkında sorumlu ya da ilgili olunan eylem planları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- KÖYDES Projesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- KÖYDES CBS Projesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Kentsel dönüşüm ve gelişim alanı belirlenmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Mahalli idare birimlerinin hizmetlerine gönüllü katılımı düzenleyen mevzuattan kaynaklı iş ve işlemleri yürütmek,
- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili konularda TBMM üyeleri tarafından

mahalli idarelerin iş ve işlemleri konusunda sorulan yazılı soru önergelerinin cevaplandırılması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili mahalli idareler ve bağlı kuruluşları ile mahalli idarelerin kurdukları birliklerce hazırlanan mevzuat metinleri hakkında, bunlar yürürlüğe girmeden önce mevzuat gereği alınması gereken diğer kurum ve kuruluşların görüşleri ile ilgili koordinasyonu sağlamak,
- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili diğer bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşlarından gelen yeni hazırlanacak veya değişiklik yapılacak mevzuat taslaklarına ilişkin görüş bildirmek,
- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili yürürlükte olan mahalli idare mevzuatının uygulanmasını izlemek, değerlendirmek ve mevzuat değişikliğine ilişkin önerilerde bulunmak,
- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili kanun, yönetmelik, yönerge ve genelge çalışmalarını yaparak bunların yürürlüğe girmesi için gerekli işlemleri yürütmek,
- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile İçişleri Bakanlığı görev alanında kalan hususlar hariç olmak üzere diğer görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili konularda mahalli idareler mevzuatının uygulanması hususunda ortaya çıkacak tereddütleri gidermek üzere görüş oluşturmak.

2. İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Yürüttüğü İş ve İşlemler

Anayasa'nın 127'nci maddesine göre; görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyeleri, İçişleri Bakanı tarafından kesin hükme kadar geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılabilmektedir.

703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 1 ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerine dayanılarak hazırlanan Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün Görevlerinin Devir ve Tasfiyesine İlişkin Protokol gereği, İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle ilgili yürüttüğü başlıca iş ve işlemler şunlardır:

- Belediye başkanlarının düşürülmesiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması ve yeni belediye başkanı veya başkan vekilinin seçilememesi durumunda seçim yapıncaya kadar belediye başkanı görevlendirilmesiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediye meclislerinin feshi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Birlik meclislerinin feshi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a göre, mahalli idarelerin ve mahalli idare birliklerinin seçilmiş ve atanmış görevlileri hakkındaki ön inceleme işlemlerini yürütmek,
- 4483 sayılı Kanun'a göre, mahalli idarelerin seçilmiş ve atanmış görevlileri hakkındaki işleme konulmama kararları hakkındaki işlemleri yürütmek,
- Mahalli idareler ve bunların bağlı kuruluşları ile mahalli idare birliklerinde istihdam edilen memurlar hakkında Devlet memurluğundan çıkarma cezasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- Büyükşehir belediyelerine bağlı olarak kurulan su ve kanalizasyon idaresi genel müdürlerinin ikinci derece tezkiye amirliği ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Mahalli idarelerle ilgili her türlü inceleme, soruşturma, denetim, özel teftiş ve bunların onaylarına ilişkin işlemleri yürütmek,
- Mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar görevden uzaklaştırmaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

- Terör nedeniyle görevi sona erdirilen veya görevden uzaklaştırılan mahalli idarelerin seçilmiş organları ve bu organların üyeleri ile bu idareler hakkındaki iş ve işlemleri yürütmek,
- Mahalli idareler tarafından yürütülen hizmetlerde meydana gelecek aksama durumunda mevzuat gereği yapılacak iş ve işlemleri yürütmek,
- Mahalli idarelerin ve mahalli idare birliklerinin görevlileri ve organları ile ilgili olarak yapılan ihbar ve şikâyetler hakkındaki iş ve işlemleri yürütmek,
- Mevzuatın uygulanmasına ilişkin olarak Teftiş Kurulu Başkanlığı veya Kontrolörler Başkanlığından teftişi ve soruşturulması istenilen mahalli idare organlarıyla bu organların üyeleri hakkındaki şikâyet ve başvurularla, müfettiş ve kontrolörlerin düzenlediği rapor ve fezlekelerin sonuçlarını izlemek,
- Mahalli idareler ile bunların bağlı kuruluşları ve bu idareler tarafından kurulan birlik, işletme ve şirketlerin mülkiye müfettişleri ve mahalli idareler kontrolörleri tarafından yapılan denetimleri sonucunda düzenlenen teftiş raporlarını inceleyerek gerekli işlemleri yapmak,
- Mülkiye müfettişleri ve mahalli idareler kontrolörleri tarafından düzenlenen raporlarda belirtilen kamu zararlarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediye başkanlarının mal bildirimleriyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Belediye başkanlarının yurtdışına çıkışlarıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İçişleri Bakanlığı sorumluluğunda ve desteğinde yürütülen e-belediye uygulamaları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İçişleri Bakanlığı sorumluluğunda ve desteğinde yürütülen il özel idareleri e-devlet uygulamaları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Beldelerin isim değişikliğiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin kurulması konusundaki iş ve işlemleri yürütmek,
- Köy kurulması, birleştirilmesi, ayrılma, kaldırılma ve diğer iş ve işlemlerin yürütülmesi,
- Üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin kuruluşu, tüzük değişikliklerinin onaylanması ve diğer iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idaresi genel sekreterlerinin atanmasına ilişkin işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin borçlanma işlemlerini yürütmek,
- İl özel idarelerinin kuracakları bütçe içi işletmelerle ilgili izin işlemlerini yürütmek,
- İl özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin şirket kurmalarına ilişkin iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idarelerinin acele kamulaştırma taleplerine ilişkin iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idarelerinin almış olduğu kamu yararı kararına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idarelerinin yap-işlet-devret modeline ilişkin taleplerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idarelerinin taşınmaz tahsisiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- 5/1/1961 tarihli ve 237 sayılı Taşıt Kanunu kapsamında özel idarelerin yurtdışı araç hibeleriyle (ambulans, itfaiye-kurtarma) ilgili işlemleri yürütmek,
- 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 5/1/2002 tarihli ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu uyarınca il özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin ihaleden yasaklama talepleri doğrultusunda ihaleden yasaklama işlemlerini yürütmek,
- Gökçeada ve Bozcaada mahalli idarelerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri bakımından 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu gereğince tarım amacı dışında kullanılacak araziler ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

- İl özel idareleri ile üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri bakımından 16/6/2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun gereğince yenileme alanları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri tarafından sunulan hizmetlerin standart çalışmalarını yaparak uygulamaya ilişkin iş ve işlemleri takip etmek ve sonuçlarını izlemek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin faaliyet raporlarını hazırlayıp konsolide ederek Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına gönderilmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleriyle ilgili her türlü istatistikî verileri toplamak, değerlendirmek, raporlamak ve yayımlamak,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin iş ve işlemlerinden istatistikî veri olarak toplanacakları tespit ederek standardını oluşturmak,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin seçilmiş organlarının üyeleri ile ilgili istatistikî çalışmaları yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerince hazırlanan projelerden uygun olanlara ilişkin yardım taleplerini ilgili bakanlıklara bildirmek ve bu yardımlara ilişkin olarak gönderilen ödeneklerin ilgili mahalli idareye aktarılması için gereken onay işlemlerini yürütmek,
- Muhtarlar ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Köy ve mahalle muhtarlarının ödeneklerinin valiliklere gönderilmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Köy ve Mahalle Muhtarlarının taleplerinin alınması ve takip edilmesi, elektronik sistem (Muhtar Bilgi Sistemi) üzerinden izlenmesi ve değerlendirilmesi,
- YİKOB-KIRDES Projesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin uluslararası kuruluşlara üye olmaları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin yurtdışına, yurtdışından mahalli idarelere yapılan ziyaretlerle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin uluslararası festivallere katılımı ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinin yabancı ülke mahalli idareleri ile kardeş kent ilişkisi kurma iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerindeki personelle ilgili norm kadro ilke ve standartları konusundaki çalışmaları yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlikleri personelinin hizmet içi eğitimlerini koordine etmek; bu personele yönelik yapılacak eğitim faaliyetleri ile ilgili olarak gerekli iş ve işlemleri yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerine ilk defa memur alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinde istihdam edilen sözleşmeli personelin iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlik şirketlerinde personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı kapsamında işçi alım izni iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birlik şirketlerinde görev yapan personelin görevde yükselme eğitimi ve sınavlarının yapılması konusundaki koordinasyonu sağlamak ve işlemlerini yürütmek,
- İl özel idareleri, üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahallî idare birliklerinde görev yapan personelin görevde yükselme eğitimi ve sınavlarının yapılması konusundaki koordinasyonu sağlamak ve işlemlerini yürütmek,
- Mahalli idareler personeli hakkında terörle mücadele mevzuatı ve/veya devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunanlar ile ilgili mevzuattan kaynaklanan iş ve işlemleri yürütmek,

- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili mahalli idareler hakkında sorumlu ya da ilgili olunan eylem planları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili konularda TBMM üyeleri tarafından mahalli idarelerin iş ve işlemleri konusunda sorulan yazılı soru önergelerinin cevaplandırılması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili mahalli idareler ve bağlı kuruluşları ile mahalli idarelerin kurdukları birliklerce hazırlanan mevzuat metinleri hakkında, bunlar yürürlüğe girmeden önce mevzuat gereği alınması gereken diğer kurum ve kuruluşların görüşleri ile ilgili koordinasyonu sağlamak,
- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili diğer bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşlarından gelen yeni hazırlanacak veya değişiklik yapılacak mevzuat taslaklarına ilişkin görüş bildirmek,
- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili yürürlükte olan mahalli idare mevzuatının uygulanmasını izlemek, değerlendirmek ve mevzuat değişikliğine ilişkin önerilerde bulunmak,
- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili kanun, yönetmelik, yönerge ve genelge çalışmalarını yaparak bunların yürürlüğe girmesi için gerekli işlemleri yürütmek,
- Mahalli idarelerin idari vesayet, denetim ve soruşturma ile görev alanında kalan görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili konularda mahalli idareler mevzuatının uygulanması hususunda ortaya çıkacak tereddütleri gidermek üzere görüş oluşturmak.

3.Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle İlgili Müşterek Yürüttüğü İş ve İşlemler

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının mahalli idarelerle ilgili müştereken yürüttüğü iş ve işlemler şunlardır:

- Mahalli İdarelere İlk Defa Atanacaklara Dair Sınav ve Atama Yönetmeliğini hazırlamak,
- İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Bağlı Kuruluşları ile Bunların Üyesi Olduğu Mahalli İdare Birliklerinin Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmetlerinin Gördürülmesine İlişkin Usul ve Esasları belirlemek,
- e-Belediye Projesini yürütmek (İçişleri Bakanlığı/ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı – Proje tamamlandıktan sonra Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile beraber yürütülecektir.),
- Türkiye’de Yerel Yönetim Reformunun Kurumsallaştırılması Programı (LAR-3)’ni yürütmek,

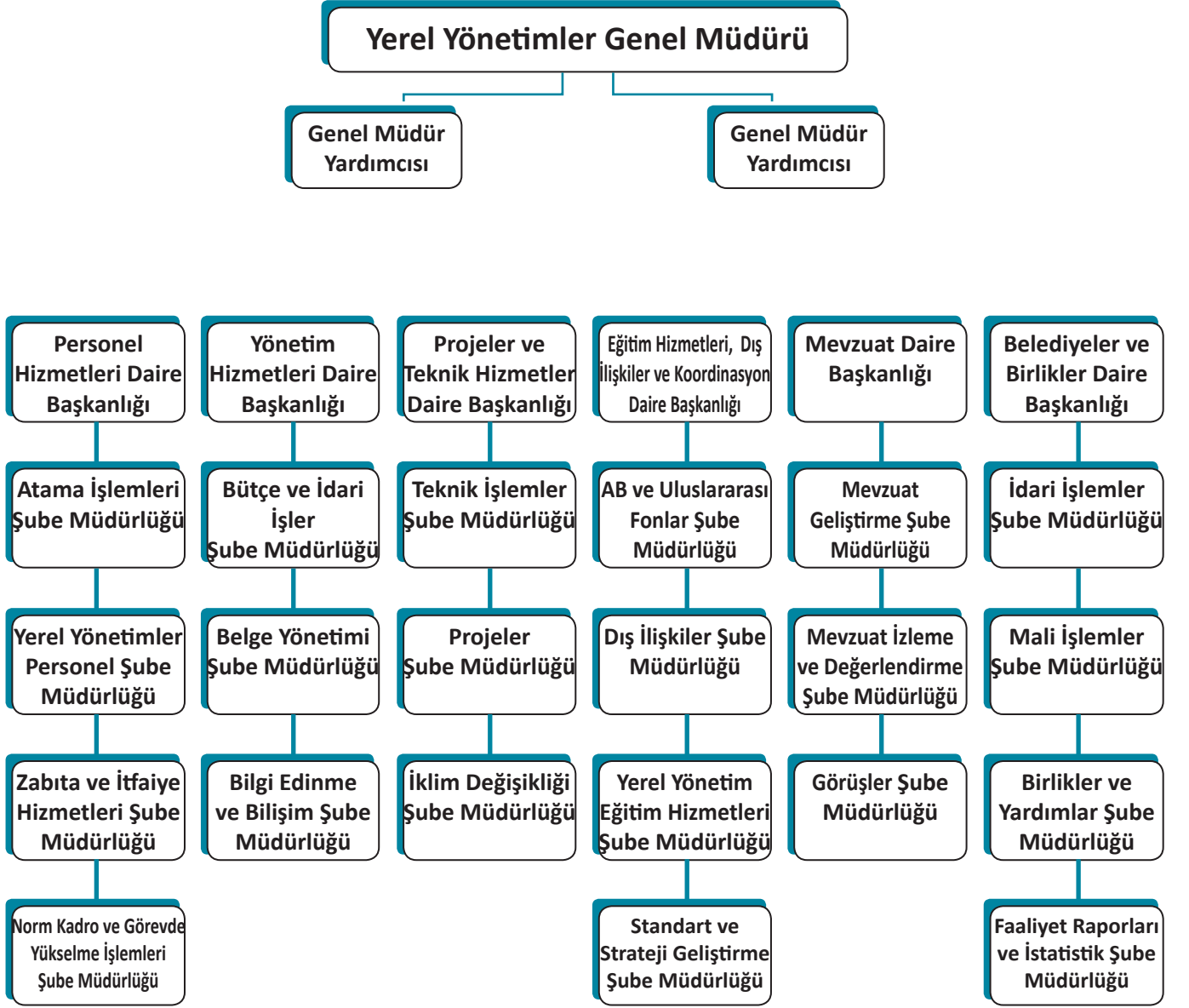
D. Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğünün Teşkilat Yapısı

12/12/2019 tarihinde Bakanlık Makamınca onaylanan Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü Çalışma Yönergesi’ne göre Genel Müdürlüğe bağlı Daire Başkanlıklarının görev ve yapılanmaları yeniden düzenlenmiştir.

Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü 2 Genel Müdür Yardımcılığı, 6 Daire Başkanlığı ve 21 Şube Müdürlüğü şeklinde teşkilatlanmıştır. Genel Müdürlük bünyesindeki Daire Başkanlıkları şunlardır:

- 1- Belediyeler ve Birlikler Daire Başkanlığı
- 2- Eğitim Hizmetleri, Dış İlişkiler ve Koordinasyon Daire Başkanlığı
- 3- Mevzuat Daire Başkanlığı
- 4- Personel Hizmetleri Daire Başkanlığı
- 5- Projeler ve Teknik Hizmetler Daire Başkanlığı
- 6- Yönetim Hizmetleri Daire Başkanlığı

Şekil 2 : Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması

E. Mahalli İdarelere İlişkin Genel Bilgiler

1. Türlerine Göre Mahalli İdare Sayıları

Türlerine göre mahalli idare sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2 : Türlerine Göre Mahalli İdarelerin Sayısı

Türü	İl Özel İdaresi*	Belediye	Köy
2021	51	1.390	18.289
2022	51	1.391**	18.275

Kaynak: YYGM ve TÜİK, 2023.

*Gökçeada ve Bozcaada Mahalli İdareleri Hariç

** 31/12/2021 tarihi itibarıyla 1.390 olan belediye sayısı, Çankırı ili, Orta ilçesine bağlı Dodurga Belediyesinin 04.04.2022 tarihinde tüzel kişiliğini geri kazanmasıyla 1.391 olmuştur.

Türkiye’de 51 il özel idaresi, 1.390 belediye, 18.275 köy bulunmaktadır. Diğer taraftan, 1151 sayılı Bozcaada ve İmroz Kazalarının Mahalli İdareleri Hakkında Kanun’un ilgili hükümlerine göre Gökçeada ve Bozcaada yönetimleri de birer mahalli idare birimi olarak kurulmuştur.

Belediyeler, nüfus büyüklüklerine ve il, ilçe ve belde belediyesi olmalarına bakılmaksızın 5393 sayılı Belediye Kanunu’na göre yönetilmekle birlikte; nüfusu, fiziki yerleşim durumu ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri dikkate alınarak büyükşehir belediyesine dönüştürülmüş yerlerdeki büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir sınırları içindeki ilçe belediyeleri ayrıca 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu hükümlerine göre de yönetilmektedir.

2. Türlerine Göre Belediye Sayıları

Türlerine göre belediye sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 3 : Belediyelerin Türlerine Göre Dağılımı

Türü	Büyükşehir Belediyesi	Büyükşehir İlçe Belediyesi	İl Belediyesi	İlçe Belediyesi	Belde Belediyesi	Toplam
2021	30	519	51	403	387	1.390
2022	30	519	51	403	388	1.391

Kaynak: YYGM, 2023

3. Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı

Türlerine ve nüfus aralıklarına göre belediyelerin dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 4 : Türlerine ve Nüfus Aralıklarına Göre Belediyelerin Dağılımı

	Büyükşehir	İl	Büyükşehir İlçe	İlçe Merkezi	Belde	Toplam	Nüfus
0 - 2.000			1	42	93	136	222.919
2.001 - 5.000			13	131	259	403	1.212.464
5.001 - 10.000			41	89	34	164	1.148.235
10.001 - 20.000			81	67	1	149	2.117.352
20.001 - 50.000		5	130	54	1	190	6.044.065
50.001 - 75.000		5	48	11		64	3.915.038
75.001 - 100.000		6	23	5		34	2.968.903
100.001 - 250.000		26	91	4		121	18.669.119
250.001 - 500.000		9	64			73	25.711.770
500.001 - 750.000	1		18			19	11.641.270
750.001 - 1.000.000	5		9			14	12.080.063
1.000.001 - 2.000.000	14					14	18.724.709
2.000.001 - 3.000.000	6					6	13.661.690
3.000.001 - 5.000.000	2					2	7.656.776
5.000.001 -	2					2	21.690.236
TOPLAM	30	51	519	403	388	1.391	80.810.660

Kaynak: TÜİK ADNKS 2023

Nüfusu 2.000'in altında 136, 5.000'in altında 539, 10.000'in altında 703 belediye bulunmaktadır. Nüfusu 10.000'in altındaki belediyelerin toplam belediye sayısına oranı %50,5'tir. Nüfusu 100.000'in üzerinde 251 belediye bulunmaktadır.

Ülkemizdeki toplam nüfusun (85.279.553 kişi) %78,15'i büyükşehir belediyesi sınırları %16,60'ı diğer belediye sınırları içerisinde olmak üzere %94,76'sı belediye sınırları içinde %5,24'ü köy sınırları içinde yaşamaktadır.

Büyükşehir belediyelerinin sınırları içinde 66.653.949, il belediyelerinde 7.735.058, ilçe belediyelerinde 5.247.414, belde belediyelerinde 1.174.239 kişi olmak üzere toplam 80.810.660 vatandaşımız belediye sınırları içerisinde yaşamaktadır.

4. Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı

Mahalli idare birlikleri ve belediye bağlı idareleri sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 5 : Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı

Türü	Belediye Bağlı İdareleri	Mahalli İdare Birlikleri
2021	33	697
2022	33	694

Kaynak: YYGM, 2023

Ülkemizde hâlihazırda 33 belediye bağlı idaresi ve 694 mahalli idare birliği bulunmaktadır.

5. Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları

Türlerine göre birlik sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 6 : Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları

S.No	Türü	2021	2022
1	Ülke Düzeyinde Birlikler	2	2
2	Belediye Hizmet Birliği	42	42
3	Özel İdare-Belediye Hizmet Birliği	10	9
4	Kalkınma Birliği	5	5
5	Çevre Altyapı Hizmet Birliği	68	67
6	Turizm Altyapı Hizmet Birliği	35	31
7	İçmesuyu Birliği	73	75
8	Köylere Hizmet Götürme Birliği	451	451
9	Diğer	11	12
Toplam		697	694

Kaynak: YYGM ve İİGM, 2023

Ülkemizde; 2'si ülke düzeyinde birlik, 42'si belediye hizmet birliği, 9'u özel idare-belediye hizmet birliği, 5'i kalkınma birliği, 67'si çevre altyapı hizmet birliği, 31'i turizm altyapı hizmet birliği, 75'i içme suyu birliği, 451'i köylere hizmet götürme birliği (KHGB) ve 12'si diğer birlikler olmak üzere toplam birlik sayısı 694'tür.

5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nun 20'nci maddesine göre ülke düzeyinde, belediyeleri temsil etmek üzere Türkiye Belediyeler Birliği ve il özel idareleri ile yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarını temsil etmek üzere Vilayetler Birliği kurulmuştur.

6. Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler

Anayasamız, mahalli idarelerin karar organlarının seçimle oluşturulacağı temel kuralını getirmiştir. Mahalli idarelerde seçimler beş yılda bir, serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. İl genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde, onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi, belediye başkanlığı ve muhtar seçiminde ise çoğunluk sistemi uygulanmaktadır.

18 yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir. 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 11 inci maddesinde belirtilen sakıncaları taşımamak şartıyla 18 yaşını dolduran her Türk vatandaşı belediye başkanlığına, muhtarlığa, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliğine seçilebilmektedir.

2014 yılı mahalli idareler genel seçimi ile seçilen mahalli idare görevlilerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 7 : Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler (2014)

Türü	Erkek	Oran (%)	Kadın	Oran (%)	Toplam
Büyükşehir Belediye Başkanı	27	90	3	10	30
Büyükşehir İlçe Belediye Başkanı	496	96	23	4	519
Belediye Meclis Üyesi	18.300	89	2.198	11	20.498
İl Belediye Başkanı	50	98	1	2	51
İlçe ve Belde Belediye Başkanı	784	98	13	2	797
İl Genel Meclis Üyesi	1.191	95	60	5	1.251
Köy Muhtarı	18.085	100	58	0	18.143
Mahalle Muhtarı	31.013	98	622	2	31.635
Köy İhtiyar Meclis Üyesi	79.689	99	1.007	1	80.696
Mahalle İhtiyar Heyeti Üyesi	134.362	98	3.419	2	137.781
Toplam	283.997	97	7.404	3	291.401

Kaynak: YYGM, 2023

2019 yılı Mahalli İdareler Genel Seçimi ile seçilen mahalli idare görevlilerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 8 : Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerine İlişkin Bilgiler (2019)

Türü	Erkek	Oran (%)	Kadın	Oran (%)	Toplam
Büyükşehir Belediye Başkanı	27	90	3	10	30
Büyükşehir İlçe Belediye Başkanı	494	95	25	5	519
Belediye Meclis Üyesi	18.461	89	2.284	11	20.745
İl Belediye Başkanı	50	98	1	2	51
İlçe ve Belde Belediye Başkanı	777	98	12	2	789
İl Genel Meclis Üyesi	1.223	96	48	4	1.271
Köy Muhtarı	18.081	99	115	1	18.196
Mahalle Muhtarı	31.049	98	970	2	32.019
Köy İhtiyar Meclis Üyesi	79.689	99	1.007	1	80.696
Mahalle İhtiyar Heyeti Üyesi	134.362	98	3.418	2	137.780
Toplam	284.213	97	7.883	3	292.096

Kaynak: YYGM, İİGM, 2023

2014 yılı Mahalli İdareler Genel Seçimi ile 2019 yılı Mahalli İdareler Genel Seçim sonuçlarına bakıldığında; seçilmiş kadın sayısının 7.404'ten 7.883'e çıktığı görülmektedir.

3. MAHALLİ İDARELERİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

İl özel idareleri, büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri, büyükşehir ilçe, ilçe ve belde belediyeleri, bağlı idareler ile mahallî idare birliklerine ilgili kanunlarla çeşitli görev, yetki ve sorumluluklar verilmiştir.

A. İl Özel İdareleri

İl özel idarelerinin görev ve sorumlulukları 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6'ncı maddesinde sıralanmıştır.

İl Özel İdaresi Kanunu'nda özel idarelerin görevleri, il sınırları içindeki görevler ve belediye sınırları dışındaki görevler olarak iki şekilde tanımlanmıştır.

1) İl sınırları içindeki görevler;

- Gençlik ve spor, sağlık, tarım, sanayi ve ticaret,
- Belediye sınırları il sınırı olan büyükşehir belediyeleri hariç ilin çevre düzeni plânı,
- Bayındırlık ve iskân,
- Toprağın korunması, erozyonun önlenmesi,
- Kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlar,
- Yoksullara mikro kredi verilmesi,
- Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları,
- İlk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

2) Belediye sınırları dışındaki görevler;

- İmar,
- Yol,
- Su,
- Kanalizasyon
- Katı atık,
- Çevre,
- Acil yardım ve kurtarma,
- Orman köylerinin desteklenmesi,
- Ağaçlandırma, park ve bahçe tesisidir.
- Bisiklet yollarının ve şeritlerinin, bisiklet ve elektrikli skuter park ve şarj istasyonlarının, yaya yollarının ve gürültü bariyerlerinin planlanması, projelendirilmesi, yapımı, bakımı ve onarımıyla ilgili işleri yapmak.

Bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşları; yapım, bakım ve onarım işleri, devlet ve il yolları, içme suyu, sulama suyu, kanalizasyon, enerji nakil hattı, sağlık, eğitim, kültür, turizm, çevre, imar, bayındırlık, iskân, gençlik ve spor gibi hizmetlere ilişkin yatırımlar ile bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşlarının görev alanına giren diğer yatırımları, kendi bütçelerinde bu hizmetler için ayrılan ödenekleri il özel idarelerine aktarmak suretiyle gerçekleştirebilmektedirler. Aktarma işleminden sonra söz konusu işler il özel idaresinin tabi olduğu usul ve esaslara göre sonuçlandırılmaktadır.

İl özel idarelerine kendilerine verilen görevleri yerine getirebilmesi ve yetkileri kullanabilmesi için 5302 sayılı Kanun'un 7'nci maddesi ile bir kısım yetki ve imtiyazlar sağlanmıştır. İl özel idaresinin, Kanun'da sayılan yetkileri ve imtiyazları şunlardır:

- Kanunlarla verilen görev ve hizmetleri yerine getirebilmek için her türlü faaliyette bulunmak, gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri için kanunlarda belirtilen izin ve ruhsatları vermek ve denetlemek,
- Kanunların il özel idaresine verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, emir vermek, yasak koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen cezaları vermek,
- Hizmetlerin yürütülmesi amacıyla, taşınır ve taşınmaz malları almak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, takas etmek, bunlar üzerinde sınırlı ayni hak tesis etmek,
- Borç almak ve bağış kabul etmek,
- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı yirmi beş bin Türk Lirasına kadar olan dava konusu uyuşmazlıkların anlaşmayla tasfiyesine karar vermek,
- Özel kanunları gereğince il özel idaresine ait vergi, resim ve harçların tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak,
- Belediye sınırları dışındaki gayri sıhhi müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerine ruhsat vermek ve denetlemek, il özel idaresi hizmetleri ile ilgili olarak, halkın görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapmak.
- Belediye sınırları dışında, yapı ruhsatı veya yapı kullanma izni hangi idare tarafından verilmiş olursa olsun, hizmete sunulacak olan asansörlerin tescilini yapmak, ilgili teknik mevzuat çerçevesinde yıllık periyodik kontrollerini yapmak ya da yetkilendirilmiş muayene kuruluşları aracılığıyla yaptırmak, gerekli hâllerde asansörleri hizmet dışı bırakmak.

B. Belediyeler

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14'üncü maddesinde belediyelerin görev ve sorumlulukları ikili bir tasnife tabi tutulmuştur. Birinci bölümdeki hizmetler belediyelere görev olarak verilirken, ikinci bölümdeki hizmetleri de yapabilme yetkisi tanınmıştır.

Belediyelerin yapmakla yükümlü olduğu hizmetler şunlardır:

- İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel altyapı,
- Coğrafi ve kent bilgi sistemleri,
- Çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık,
- Zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans,
- Şehir içi trafik,
- Defin ve mezarlıklar,
- Ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar,
- Konut,
- Kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor,
- Orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları,
- Sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma,
- Ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi,
- Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'i geçen belediyeler için kadınlar ve çocuklar için konukevleri açılması.

Belediyelere faaliyette bulunma yetkisi tanınan hizmetler ise şunlardır:

- Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapma ve her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılama,
- Sağlıkla ilgili her türlü tesisi açma ve işletme,
- Mabetlerin yapım, bakım ve onarımını yapma,
- Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlama, bu amaçla bakım ve onarımını sağlama, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etme,
- Spor teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verme, amatör spor kulüplerine aynı ve nakdi yardım sağlama, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenleme,
- Yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verme,
- Gıda bankacılığı yapma.

5393 sayılı Kanun'un 15'inci maddesinde belediyelerin yetkileri ve imtiyazları şu şekilde sayılmıştır:

- Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak,
- Kanunların belediyeye verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, belediye yasakları koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen cezaları vermek,
- Gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri ile ilgili olarak kanunlarda belirtilen izin veya ruhsatı vermek,
- Özel kanunları gereğince belediyeye ait vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarının tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak; vergi, resim ve harç dışındaki özel hukuk hükümlerine göre tahsili gereken doğal gaz, su, atık su ve hizmet karşılığı alacakların tahsilini yapmak veya yaptırmak,
- Müktesep haklar saklı kalmak üzere; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işletlendirmek; kaynak sularını işletmek veya işletlendirmek,
- Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işletlendirmek,
- Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak,
- Mahalli müşterek nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde taşınmaz almak, kamulaştırmak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, trampa etmek, tahsis etmek, bunlar üzerinde sınırlı aynı hak tesis etmek,
- Borç almak, bağış kabul etmek,
- Toptancı ve perakendeci hâlleri, otobüs terminali, fuar alanı, mezbaha, ilgili mevzuata göre yat limanı ve iskele kurmak, kurdurmak, işletmek, işletlendirmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek,
- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan dava konusu uyuşmazlıkların anlaşmayla tasfiyesine karar vermek,
- Gayrisihhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek,
- Beldede ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi ve kayıt altına alınması amacıyla izinsiz satış yapan seyyar satıcıları faaliyetten men etmek, izinsiz satış yapan seyyar satıcıların faaliyetten men edilmesi sonucu, cezası ödenmeyerek iki gün içinde geri alınmayan gıda maddelerini gıda bankalarına, cezası ödenmeyerek otuz gün içinde geri alınmayan gıda dışı malları yoksullara vermek,

- Reklam panoları ve tanıtıcı tabelalar konusunda standartlar getirmek,
- Gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını; sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) depolama sahalarını; inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek; bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri almak,
- Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiğı bütün işleri yürütmek.
- Belediye mücavir alan sınırları içerisinde 5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu, 26/9/2011 tarihli ve 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve ilgili diğer mevzuata göre kuruluş izni verilen alanda tesis edilecek elektronik haberleşme istasyonlarına kent ve yapı estetiğı ile elektronik haberleşme hizmetinin gerekleri dikkate alınarak ücret karşılığında yer seçim belgesi vermek,
- Belediye sınırları içerisinde, yapı ruhsatı veya yapı kullanma izni hangi idare tarafından verilmiş olursa olsun, hizmete sunulacak olan asansörlerin tescilini yapmak, ilgili teknik mevzuat çerçevesinde yıllık periyodik kontrollerini yapmak ya da yetkilendirilmiş muayene kuruluşları aracılığıyla yaptırmak, gerekli hâllerde asansörleri hizmet dışı bırakmak.
- Bisiklet yollarının ve şeritlerinin, bisiklet ve elektrikli skuter park ve şarj istasyonlarının, yaya yollarının ve gürültü bariyerlerinin planlanması, projelendirilmesi, yapımı, bakımı ve onarımıyla ilgili işleri yürütmek,
- Belediyeler; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlanması, atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılması, kaynak sularının işletilmesi; toplu taşıma yapılması, bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerinin kurulması; katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri Danıştayın görüşü ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının kararıyla süresi kırk dokuz yılı geçmemek üzere imtiyaz yoluyla devredebilir, toplu taşıma hizmetlerini imtiyaz veya tekel oluşturmayacak şekilde ruhsat vermek suretiyle yerine getirebileceğı gibi toplu taşıma hatlarını kiraya verme veya hizmet satın alma yoluyla yerine getirebilir.
- İl sınırları içinde büyükşehir belediyeleri, belediye ve mücavir alan sınırları içinde il belediyeleri ile nüfusu 10.000'i geçen belediyeler, meclis kararıyla; turizm, sağlık, sanayi ve ticaret yatırımlarının ve eğitim kurumlarının su, termal su, kanalizasyon, doğal gaz, yol ve aydınlatma gibi altyapı çalışmalarını faiz almaksızın on yıla kadar geri ödemeli veya ücretsiz olarak yapabilir veya yaptırabilir, bunun karşılığında yapılan tesislere ortak olabilir; sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve turizmi geliştirecek projelere Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının onayı ile ücretsiz veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebilir. Belediye ve bağlı idareler, meclis kararıyla mabetlere, eğitim kurumlarına, yurtlara, okul pansiyonlarına ve hastanelere indirimli bedelle ya da ücretsiz olarak içme ve kullanma suyu verebilirler.
- Belediye, belde sakinlerinin belediye hizmetleriyle ilgili görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilir.

1. Büyükşehir Belediyeleri

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7'nci maddesine göre büyükşehir belediyesi sınırlarındaki yetkiler büyükşehir belediyesi ile büyükşehir ilçe belediyesi arasında dağıtılmıştır. 6360 sayılı Kanunla, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev alanı il ve ilçe mülki sınırlarına genişletilmiştir.

Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır:

- İlçe belediyelerinin görüşlerini alarak büyükşehir belediyesinin stratejik plânını, yıllık hedeflerini, yatırım programlarını ve bunlara uygun olarak bütçesini hazırlamak,
- Çevre düzeni plânına uygun olmak kaydıyla, büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar plânını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak; büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plâna uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar plânlarını, bu plânlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon plânlarını ve imar ıslah plânlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek; nazım imar plânının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmayan ilçe belediyelerinin uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmak veya yaptırmak,
- Kanunlarla büyükşehir belediyesine verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar plânlarını, parselasyon plânlarını ve her türlü imar uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak, 20/07/1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda belediyelere verilen yetkileri kullanmak,
- Büyükşehir belediyesi tarafından yapılan veya işletilen alanlardaki işyerlerine, büyükşehir belediyesinin sorumluluğunda bulunan alanlarda işletilecek yerlere ruhsat vermek ve denetlemek,
- Belediye Kanunu'ndaki arsa ve konut üretimiyle kentsel dönüşüm ve gelişim alanlarına ilişkin belediyelere verilen yetkileri kullanmak,
- Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak, ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak; kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işletmek veya kiraya vermek, kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek,
- Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek; kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek,
- Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak,
- Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; inşaat malzemeleri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak; büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynakta toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdukmak, işletmek veya işletmek; sanayi ve tıbbi atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdukmak, işletmek veya işletmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak,
- Gıda ile ilgili olanlar dâhil birinci sınıf gayrisihhî müesseseleri ruhsatlandırmak ve denetlemek, yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmak ve işletmek,
- Büyükşehir belediyesinin yetkili olduğu veya işlettiği alanlarda zabıta hizmetlerini yerine getirmek,
- Yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işletmek veya ruhsat vermek,

- Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine nakdî yardım yapmak, malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara, teknik yönetici, antrenör ve öğrencilere belediye meclis kararıyla ödül vermek,

- Gerektiğinde mabetler ile sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak,

- Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek,

- Büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek, büyükşehir sınırları içindeki kara ve denizde taksi ve servis araçları dâhil toplu taşıma araçlarına ruhsat vermek, Büyükşehir içindeki toplu taşıma hatlarıyla ilgili olarak; şehir merkezine olan uzaklık, nüfus ve hattı kullanan sayısı kriterleri esas alınarak tespit edilecek hatlarla ilgili toplu taşıma hizmetlerinin işlettirilmesine karar vermek.

- Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak,

- Mezarlık alanlarını tespit etmek, mezarlıklar tesis etmek, işletmek, işlettirmek, defin ile ilgili hizmetleri yürütmek,

- Her çeşit toptancı hallerini ve mezbahaları yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek, imar planında gösterilen yerlerde yapılacak olan özel hal ve mezbahaları ruhsatlandırmak ve denetlemek,

- İl düzeyinde yapılan plânlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili plânlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek; itfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek; patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek,

- Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak,

- Merkezi ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek,

- Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etme ve yıkım konusunda ilçe belediyelerinin talepleri hâlinde her türlü desteği sağlamak.

- Bisiklet yollarının ve şeritlerinin, bisiklet ve elektrikli skuter park ve şarj istasyonlarının, yaya yollarının ve gürültü bariyerlerinin planlanması, projelendirilmesi, yapımı, bakımı ve onarımıyla ilgili işleri yürütmek.

Büyükşehir ilçe belediyesinin görev ve yetkileri ise şunlardır:

- Kanunlarla münhasıran büyükşehir belediyesine verilen görevler ile Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7'nci maddesinin birinci fıkrası dışında kalan görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak,

- Büyükşehir katı atık yönetim plânına uygun olarak, katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna taşımak,

- Sıhhi işyerlerini, 2'nci ve 3'üncü sınıf gayrisihhî müesseseleri, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek,

- Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7'nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hizmetlerden; 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda belediyelere verilen yetkileri kullanmak, otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; mabetler ile sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak.

- Bölge otoparkı, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işletmek veya ruhsat vermek

- Defin ile ilgili hizmetleri yürütmek.

- Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etmek ve yıkmak.

5216 sayılı Kanun'un 10'uncu maddesinde ise yetki ve imtiyazlarla ilgili olarak "Büyükşehir (ve) ilçe belediyeleri; görevli oldukları konularda bu Kanunla birlikte Belediye Kanunu ve diğer mevzuat hükümleri ile ilgisine göre belediyelere tanınan yetki, imtiyaz ve muafiyetlere sahiptir" hükmü yer almaktadır.

2. Bağlı İdareler

2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile büyükşehir belediyelerine bağlı ve içme suyu, kanalizasyon ve yağmur sularının uzaklaştırılması ile ilgili görevleri ifa etmek üzere ayrı bütçe ve kamu tüzel kişiliğine haiz su ve kanalizasyon idareleri kurulmuştur. Kanun'un ek 5'inci maddesi ile bu Kanun'un diğer büyükşehir belediyeleri için de uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Su ve kanalizasyon idarelerinin görevleri Kanun'un 2'nci maddesinde şu şekilde sayılmıştır;

- İçme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyaçlarının her türlü yeraltı ve yer üstü kaynaklarından sağlanması ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılması için; kaynaklardan abonelere ulaşıncaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesini yapmak veya yaptırmak, bu projelere göre tesisleri kurmak veya kurdurmak, kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek,

- Kullanılmış sular ile yağış sularının toplanması, yerleşim yerlerinden uzaklaştırılması ve zararsız bir biçimde boşaltma yerine ulaştırılması veya bu sulardan yeniden yararlanılması için abonelerden başlanarak bu suların toplanacakları veya bırakılacakları noktaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesini yapmak veya yaptırmak; gerektiğinde bu projelere göre tesisleri kurmak ya da kurdurmak; kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek,

- Bölge içindeki su kaynaklarının, deniz, göl, akarsu kıyılarının ve yeraltı sularının kullanılmış sularla ve endüstri artıkları ile kirletilmesini, bu kaynaklarda suların kaybına veya azalmasına yol açacak tesis kurulmasını ve bu tür faaliyetlerde bulunulmasını önlemek, bu konuda her türlü teknik, idari ve hukuki tedbiri almak,

- Su ve kanalizasyon hizmetleri konusunda hizmet alanı içindeki belediyelere verilen görevleri yürütmek ve bu konulardaki yetkileri kullanmak,

- Her türlü taşınır ve taşınmaz malı satın almak, kiralamak, ekonomik değeri kalmamış araç ve gereçleri satmak, su ve kanalizasyon hizmetleriyle ilgili tesisleri doğrudan doğruya yahut diğer kamu veya özel kuruluşlarla ortak olarak kurmak ve işletmek, bu maksatla kurulmuş veya kurulmakta olan tesislere iştirak etmek,

- Kuruluş amacına dönük çalışmaların gerekli kılması halinde her türlü taşınmaz malı kamulaştırmak veya üzerinde kullanma hakları tesis etmek.

Su ve kanalizasyon idarelerine ilave olarak İstanbul'da İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü (İETT), Ankara'da Ankara Elektrik Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesi Genel Müdürlüğü (EGO) ve İzmir'de İzmir Elektrik Su Havagazı Otobüs ve Trolleybüs Genel Müdürlüğü (ESHOT) bağlı idareleri mevcuttur.

C. Mahalli İdare Birlikleri

5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nun 3'üncü maddesinin (b) bendinde mahalli idare birliği "Birden fazla mahalli idarenin, yürütmekle görevli oldukları hizmetlerden bazılarını birlikte görmek üzere kendi aralarında kurdukları kamu tüzel kişisi" olarak tanımlanmıştır.

Mahalli idare birliği kurulabilmesi için en az iki mahalli idarenin bir araya gelerek bir tüzük üzerinde anlaşmaları gerekmektedir. Birlik tüzüğü, birliği kuracak mahallî idarelerin meclislerinde üye tam sayısının üçte iki çoğunluğuyla kabul edildikten sonra valinin; birlik birden fazla ildeki mahallî idarelerin katılımı ile kuruluyorsa üyeleri il özel idareleri ve köylerden oluşan birlikler için İçişleri Bakanının, geri kalanları için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanının onayı ile kesinleşir. Birlik, birlik tüzüğünün kesinleşmesinden sonra Cumhurbaşkanının izni ile kurulur ve tüzel kişilik kazanır.

Kurulmuş bir birliğe üyelik ise üye olmak isteyen mahalli idare meclisinin kararı ve buna dayalı başvurusu üzerine, birlik meclisinin kabulü ile olmaktadır. Bu durumda Cumhurbaşkanının izni aranmamaktadır. Birlik üyeliğinden ayrılmada, ilgili mahalli idare meclisinin kararı yeterlidir.

Su, atık su, katı atık ve benzeri altyapı hizmetleri ile çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ilişkin projelerin zorunlu kılması durumunda, Cumhurbaşkanı ilgili mahalli idarelerin bu amaçla kurulmuş birliğe katılmasına karar verebilmektedir. Bu şekilde üye olunan birliklerden ayrılma da Cumhurbaşkanının iznine bağlıdır.

Mahalli idarelerin bütün görevlerini kapsayacak şekilde genel amaçlı veya amacı açıkça belirlenmemiş birlik kurulamamaktadır.

Mahalli idare birlikleri, tüzüklerinde birliğe devredilmesi öngörülen mahalli müşterek nitelikli hizmetlere ilişkin olarak üye mahalli idarelerin hak ve yetkilerine sahip bulunmaktadır.

4. AVRUPA KONSEYİ YEREL VE BÖLGESEL YÖNETİMLER KONGRESİ, YEREL YÖNETİMLERLE İLGİLİ ULUSLARARASI METİNLER VE KARDEŞ KENT İLİŞKİLERİ

A. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi

Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (YBYK), Avrupa Konseyinin yerel ve bölgesel yönetimleri temsil eden temel organlarından biridir. Avrupa Konseyi, yerel ve bölgesel yönetim temsilcilerini bir araya getirmek üzere 1957 yılında “Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansı”nı oluşturmuş; 1994 yılında Bakanlar Komitesinde aldığı karar uyarınca “Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansı” bugünkü “Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi”ne dönüşmüştür. Kongrenin rolü, üye ülkelerde yerel ve bölgesel demokrasiyi ve bu yönetimlerin özerkliğini güçlendirmek, yerel ve bölgesel yönetimi iyileştirmek ve Avrupa’daki bölgelerarası ve sınır bölgeleri arasındaki işbirliğini geliştirmektir. Kongre, 1985 yılında yerel yönetimler için bugün en önemli referans metni sayılan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nı kabul eden kuruluştur. Kongre, Avrupa çapında 100.000’in üzerinde yerel ve bölgesel yönetimlerin seçilmiş temsilcilerinin, sorunlarını tartıştıkları, deneyimlerini paylaştıkları ve görüşlerini hükümetlere ifade edebilecekleri bir forum ortamı sağlamaktadır. Yerel ve bölgesel yönetimleri temsil ederek ulusal ve uluslararası organizasyonlarla yakın işbirliği yapmaktadır.

Konsey, işleyen bir demokrasi için temel teşkil eden halka ulaşabilmek için açık oturumlar ve konferanslar düzenlemektedir. Bütün konsey üyesi ülkelerde yerel ve bölgesel demokrasinin durumu hakkında ülke raporları hazırlamakta ve özellikle, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ilkelerinin nasıl uygulandığını izlemektedir. Avrupa Konseyi, üye ülkelerde gerçekleştirilen yerel ve bölgesel seçimlere zaman zaman gözlemci göndermekte ve raporlar hazırlamaktadır. Kongre, yerel ve bölgesel yönetimlerle ilgili politikaların çerçevesini belirleyen sözleşmeler hazırlamakta ve bunların uygulanmasını sağlamaktadır.

Kongrenin Çalışma Düzeni :

Bir belediye ya da bölgede seçilmiş, 318 asil ve 318 yedek üyeden oluşan Kongre, Yerel Yönetimler Meclisi (Local Chamber) ve Bölgesel Yönetimler Meclisi (Regional Chamber) olmak üzere iki meclisten oluşmaktadır. Her iki meclis için üyelik süreleri 5 yıldır. Kongre, bünyesinde bulunan üç komite (İzleme-Yönetişim ve Güncel Konular Komitesi) tarafından hazırlanan raporlar aracılığıyla üye ülkelere tavsiyelerde bulunmaktadır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Parlamenter Meclisi de Kongreye yerel ve bölgesel politikanın tüm yönleri ile ilgili olarak danışmaktadır.

Ulusal heyetler, ülkelerindeki coğrafi ve siyasi kompozisyonu yansıtmak, kadın ve erkek temsilciler arasında adil bir denge sağlamak zorundadır. Buna göre ulusal delegasyonların en az %30’unun kadın üyelerden oluşması gerekmektedir. Bu oranı sağlamayan ulusal delegasyonlar Kongre tarafından reddedilmektedir. Konseyde Türkiye’den 18 asil ve 18 yedek delege bulunmakta olup ülkemiz konseyde en fazla delege ile temsil edilen 6 ülkeden biridir.

B. Avrupa-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler Asamblesi (ARLEM)

Avrupa Birliği’nin yerel ve bölgesel yönetimlerle ilgili danışma organı olan Bölgeler Komitesi bünyesinde, Akdeniz İçin Birlik süreci kapsamında “Avrupa-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler Asamblesi (ARLEM)” Platformu 14 Mayıs 2009 tarihinde yapılan ilk genel kurul toplantısında resmi olarak kurulmuştur.

Asamblenin temel amaçları şunlardır:

- Yerel ve bölgesel yönetimlerin bilinçlendirilerek Avrupa-Akdeniz Ortaklığı yönetimine katılımlarını sağlamak,
- Yerel ve bölgesel yönetimlerin Avro-Akdeniz Bakanlar Konferansı ve Barselona süreci ile oluşturulan Akdeniz İçin Birlik çalışmalarında temsil edilmelerini sağlamak,
- Yerel demokrasi, çok katmanlı yönetim ve yerelleşmeyi teşvik etmek,

- Yerel ve bölgesel yönetimler arasında kuzey-güney ve güney-güney diyalogunu teşvik etmek,
- Ulusal, Avrupa ve Avro-Akdeniz birliklerini ve ağlarını kullanmak suretiyle özel projeler ve sorunlar bağlamında tecrübe paylaşımı ve teknik destek sağlamak,
- Özellikle alan planlaması, sürdürülebilir kalkınma ve şehir planlaması konularındaki yeni projelerin desteklenerek bölgesel bütünleşme ve dayanışmayı teşvik etmektir.

Avrupa-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Yönetimler Asamblesi (ARLEM), Avrupa Birliğine üye ülkeler ve Akdeniz havzasında yer alan üye olmayan ülkelerin yerel ve bölgesel yönetimlerinin seçilmiş temsilcilerinden toplamda 80 üyeye sahiptir. Ülkelerden gönderilecek temsilcilerin sayısı ülkelerin nüfuslarına göre belirlenmiştir.

Bir üyenin görev süresi; adaylıktan geri çekilme, istifa ya da üyenin göreve getirildiği yetkinin sonlanması gibi nedenlerle bitirilecektir.

Ülkemiz, ARLEM’de 5 asil üye ve 5 yedek üye ile temsil edilmektedir.

C. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı 15/10/1985 tarihinde İsveç’in başkenti Stockholm’de Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansında hazırlanarak Yerel Yönetimlerden Sorumlu Bakanlar Konferansında kabul edilmiştir.

Şart, yerel yönetimlerin her türlü demokratik rejimin temellerinden birisi olduğunu, vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma hakkının Avrupa Konseyine üye devletlerin tümünün paylaştığı demokratik ilkelerden olduğunu, bu hakkın en doğrudan kullanım alanının yerel düzeyde gerçekleştiğini, gerçek yetkilerle donatılmış yerel yönetimlerin varlığının hem etkili hem de vatandaşlara yakın bir yönetimi sağlayacağını esas almaktadır.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; özerk yerel yönetimin kapsamı ve dayandığı başlıca ilkeler sayılmaktadır. Yerel yönetim sınırlarının korunması, yerel yönetimlerin görevleri için gereken uygun idari teşkilatlanma ve kaynaklar, yerel düzeydeki sorumlulukların kullanılma koşulları, yerel yönetimlerin faaliyetlerinin idari denetimi, yerel yönetimlerin mali kaynakları, yerel yönetimlerin birlik kurma, birliklere katılma hakkı ve özerk yerel yönetimlerin yasal korunması ile ilgili maddeler yer almaktadır. İkinci bölümde; Şart’ı onaylamış olan devletlerin yükümlülük ve sorumluluklarıyla ilgili kurallar yer almaktadır. Devletlerin Şart’ın ilkelerini yaşama geçirmek amacı ile yaptıkları yasal düzenlemeleri zaman zaman Konseye bildirmesi zorunlu kılınmıştır. Şart’ın son bölümü ise uygulama ve yürürlük koşulları ile ilgili kuralları kapsamaktadır.

Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Özerklik Şartı şu an itibarıyla Konseye üye olan 47 devletin Türkiye dâhil 42’si tarafından imzalanmış ve onaylanmış bulunmaktadır. Ancak Şart’ın “Yükümlülükler” başlıklı 12 nci maddesi gereğince Şart’a açıkça “çekince koyma hakkı” tanınmış ve Şart’ın “Çekilme” başlıklı 17 nci maddesi ile de Şart’a taraf olduktan beş yıl sonra çekilme hakkı tanınmıştır.

Avrupa Konseyine üye olan devletler kendi koşulları çerçevesinde Şart’ın çeşitli maddelerine çekince koymuşlardır.

Ülkemiz Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın;

- Yerel yönetimleri doğrudan ilgilendiren planlama ve karar süreçlerinde kendilerine danışılmasını içeren 4’üncü maddesinin 6’ncı fıkrasını,
- Yerel yönetimlerin iç örgütlenmelerinin kendilerince belirlenmesini içeren 6’ncı maddesinin 1’inci fıkrasını,
- Yerel olarak seçilmiş kişilerin görevleriyle bağdaşmayacak işlev ve faaliyetlerinin kanun ve temel hukuk ilkelerine göre belirlenmesini içeren 7’nci maddesinin 3’üncü fıkrasını,
- Vesayet denetiminin, denetleyen makamın müdahalesinin korunmak istenen yararın önemiyle orantılı olarak sınırlandırılmasını sağlayacak biçimde yapılmasını içeren 8’inci maddesinin 3’üncü fıkrasını,

- 9'uncu maddesinin; yerel yönetimlere kaynak sağlanmasında hizmet maliyetlerindeki artışların mümkün olduğunca hesaba katılmasını içeren 4'üncü, yeniden dağıtılacak mali kaynakların yerel yönetimlere tahsisinin nasıl yapılacağı konusunda yerel yönetimlere önceden danışılmasını içeren 6'ncı ve yapılacak mali yardımların yerel yönetimlerin kendi politikalarını uygulama konusundaki temel özgürlüklerinin mümkün olduğu ölçüde ortadan kaldırmamasını içeren 7'nci fıkralarını,

- 10'uncu maddesinin; yerel yönetimlerin ortak çıkarlarını koruma ve geliştirme için uluslararası yerel yönetim birliklerine üye olma ve diğer devletlerin yerel yönetimlerle işbirliği yapabilmeleri içeren 2'nci ve 3'üncü fıkralarını,

- Yerel yönetimlerin, iç hukukta kendilerine tanınmış olan yetkilerin serbestçe kullanımı ve özerk yerel yönetim ilkelerine riayetin sağlanması için yargı yoluna başvurabilmelerini içeren 11'inci maddesini kabul etmemiştir.

Ancak; Ülkemizin Şart'a koymuş olduğu çekincelerle ilgili hususlarda son yıllarda önemli reformlar yapılarak Türkiye'deki yerel yönetimler mevzuatının Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na uyumu büyük ölçüde sağlanmıştır.

D. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi

Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan, Avrupa'nın doğal ve kültürel peyzajlarının bir bütün olarak korunması, yönetilmesi ve planlanması ve bu konularda işbirliği oluşturulması çerçeve sözleşmesi olan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, ülkemiz tarafından 2000 yılında imzalanmış, 10 Haziran 2003 tarihli ve 4881 sayılı Kanun ile kabul edilerek 1/3/2004 tarihinde de yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme'yi imzalayan ülkeler, peyzajı yasa çerçevesinde insan çevresi için gerekli bir unsur olarak tanımak, peyzaj politikaları belirlemek, uygulamak ve buna uygun prosedürleri oluşturmak, bu politikaları bölgesel, şehirsal, kültürel, çevresel, tarımsal, sosyal ve ekonomi politikalarıyla bütünleştirmek; peyzaj konusunda bilinç düzeyini artırmak, eğitim programları düzenlemek; ülkesindeki peyzajı tanımlama ve değerlendirmeye tabi tutmak; peyzaj kalite hedeflerini belirlemek; peyzajı korumak, yönetmek veya planlamak amacıyla bazı uygulamaları hayata geçirmekle yükümlü kılınmıştır. Sözleşme, taraf ülkelerin tüm bölge ve alanları ile doğal, kırsal, kentsel ve yarı-kentsel alanlarını kapsamaktadır

Sözleşme'ye taraf devletlere, Sözleşme'yi imza sırasında veya onaylama, kabul ve katılma yöntemlerini belirlerken Sözleşme'yi uygulayacağı bölge veya bölgeleri belirleme ve bunları daha sonra genişletme imkânı verilmektedir. Sözleşme'nin uygulanmasını izleme görevi Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından atanan Yetkili Uzmanlar Komitesine verilmiştir.

E. Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınırötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi

1980 yılında Avrupa Konseyinde kabul edilen, Avrupa Yerel Yönetimler ve Yerel Topluluklar Arasında Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi (21 Mayıs 1980), komşu yerel yönetim birimleri arasında işbirliği projelerinin geliştirilmesinin önündeki her türlü yönetsel, tüzel, siyasal ve psikolojik engelleri ortadan kaldırmak ve işbirliğini geliştirme amacı ile yerel yönetimler arasında işbirliği olanaklarının geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşılmasında sınırlardaki yerel ve bölgesel topluluk veya yönetimler arasında; bölgesel, kentsel ve kırsal kalkınma, çevrenin korunması, kamu tesis ve hizmetlerinin geliştirilmesi ve acil durumlarda karşılıklı yardım gibi alanlardaki işbirliğinin potansiyel önemine dikkat çekilmektedir. Sözleşme ile sınır bölgelerinin ekonomik ve sosyal gelişimine ve birlik-beraberlik ruhuna katkıda bulunulacağı hedeflenmektedir.

Sözleşme'ye taraf olan devletler, yerel yönetimlerin ve yerel toplulukların, başka ülkelerdeki benzerleriyle işbirliği anlaşması yapma hakkını tanımayı ve bu hakka saygı göstermeyi kabul etmektedirler. Sözleşme tarafı devletler, sınır ötesi işbirliğinin gelişmesini ve sorunsuz bir şekilde işleyişini engelleyebilecek hukuki, idari ve teknik zorlukları gidermek için çaba gösterecek ve diğer taraf veya taraflara, durumun gerektirdiği ölçüde danışacaktır

Türkiye bu Sözleşme'yi 4/2/1998 tarihinde imzalamıştır. Sözleşme 1/2/2000 tarihli ve 4517 sayılı Kanunla ve "İşbu Sözleşme, Türkiye'nin diplomatik ilişkisi bulunan ülkelerin yerel yönetimleri ile kurulacak işbirliği bakımından ve sadece Türkiye'deki özel idareler, belediyeler, köyler ve bu amaçla kurulmuş mahallî idare birliklerinde geçerli olmak kaydıyla hüküm ifade edecektir." şeklinde bir bildirimle onaylanmıştır.

F. Avrupa Kentsel Şartı I-II

Avrupa Kentsel Şartı-I, Avrupa Konseyinin kentsel politikalarından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bu politikalar 1980-1982 yılları arasında Konseyce düzenlenen "Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası" kapsamında geliştirilmiştir. Yerleşimlerde yaşamın iyileştirilmesini amaçlayan kampanya; kentte fiziksel çevre ve konut stokunun iyileştirilmesi, toplumsal kalkınmanın özendirilmesi, yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanakların oluşturulması ve halk katılımının özendirilmesi olmak üzere başlıca dört temel konuya ağırlık vermiştir.

Avrupa Konseyi tarafından 1992 yılında kabul ve ilan edilen Avrupa Kentsel Şartı-I, 20 maddelik bir deklarasyon ve 13 maddelik şart ilkelerinden oluşmaktadır. Şart daha önceki birçok uluslararası metinden farklı olarak, hükümetlerin değil yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır.

Avrupa Kentsel Şartı'nın benimsediği temel ilkeler işbirliği ve dayanışmadır. Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinleri; güvenlik, kirletilmemiş ve sağlıklı bir çevre, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlenme, kültürler arası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, işlevlerin uyumu, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, mal ve hizmetler, doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği, finansal yapı ve mekanizmalar ve eşitlik gibi haklara sahiptirler. Şart söz konusu hakların yaş, cinsiyet, ırk ve inanç ayrımı yapmadan tüm insanlara eşit koşullarda tanınmasını savunmaktadır.

Avrupa Konseyinin 27-29 Mayıs 2008'de Strazburg'da yaptığı 15. Genel Oturumu'nda, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi "Avrupa Kentsel Şartı-II: "Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto"yu kabul etmiştir. Yayımlanan deklarasyonda, ilk kabul edilen Şart'taki bazı ilkeler yeniden tanımlanmış ve kentsel yaşama yeni bir yaklaşım getirilmesi amaçlanmıştır. Şart ile yerel yönetimlerden, Avrupa değerlerini esas alarak kamu politikalarında etik yönetim, sürdürülebilir kalkınma ve dayanışma ilkelerini daha ileri düzeyde uygulamaları istenmektedir. Ayrıca; Avrupa kentsel müktesebatının önemi, kentliler ile kasaba halklarının aktif katılımı ve bilinçlendirilmesi, etkin ve düzenli denetim mekanizmaları içeren bir yönetim anlayışının hayata geçirilmesi, kentsel ekolojinin korunması ve geliştirilmesi, kentsel alanlarda yaşayanlar arasındaki ciddi mekânsal farklılıkların giderilerek sosyal uyumun sağlanması, kentler ve kasabalar arasında "kent diplomasisi" kurulması, yerel alanların kültür ve kimliklerinin korunması, iletişim imkânını artıran akıllı ve dijital kentler oluşturulması konuları üzerinde durulmuştur.

G. Yerel Gündem 21

1992 yılında Rio'da düzenlenen BM Yeryüzü Zirvesi'nde "sürdürülebilir kalkınma", tüm insanlığın 21. yüzyıldaki ortak hedefi olarak benimsenmiştir. Bu doğrultuda, 21. yüzyılda çevre ve kalkınma sorunlarıyla başa çıkılmasına ve sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılmasına yönelik ilkeleri ve eylem alanlarını ortaya koyan "Gündem 21" başlıklı Eylem Planı, BM üyesi ülkelerce kabul edilmiştir.

Gündem 21, "İnsanlık, tarihsel bir dönüm noktasındadır" cümlesiyle başlamaktadır. Çevre sorunlarının tüm dünyada gündemin üst sıralarında yer almaya başlamasının temel nedeni, insanlık için oldukça ürkütücü bir geleceğin netleşmeye başlamasıdır. Giderek kirlenen, doğal kaynakları hesapsızca tüketilen bir dünyada sürekli artan çevresel bozulmaya, hastalılara, yoksulluğa, eşitsizliklere dikkat çekilmektedir. Çıkış yolu olarak ise, temel gereksinimlerin karşılanması, yaşam standartlarının iyileştirilmesi, ekosistemlerin daha iyi korunması ve yönetimi için "küresel ortaklık" kavramı gündeme getirilmektedir.

Gündem 21'in temel yaklaşımı, tüm program alanlarına yönelik finansman politikalarının belirlenmesi, yeni kaynakların oluşturulması, uygulanabilir teknik ve ekonomik araçların belirlenmesi, merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkilerinin "yerinden yönetim" anlayışı doğrultusunda güçlendirilmesi, hükümetler ve hükümet dışı kuruluşlar arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve halkın etkin katılımının sağlanması gibi

öncelikler üzerine kurulmuştur. Kısaca, Gündem 21’de “toplumsal uzlaşma olmadan sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşamaz” görüşü netlik kazanmıştır.

Gündem 21, hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesi ile ilgili sorunların neler olduğu, ne şekilde çözülebilecekleri, hangi alanlarda kimlere ne kadar sorumluluk düştüğünü belirten üç ana, bir tamamlayıcı olmak üzere 40 bölümü içermektedir.

Gündem 21’in 28 inci bölümünde, ele alınan sorunların ve çözümlerin büyük bir bölümünün yerel düzeydeki faaliyetlere dayalı olması nedeniyle, belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesinde yerel yönetimlerin katılımının ve işbirliğinin önemi vurgulanmaktadır. “Yerel Gündem 21” kavramının getirildiği bu bölümde, yerel yönetimlerin öncülüğünde, sivil toplumun ve diğer tüm ilgililerin, kentleri için “21. yüzyılın yerel gündemi”ni oluşturmaları karara bağlanmaktadır. Yerel yönetimler ile uluslararası topluluklar, yerel yönetim birlikleri ve diğer yerel yönetimlerin temsilcileri arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi vurgulanmaktadır. Yerel yönetimlerin karar alma, planlama ve uygulama süreçlerine toplumun tüm kesimlerini dahil edebilmek için programlar geliştirilmesi ve uygulanması hedeflenmektedir.

Ülkemizde, YG-21 Programı kapsamında oluşturulan başlıca yerel yönetim mekanizmaları; kent konseyleri, çalışma grupları, kadın ve gençlik meclisleri ile özel ilgi grupları kapsamındaki çocuk, yaşlı ve engelli platformlarından oluşmaktadır.

Kent Konseyleri, merkezi yönetimi, yerel yönetimi ve sivil toplumu bir işbirliği ortaklığı çerçevesinde bir araya getiren başlıca yönetim mekanizmalarıdır. Kent Konseyleri, kendi yönergelerini hazırlayıp onaylamakta ve bunlara göre faaliyet göstermektedir. Konseyler, kentin kalkınma önceliklerinin ve acil sorunlarının tanımlandığı ve tartışıldığı demokratik platformlar olarak işlev görmektedir. 275 belediyede kent konseyleri çalışmalarını sürdürmektedir.

YG-21 Çalışma Grupları, farklı kurumlardan ve sektörlerden gelen gönüllülerin katkılarını, ilgili kentin öncelikli konularında ve sorun alanlarında yoğunlaştıran bir başka önemli katılımcı mekanizma işlevini görmektedir.

YG-21 Kadın Meclisleri karar alma süreçlerine kadınların etkin katılımının teşviki ve cinsiyet bakış açısının tüm politikalara ve stratejilere yansıtılması gibi öncelikli konulardaki bilinç düzeyinin artmasını kolaylaştırmaktadır. YG-21 Kadın Meclisleri arasındaki bilgi ve deneyim alışverişini güçlendirmek amacıyla, her yıl düzenlenmesi kararlaştırılan “Yerel Gündem 21 Kadın Etkinlikleri Festivali”nin birincisi Ekim 2002’de İzmir’de, ikincisi Eylül 2003’te Bursa’da, üçüncüsü de Eylül 2004’de Samsun’da gerçekleştirilmiştir.

YG-21 Gençlik Meclisleri, gençlerin kapasitelerinin geliştirilmesi ve “yapabilir” kılınmaları, gençliğin her alanda karar alma mekanizmalarına katılımının sağlanması ve AB’ye giriş sürecinde gençliğin rolünün güçlendirilmesi yönündeki çalışmalarını sürdürmektedir. Gençlik Meclisleri, ulusal ölçekli yapılanmanın önemli bir adımı olarak Mayıs 2004’te “YG- 21 Ulusal Gençlik Parlamentosu” oluşturulmuştur.

Kentlerdeki katılımcı yapılar, genelde çocukları, yaşlıları ve engellileri kapsayan Özel İlgi Grupları’na yönelik platformlarla güçlendirilmekte ve zenginleştirilmektedir.

Türkiye Yerel Gündem 21 uygulaması 2001 yılında UNDP tarafından, dünyadaki en başarılı uygulamalardan birisi olarak seçilmiş ve 2002 yılı Eylül ayında Güney Afrika Johannesburg’da yapılan BM dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde en iyi uygulama olarak sunulmuştur.

H. Habitat

1976 yılında Kanada’nın Vancouver kentinde BM İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat-I) toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıda özellikle kalkınma yolundaki ülkelerin karşılaştıkları kentleşme ve konut sorunlarının çözümüne katkıda bulunabilmek ve iskân konularında uluslararası çapta işbirliğini sağlayabilmek amacıyla BM Örgütünün içerisinde uzmanlaşacak bir merkez oluşturulması fikri yaygın kabul görmüş ve hemen akabinde BM Genel Kurulunun 19 Aralık 1977 tarih ve 32/167 sayılı kararı ile BM İnsan Yerleşimleri Merkezi (Habitat) ve BM İnsan Yerleşimleri Komisyonu kurulmuştur.

Dünya üzerinde artan nüfusun ihtiyaçlarının sürdürülebilir biçimde karşılanabilmesi amacıyla 1990’lı yıllardan başlayarak bir dizi BM toplantıları gerçekleştirmiş ve alınabilecek önlemleri belirlemeye

çalışmıştır. Bu toplantılar sırası ile; 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1993 Viyana İnsan Hakları Dünya Konferansı, 1995 Kopenhag Sosyal Kalkınma Konferansı ve 1996 Habitat II-İnsan Yerleşimleri Dünya Konferansı'dır. Habitat II İnsan Yerleşimleri Dünya Konferansı'nı diğer konferanslardan ayıran özellik, Konferans'ın devletlerarası niteliğinin değişmiş olması ve sivil toplum kuruluşları, platformlar ve sivil inisiyatiflerin konferansta etkin rol almış ve katkıda bulunmuş olmalarıdır.

Habitat II Konferansı 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Kentsel ve kırsal yerleşimlerin sürdürülebilirliğini ve yeterli barınak ve konut sorunlarını küresel düzeyde sorgulamış, ülkelerin bu sorunlarla baş edebilmesi için yönetsel, toplumsal ve ekonomik bir dizi çağdaş politika ve reforma işaret ederek herkese yeterli konut ve sürdürülebilir insan yerleşimleri oluşturulmasını temel amaç edinmiştir. Bu amaçlara ulaşmak için ise Habitat felsefesi olarak "Kentine Sahip Çıkmak, Çözümde Ortaklık ve Aktif Katılım" kabul edilmiştir. Konferansın uluslararası düzeyde kabul gören karar belgeleri olan İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündemi uluslararası bir müzakere ortamında hazırlanmış ve ilk beş yıl için eylem planları ortaya koyulmuştur.

Habitat III, 17-20 Ekim 2016'da Ekvator'un başkenti Kito'da gerçekleştirilmiştir. Habitat III, Dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşadığı bir dönemde gerçekleştirildiği cihetle, bu dönemin yeni sorun ve ihtiyaçlarına cevap vermeyi amaçlamıştır. Daha önceki Habitat konferansları gibi, Habitat III de BM Sürdürülebilir Kalkınma çerçevesini benimsemekte; 2015'te New York'ta kabul edilen "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi"ni temel almaktadır. Konferans'ın sonucunda kabul edilen "Yeni Kentsel Gündem", 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin "Kapsayıcı, güvenli, dirençli ve sürdürülebilir kent ve insan yerleşimleri" başlıklı 11. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'ni (SKH 11) tamamlayıcı niteliktedir. "Herkes için kent" ana teması etrafında, kimsenin geride bırakılmaması anlayışıyla, göçmenleri de içine alacak şekilde, toplumun tüm kesimlerinin kent hayatına ayırım gözetilmeksizin dâhil edilmesi temel hedefini yansıtmakta; iklim değişikliğine ve çevrenin korunmasına önem atfetmektedir.

BM-Habitat'ın daha etkin hale getirilmesi için kurumsal yapı ve finansman konularında yapılabilecek değişikliklere ilişkin olarak, 5-6 Eylül 2017 tarihlerinde BM Genel Kurulunda, BM İnsan Yerleşimleri Programı değerlendirmesine yönelik üst düzeyli bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Dünya Şehircilik Forumu 9. Oturumu 7-13 Şubat 2018 tarihlerinde Kuala Lumpur'da düzenlenmiştir. Yeni Kentsel Gündem'in uygulama sürecinin ise, ilk 10 yıllık dönem sonunda (2026) gözden geçirilmesi kararlaştırılmıştır.

BM Habitat Sekreteryası tarafından küresel düzeyde karşılaştırılabilir raporlama yapılabilmesi amacıyla üye ülkelere yol gösterebilmek için "Yeni Kentsel Gündem Raporlama Kılavuzu" yayınlanarak konu ile ilgili bir Platform (<https://www.urbanagendaplatform.org>) kurulmuştur.

"Yeni Kentsel Gündem" belgesinin 4 yılda bir yapılacak Ulusal raporlamasının ilki, Ulusal Odak Noktası olan Bakanlığımızın koordinasyonunda ilgili paydaşların katkılarıyla, bahsi geçen kılavuz doğrultusunda sürdürülerek "Türkiye Cumhuriyeti Yeni Kentsel Gündemin Uygulanmasına İlişkin Ulusal Rapor" hazırlanmış olup söz konusu Platformda 31 Mart 2021 tarihinde yayınlanmıştır.

Raporlama süreci, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü yönetici ve uzmanlarından oluşan bir Çalışma Grubu tarafından yürütülmüştür. COVID-19 Pandemisi nedeniyle Raporlama sürecinde STK'lar, yerel yönetimler ve yerel yönetim birlikleri dâhil tüm ilgili bakanlıklardan oluşan kurumsal paydaşlarımızdan odak kişiler belirlenmiş, yazılı ve e-posta yoluyla alınan katkılar ile Rapor oluşturulmuştur.

Kılavuz doğrultusunda Raporda, "Yeni Kentsel Gündem"de yer alan konulara ilişkin özellikle belgenin yayınlandığı 2016 yılından sonra Ülkemizde yürütülen çalışmalar; kurumsal, idari ve yasal kapasiteleri içerecek şekilde;

1. Sürdürülebilir Kentsel Gelişme için Dönüştürücü Taahhütler,
2. Etkin Uygulama,
3. İzleme Değerlendirme,

bölümleri altında niteliksel ve niceliksel göstergelerinin yanı sıra politika, strateji, proje ve uygulama örnekleri ile sunulmuştur.

I. Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi

Brüksel’de bulunan Bölgeler Komitesi, Avrupa Birliği’nde yerel hükümetleri temsil eden danışma kurumudur.

1994’te kurulan Komite, yerel ve bölgesel hükümetlerin, Komisyon, Parlamento ve Konsey’e verdiği görüşlerle alınan kararları etkilemekte, yerel ve bölgesel hükümetlerin çıkarlarını korumak ve kollamakta, kurumların daha demokratik çalışmasını sağlamaktadır. Komisyon ve Konsey, yerel ve bölgesel yönetimleri doğrudan ilgilendiren aşağıdaki konularda Komite’den görüş bildirmesini istemektedir:

- Ekonomik ve sosyal dayanışma (bölgesel politikalar ve yapısal fonlar);
- Tüm Avrupa’yı kapsayan ulaştırma, telekomünikasyon ve enerji şebekeleri;
- Kamu sağlığı;
- Eğitim, gençlik ve kültür sorunları;
- İstihdam politikaları, mesleki eğitim ve sosyal politikalar;
- Çevre sorunları;
- Ulaşım sorunları.

Bölgeler Komitesi, yerel ve bölgesel mercileri temsil eden 350 üyeden oluşmaktadır. Üyelerin görev süreleri dört yıldır. Komite, başkanını üyeler arasından iki yıllığına seçer. Başkan, genel kurul toplantılarına başkanlık eder ve komiteyi dış dünyada temsil eder. Yerel yönetici veya politikacılardan oluşan Komite üyeleri yerel başkan, parlamenter, belediye başkanı olabilmekte ve AB’deki çok geniş bir yerel yönetim aktivitesini temsil etmektedirler. Bu kapsamda “Türkiye Çalışma Grubunda” ülkemizi temsilen 11 üye bulunmaktadır.

1999’da Amsterdam Antlaşması’yla bağımsız bir yapıya kavuşan Komite, Topluluk müktesebatıyla ilgili yerel konuları gündeme getirir ve yetki ikamesi prensibiyle çalışır. Buna göre Birlik hukukunun yerel veya bölgesel kurallardan daha verimli olmadığı durumlar dışında müdahale etmez. Komite, Birlik müktesebatının doğru uygulanmasını sağlarken bir yandan da yerel kuralların korunmasını sağlar.

J. Kardeş Kent

5393 sayılı Belediye Kanununun 74 üncü maddesi kapsamında; Belediye; belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilmekte, bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilmekte yurt dışı yerel yönetimlerle kardeş kent ilişkisi kurabilmektedir. Bu faaliyetlerin dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi gerekmekte olup ayrıca Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığından izin alınması gerekmektedir.

Kardeş kent kurulmasındaki amaç karşılıklı bilgi alış-verişinde bulunmak, kentin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamak, belediye yönetimi ve hizmet sunumu kalitesini geliştirmek, sürdürülebilir kalkınma iklim değişikliği sosyal gelişme gibi ortak konularda farklı bakış açılarından faydalanmak, tecrübe paylaşmak, AB sürecine yerel düzeyde dahil olmak ve geliştirmek, uzun vadeli ve ortak amaca dayanan projeler yapmaktır.

Bu çerçevede 2022 yılı içerisinde 102 kardeş kent ilişkisi kurma talebine onay verilmiş olup toplam kardeş kent sayısı 2.073’dür. (<https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/dokumanlar>)

5. MAHALLİ İDARELERLE İLGİLİ 2022 YILINDA YAPILAN MEVZUAT ÇALIŞMALARI

2022 yılında mahalli idareler alanında yapılan mevzuat düzenlemeleri aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 9 : 2022 Yılında Yerel Yönetimlerle ilgili Yapılan Mevzuat Düzenlemeleri

Sıra No	Adı	Amacı	Resmi Gazete Tarih Sayısı
1	7408 sayılı Türkiye İhracatçılar Meclisi ile İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Fuarcılık faaliyetleri, ihracat kapasitesini ileri noktalara taşıyarak mal ve hizmet piyasasında sektörel bazda dünya lideri olan ülkeler ile yarışılmasına olanak sağlanması; bunun yanı sıra fuarın gerçekleştirilmesine yönelik olarak stant tasarımı ve yapımı, organizasyon, güvenlik, temizlik, nakliye, tercüme, yeme-içme hizmetleri sunan veya danışma görevlisi, stant görevlisi gibi eleman sağlayan teşebbüsler; katılımcılara ve ziyaretçilere konaklama, ulaşım, yeme-içme hizmetleri ile diğer alışveriş imkânları (hediyelik eşya vs.) sağlayan teşebbüsler ve tüm bu teşebbüslere girdi sağlayan tedarikçiler bakımından iş hacmi ve istihdam artışı yaratılması suretiyle ilave katma değer sağlanması ve fuarların daimi nitelik taşımayan, geçici organizasyonlar olması durumları göz önünde bulundurularak, 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanununda değişiklik yapılarak ülkemizde gerçekleştirilen fuarların tanıtımına ilişkin ilan ve reklamlar ile fuarlarda yapılan ilan ve reklamların ilan ve reklam vergisinden muaf tutulması amaçlanmaktadır.	04.06.2022 31856
2	7421 Vergi Usul Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda yapılan değişiklikle cemevlerinin yapım, bakım ve onarımlarının büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyelerince yapılmasına yönelik düzenleme, 5393 sayılı Belediye Kanununda yapılan değişiklikle cemevlerinin yapım, bakım ve onarımlarının belediyelerce yapılmasına ve cemevlerinin içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının indirimli veya ücretsiz olarak karşılanabilmesine ilişkin düzenleme yapılmıştır.	16.11.2022 32025
3	Mahalli İdareler Disiplin Amirleri Yönetmeliği	30/04/2021 tarihli ve 31470 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliğinin 5 inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.	11.03.2022 31775

Sıra No	Adı	Amacı	Resmi Gazete Tarih Sayısı
4	Belediye ve Bağlı Kuruluşları İle Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	5393 sayılı Belediye Kanununun 49 uncu maddesi ile 22/2/2007 tarihli ve 26442 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe konulan Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmeliğin 5 inci maddesinin 3 üncü fıkrası gereğince yapılan çalışma neticesinde söz konusu Yönetmelikte hukuki durumları ve hizmet özelliklerine göre altı ana gruba ayrılan belediye ve bağlı kuruluşları ile mahalli idare birlikleri Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan 2021 yılı adrese dayalı nüfus sayımında belirlenen nüfuslara uygun olarak yeniden düzenlenerek bu Yönetmeliğe eklenmiştir.	17.04.2022 31812
5	Belediye Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinde Uyulacak Usul Ve Esaslara İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Mahalli idarelerin su aboneliklerinde tahsil edilen güvence bedellerinin güncellenerek iade edilmesine ilişkin uygulamalarının yürürlükteki mevzuat ve İnsan Hakları Eylem Planında yer alan (7.4.ç) numaralı faaliyete uyumlu hale getirilmesi, idarelerin mevzuata aykırı işlem yapmalarının engellenmesi ve tüketicilerin ekonomik menfaatlerinin korunmasına yönelik düzenleme yapılmıştır.	09.08.2022 31918
6	Karayolları Kenarında Yapılacak ve Açılacak Tesisler Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü’nün 3.12.2021 tarihli ve E-20153969-1015150-2021112217461704323 sayılı yazısında, Karayolları Kenarında Yapılacak ve Açılacak Tesisler Hakkında Yönetmelikte akaryakıt istasyonlarında bulundurulması gereken ilkyardım malzemelerine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmadığından trafik kolluklarınca akaryakıt istasyonlarına yönelik yapılan denetimler sırasında ilkyardım malzemelerinin hangi standarda göre kontrol edileceğine ilişkin tereddütler yaşandığı ve konu hakkında ilgili mevzuatta düzenleme yapılmasının yaşanan sorunu ortadan kaldıracağına değerlendirildiği belirtilmiştir. Yönetmeliğin 8 inci maddesinde değişiklik yapılarak bu Yönetmelik kapsamında yer alan akaryakıt istasyonlarında bulundurulması zorunlu ilkyardım malzemelerinin belirlenmesi ile uygulamada ortaya çıkan farklılıkların giderilmesi sağlanmıştır.	13.08.2022 31922

Sıra No	Adı	Amacı	Resmi Gazete Tarih Sayısı
7	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	<p>14/7/2005 tarihli ve 2005/9207 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliğin 3 üncü maddesinde yer alan dayanak kanunlarına 9/10/2002 tarihli ve 4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu eklenmiştir.</p> <p>Aynı Yönetmeliğin 9 uncu maddesinde yer alan hüküm gereğince Sağlık Bakanlığınca yapılan sınıf tespitlerinin yeknesak olarak yönetimi ve koordinasyonu ile aynı zamanda Yönetmeliğe derç edilebilmesi amacıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına bildirilmesi sağlanmıştır.</p> <p>Aynı Yönetmeliğin 17 nci maddesinde değişiklik yapılarak çevre izni veya çevre izin ve lisans belgesine tabi işletmelerin Atık Ön İşlem ve Geri Kazanım Tesislerinin Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik uyarınca Çevre İzin ve Lisans Yönetmeliğine göre verilen geçici faaliyet belgesinin, sayılan belgeler yerine geçebilmesi sağlanmış böylece çevre lisansı için işyeri açma ve çalışma ruhsatının ön şart olarak belirlenmesinin uygulamada ortaya çıkardığı farklılıkların giderilmesi sağlanmıştır.</p> <p>Aynı Yönetmeliğin 23 üncü maddesinde değişiklik yapılarak her üç sınıfta gayrisihhi müessese olarak yer alan atık işleme ile ilgili faaliyet gösteren tesislere müsaade verilmezden evvel civarında ikamet edenlerin sıhhat ve istirahatleri üzerine gerek tesisatları ve gerekse vaziyetleri itibarıyla bir zarar vermeyeceğine kanaat oluşturulması için yetkili idarelerce inceleme yapılması ve birinci ve ikinci sınıf tesisleri için sağlık koruma bandı bırakılması zorunlu hale getirilmiştir.</p> <p>Aynı Yönetmeliğin ekinde yer alan güzellik salonları ile ilgili, 30/03/2017 tarih ve 30023 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 1 inci ve 2 nci maddesinin iptaline ilişkin alınan Danıştay Onuncu Dairesinin 12/11/2020 tarih ve E:2017/1846, K:2020/4821 sayılı kararı kapsamında yeniden düzenleme yapılmıştır. Bu görevlilerin kullanması gereken cihazlara ilişkin bilgiler ve cihazların denetimi yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca, kalıcı makyaj işlemleri, güzellik salonlarında güzellik uzmanınca yapılabilecek işlemler arasına alınmıştır. Diğer taraftan güzellik salonlarında lazer veya IPL ile akne, cilt yenileme, vasküler damar tedavisi, pigmentli lezyon tedavisi ve bunlara ilişkin reklam ve diğer tür tanıtım faaliyetleri yasaklanmıştır. Aynı Yönetmeliğin eki EK-1'ine, kuyum ticareti ve özel spor tesisleri ile ilgili ruhsatlandırma ve işletilmesi sırasında yaşanan sorunların aşılması amacıyla söz konusu faaliyet konuları ve ilave şartları eklenmiştir.</p> <p>Aynı Yönetmeliğe eklenen geçici 8 inci madde ile yapılan değişikliklere belirli bir uyum süresi tanınmıştır.</p> <p>Aynı Yönetmeliğin eki EK-2'sine, daha önce Yönetmelik'te yer almayan bazı gayrisihhi faaliyet konuları, Sağlık Bakanlığının yaptığı sınıf tespitleri esas alınarak eklenmiştir.</p>	25.08.2022 31934

Sıra No	Adı	Amacı	Resmi Gazete Tarih Sayısı
8	55 Seri Nolu Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği	<p>Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisinin konut ve işyerleri itibarıyla tahsil edilen tutarlarının ayrı ayrı bilinmesi üst politika metinlerinin oluşturulmasında, kamunun yaptığı analiz çalışmalarında zaman zaman ihtiyaç duyulduğu müşahede edilmiştir. Bununla birlikte belediyelerin bu tür vergi ve harçlarının konut ve işyeri şeklinde tahsilatının bilinmesi önem arz etmiş olup bu minvalde gerekli çalışmalar da yapılmıştır.</p> <p>Bu kapsamda, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının 19/12/2020 tarihli ve 4723 sayılı yazısı ile Bakanlığımızın talebi doğrultusunda Mahalli İdareler Detaylı Hesap Planında güncellemelerin yapıldığı ve ilave gelir kodları açıldığına bildirildiği ve bu çerçevede elektrik ve havagazı tüketim vergisi beyannamelerinin konut ve işyeri olarak beyanı ve muhasebeleştirilmesi gerektiği tüm belediyelerimize bildirilmiştir.</p> <p>Öte yandan, Hazine ve Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı ve bazı belediyelerden Bakanlığımıza yansıyan yazılardan, belediyeler tarafından hâlihazırda 9 Seri No.lu Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği ekinde yer alan beyannamenin kullanıldığı ve bu beyannamenin de yukarıda yapılan değişikliği kavramadığı anlaşılmıştır.</p> <p>Ayrıca, 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 798 inci maddesi, mevzuatla İçişleri Bakanlığına yapılan atıfların Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına yapılmış sayılacağını düzenlediğinden Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği de CBK' ya uygun olarak Bakanlığımızla ilgili hale getirilmektedir.</p> <p>Bu çerçevede, Tebliğ ile 9 Seri No.lu Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliğinin yürürlükten kaldırılarak belirtilen düzenlemeleri de içeren güncel beyanname örneği hazırlanmıştır.</p>	26.07.2022 31904
9	Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği (SERİ NO: 2022/1)	<p>Hazırlanan Tebliğ ile 16/09/2011 tarihli ve 28056 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2011/1 Seri No.lu Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliğinde Tebliğ hükümlerinin 3 yıl süre ile geçerli olacağı belirtildiğinden ve 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile tüzel kişilikleri kaldırılan ve söz konusu Kanun'la kurulan belediyelerin gruplarının belirlenmesi amaçlanmıştır.</p>	03.08.2022 31912

Sıra No	Adı	Amacı	Resmi Gazete Tarih Sayısı
10	6040 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı "İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Bağlı Kuruluşları ile Bunların Üyesi Olduğu Mahalli İdare Birliklerinin Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmetlerinin Gördürülmesine İlişkin Usul ve Esaslar"	5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 97 nci ve 100 üncü maddeleri, 4 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 798 inci maddesi ve 3/8/2018 tarihli Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün Görevlerinin Devir ve Tasfiyesine İlişkin Protokolü uyarınca il özel idareleri ile üyeleri il özel idareleri ve köylerden oluşan mahalli idare birliklerinin iş ve işlemlerinin İçişleri Bakanlığı, belediyeler, bağlı idareler ve belediyelerin üyesi oldukları mahalli idare birliklerinin iş ve işlemlerinin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütüleceği düzenlenmiş olduğundan İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Bağlı Kuruluşları İle Bunların Üyesi Olduğu Mahalli İdare Birliklerinin Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmetlerinin Gördürülmesine İlişkin Usul ve Esaslarda anılan mevzuata uyum sağlanması amacıyla değişiklik yapılması amaçlanmıştır.	15.09.2022 31954

Kaynak: YYGM, 2023

6. MAHALLİ İDARELERİN İNSAN KAYNAKLARI

Mahalli idarelerin insan kaynaklarını; memur, sözleşmeli personel ve işçi statüsünde çalışan personel oluşturmaktadır.

A. Mahalli İdarelerin Personel Sayıları

2021 ve 2022 yıllarına ait, türleri itibarıyla mahalli idarelerin personel sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 10 : Türleri İtibarıyla Mahalli İdarelerin Personel Sayıları

Mahalli İdare Türü	Memur		Sözleşmeli Personel		İşçi				Toplam	
	2021	2022	2021	2022	Sürekli		Geçici		2021	2022
					2021	2022	2021	2022		
Belediyeler	92.270	92.739	22.057	30.947	45.570	41.747	3.220	3.314	163.117	168.747
Belediye Bağlı İdareleri	11.977	11.864	2.327	3.520	10.654	10.065	163	158	25.121	25.607
İl Özel İdaresi	4.994	4.906	745	789	4.719	4.304	260	118	10.718	10.117
Mahalli İdare Birlikleri	208	198	364	168	333	676	223	371	1.128	1.413
Toplam	109.449	109.707	25.493	35.424	61.276	56.792	3.866	3.961	200.084	205.884

Kaynak: YYGM ve İİGM , 2023

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde çalışan toplam 205.884 personelin; 168.747'si belediyelerde, 25.607'si belediye bağlı idarelerinde, 10.717'si il özel idarelerinde, 1.413'ü mahalli idare birliklerinde çalışmaktadır.

B. Mahalli İdare Şirketlerinde Çalışan Personel Sayıları

2021-2022 yıllarına ait mahalli idare şirketlerinde çalışan personel sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 11 : Mahalli İdare Şirketlerinde Çalışan Personel Sayıları

Mahalli İdare Türü	Şirketlerde Çalışan Personel Sayısı	
	2021	2022
Belediyeler ve Bağlı İdareleri	527.672	564.694
İl Özel İdareleri	8.313	9.576
Mahalli İdare Birlikleri	594	493
Toplam	536.579	574.763

Kaynak: YYGM ve İİGM , 2023

2022 yılı itibarıyla belediye ve bağlı idarelerde 564.694, il özel idarelerinde 9.576, mahalli idare birliklerinde 493 olmak üzere toplam 574.763 kişi şirketlerde çalışmaktadır.

C. Toplam Kamu Personeli Sayısı ve Mahalli İdarelerin Personel Durumu

2021 ve 2022 yıllarına ait toplam kamu personel sayıları ve mahalli idarelerdeki personel sayıları karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 12: Mahalli İdareler Personelinin Toplam Kamu Personeli İçindeki Oranı

Personel Türü	2021			2022		
	Toplam Kamu Personeli	Toplam Mahalli İdareler Personeli	Mahalli İdareler Personeli/ Toplam Kamu Personeli (%)	Toplam Kamu Personeli	Toplam Mahalli İdareler Personeli	Mahalli İdareler Personeli/ Toplam Kamu Personeli (%)
Memur	3.003.603	109.449	3,64	3.093.557	109.707	3,55
Sözleşmeli Personel	529.194	25.493	4,82	591.230	35.424	5,99
Sürekli İşçi	652.109	61.276	9,40	590.759	56.792	9,61
Geçici İşçi	48.920	3.866	7,90	52.651	3.961	7,52
Toplam	4.233.826	200.084	4,73	4.328.197	205.884	4,76

Kaynak: SBB, YYGM ile İİGM, 2023

Türkiye’de kamuda istihdam edilen personel sayısı 4.328.197’dir. Bunun 205.884’ü mahalli idareler personeldir. Mahalli idarelerin kamu istihdamı içindeki payı %4,76’ya karşılık gelmektedir. Mahalli idarelerdeki memur sayısının kamuda çalışan toplam memur sayısı içindeki oranı %3,55, mahalli idarelerdeki sözleşmeli personel sayısının kamuda çalışan toplam sözleşmeli personel sayısı içindeki oranı %5,99, mahalli idarelerdeki sürekli işçi sayısının kamuda çalışan toplam sürekli işçi sayısı içindeki oranı %9,61, mahalli idarelerdeki geçici işçi sayısının kamuda çalışan toplam geçici işçi sayısı içindeki oranı ise %7,52’dir.

Öte yandan mahalli idare şirketlerinde çalışan 574.763 personel bu orana dahil edilmemiş olup, söz konusu şirketlerde çalışanlar da bu orana dahil edildiğinde Mahalli idarelerin kamu istihdamı içindeki payı %18,04 olmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 49’uncu maddesi ile getirilen sınırlama belediyeleri personel istihdamı konusunda daha dikkatli davranmaya yöneltmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’na dayanılarak çıkartılan norm kadro yönetmelikleri ile mahalli idarelerde personel istihdamına belli bir disiplin getirilmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 49’uncu maddesi nitelikli personel istihdamını kolaylaştıran hükümler ihtiva etmektedir.

26/1/2023 tarihli ve 32085 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7433 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve Bazı Kanunlar ile 663 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile il özel idareleri, belediye ve bağlı kuruluşları ile mahalli idare birliklerinde 5393 sayılı Kanunun 49 uncu maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde 28/11/2022 tarihi itibarıyla çalışmakta olan, 26/1/2023 tarihi itibarıyla sözleşmesi devam eden ve 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesinde belirtilen genel şartları taşıyanlardan, 26/1/2023 tarihinden itibaren otuz gün içinde yazılı olarak başvuranların, sözleşmeli personel olarak çalıştırılmalarına esas alınan memur kadrolarına 26/1/2023 tarihinden itibaren 60 gün içinde atanmaları sağlanmıştır.

Diğer yandan, mezkûr Kanunla 5393 sayılı Belediye Kanununun 49 uncu maddesinin 3 üncü fıkrasında yapılan değişiklik ile il özel idareleri, belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların üyesi oldukları mahalli idare birliklerindeki sözleşmeli personelin işe alınmasının memur kadrolarına ilk defa alınma usulüne tabi olacağı yönünde düzenleme yapılmıştır. Bu çerçevede sözleşmeli personelden üç yıllık çalışma süresini tamamlayanların talepleri hâlinde sözleşmeli personel olarak çalıştırılmalarına esas alınan memur kadrolarına atanabilecektir.

Ayrıca 7433 sayılı Kanun ile sözleşmeli personelin disiplin cezalarına ilişkin düzenlemeler de yapılmıştır.

7. MAHALLİ İDARELERİN FİZİKİ KAYNAKLARI

A. Mahalli İdarelerin Maddi Duran Varlıkları

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idarelerin maddi duran varlıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 13 : Mahalli İdarelerin Duran Varlıkları

(Bin TL)

Aktif (Varlıklar)	2021	2022
Arazi ve Arsalar	183.091.443	260.214.352
Yer Altı ve Yer Üstü Düzenleri	239.017.229	287.574.791
Binalar	83.886.119	135.654.732
Tesis, Makine ve Cihazlar	12.906.895	16.842.319
Taşıtlar	21.145.806	27.878.808
Demirbaşlar	8.813.756	12.049.647
Diğer Maddi Duran Varlıklar	6.037.497	7.486.867
Birikmiş Amortismanlar (-)	-89.257.705	-106.514.254
Yapılmakta Olan Yatırımlar	100.504.168	163.963.955
Yatırım Avansları	913.033	1.037.538
Toplam	567.058.239	806.188.755

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasebat.gov.tr/>, 2023

2022 yılı itibarıyla belediyeler, il özel idareleri ve mahalli idare birliklerinin sahip olduğu maddi varlıkların %67,95'ini arazi ve arsalar ile yer altı ve yer üstü düzenlerinin oluşturduğu görülmektedir.

B. Mahalli İdarelerin Demirbaş Taşıtlar Sayıları

Belediye, bağlı idare ve mahalli idare birlikleri demirbaş taşıtlar sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 14 : Mahalli İdarelerin Demirbaş Taşıtlar Sayıları

Türü	Binek vb. Taşıtlar	İş makinaları	Yük taşıyıcıları	Diğer (İtfaiye, Cenaze, Ambulans, Traktör vb.)	Toplam
Büyükşehir Belediyesi	10.010	4.692	5.648	6.561	26.911
Büyükşehir İlçe Belediyesi	16.780	7.250	8.748	10.359	43.137
İl Belediyesi	3.222	1.460	1.589	1.997	8.268
İlçe Belediyesi	4.020	2.121	2.132	5.040	13.313
Belde Belediyesi	1.891	936	965	2.369	6.161
Belediyeler Toplam	35.923	16.459	19.082	26.326	97.790
Bağlı İdare	10.003	2.148	1.852	2.209	16.212
Mahalli İdare Birlikleri	117	69	74	120	380
Genel Toplam	46.043	18.676	21.008	28.655	114.382

Kaynak: YYGM, 2023

2022 yılı itibarıyla belediyelerde toplam 97.790, bağlı idarelerde 15.212, mahalli idare birliklerinde 380 olmak üzere toplam 114.382 demirbaş taşıtlar olduğu görülmektedir.

C. Mahalli İdarelerin Kiralık Taşıt Sayıları

Belediye, bağlı idare ve mahalli idare birlikleri kiralık taşıt sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir

Tablo 15 : Mahalli İdarelerin Kiralık Taşıt Sayıları

Türü	Binek vb. Taşıtlar	İş makinaları	Yük taşıyıcıları	Diğer (İtfaiye, Cenaze, Ambulans, Traktör vb.)	Toplam
Büyükşehir Belediyesi	9.461	908	1.833	527	12.729
Büyükşehir İlçe Belediyesi	10.869	1.094	2.198	2.187	16.348
İl Belediyesi	1.158	134	271	317	1.880
İlçe Belediyesi	327	95	74	279	775
Belde Belediyesi	29	23	9	48	109
Belediyeler Toplam	21.844	2.254	4.385	3.358	31.841
Bağlı İdare	6.416	641	727	301	8.085
Mahalli İdare Birlikleri	51	10	15	37	113
Genel Toplam	28.311	2.905	5.127	3.696	40.039

Kaynak: YYGM, 2023

2022 yılı itibarıyla belediyelerde toplam 31.841, bağlı idarelerde 8.085, mahalli idare birliklerinde 113 olmak üzere toplam 40.039 kiralık taşıt olduğu görülmektedir.

8. MAHALLİ İDARELERİN BİLANÇOSU, FAALİYET SONUÇLARI VE BORÇ DAĞILIMLARI

A. Mahalli İdarelerin Bilançosu

2022 yılı mahalli idarelerin bilançosu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 16 : Mahalli İdarelerin 2022 Yılı Bilançosu

(Bin TL)

AKTİF (VARLIKLAR)		TUTAR	PASİF (KAYNAKLAR)		TUTAR
1	DÖNEN VARLIKLAR	174.113.915	3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	162.517.051
10	HAZIR DEĞERLER	54.497.998	30	KISA VADELİ İÇ MALİ BORÇLAR	19.545.341
100	KASA	20.128	300	BANKA KREDİLERİ	16.844.696
101	ALINAN ÇEKLER	32.692	303	KAMU İDARELERİNE MALİ BORÇLAR HESABI	2.683.410
102	BANKA	46.526.049	307	FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR HESABI	5.515
103	VERİLEN ÇEKLER VE GÖNDERME EMİRLERİ (-)	-790.676	308	ERTELENMİŞ FİNANSAL KİRALAMA BORÇLANMA MALİYETLERİ HESABI (-)	-4.775
104	PROJE ÖZEL HESABI	3.813.949	309	KISA VADELİ DİĞER İÇ MALİ BORÇLAR	16.494
105	DÖVİZ	913.092	31	KISA VADELİ DIŞ MALİ BORÇLAR	9.283.523
106	DÖVİZ GÖNDERME EMİRLERİ (-)	-30.753	310	CARİ YILDA ÖDENECEK DIŞ MALİ BORÇLAR	9.283.523
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER	1.268.392	32	FAALİYET BORÇLARI	84.420.025
109	BANKA KREDİ KARTLARINDAN ALACAKLAR	2.745.126	320	BÜTÇE EMANETLERİ	83.352.003
11	MENKUL KIYMET VE VARLIKLAR	6.716.355	322	BÜTÇELEŞTİRİLECEK BORÇLAR	795.124
110	HİSSE SENETLERİ HESABI	662	329	DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR	272.897
111	ÖZEL KESİM TAHVİL SENET VE BONOLARI HESABI	542.303	33	EMANET YABANCI KAYNAKLAR	20.965.348
112	KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI HESABI	6.166.887	330	ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR	8.558.873
117	MENKUL VARLIKLAR	6.503	333	EMANETLER	12.406.476
118	DİĞER MENKUL KIYMET VE VARLIKLAR	0	34	ALINAN AVANSLAR	122.570
12	FAALİYET ALACAKLARI	50.514.381	340	ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	77.685
120	GELİRLERDEN ALACAKLAR	17.373.128	349	ALINAN DİĞER AVANSLAR	44.885
121	GELİRLERDEN TAKİPLİ ALACAKLAR	24.697.189	36	ÖDENECEK DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	18.675.121
122	GELİRLERDEN TECİLLİ VE TEHİRLİ ALACAKLAR	979.115	360	ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	4.668.892
126	VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR	426.313	361	ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ	2.313.237
127	DİĞER FAALİYET ALACAKLARI	7.038.636	362	FONLAR VEYA DİĞER KAMU İDARELERİ ADINA YAPILAN TAH.	2.572.054
13	KURUM ALACAKLARI	1.850.394	363	KAMU İDARELERİ PAYLARI	1.843.437
132	KURUMCA VERİLEN BORÇLARDAN ALACAKLAR	647.292	368	VADESİ GEÇMİŞ ERT. VEYA TAK. VERGİ VE DİĞ. YÜKÜMLÜLÜKLER	7.277.501
137	TAKİPTEKİ KURUM ALACAKLARI	165.685	37	BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	4.498.102
139	DİĞER KURUM ALACAKLARI	1.037.417	372	KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI	4.344.235
14	DİĞER ALACAKLAR	5.354.739	379	DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	153.867
140	KİŞİLERDEN ALACAKLAR	5.354.739	38	GELECEK AYLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	4.833.585
15	STOKLAR	15.598.991	380	GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	134.246
150	İLK MADDE VE MALZEME	15.433.690	381	GİDER TAHAKKUKLARI	4.699.339
153	TİCARİ MALLAR	139.335	39	DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	173.436
157	DİĞER STOKLAR	25.966	391	HESAPLANAN KATMA DEĞER VERGİSİ	
16	ÖN ÖDEMELER	3.376.102	397	SAYIM FAZLALARI	88.295
160	İŞ AVANS VE KREDİLERİ	10.001	399	DİĞER ÇEŞİTLİ KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	85.141

AKTİF (VARLIKLAR)		TUTAR	PASİF (KAYNAKLAR)	TUTAR
161	PERSONEL AVANSLARI	9	4 UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	184.514.365
162	BÜTÇE DIŞI AVANS VE KREDİLER	1.869.624	40 UZUN VADELİ İÇ MALİ BORÇLAR	72.532.419
164	AKREDİTİFLER	70	400 BANKA KREDİLERİ	45.986.166
165	MAHSUP DÖNEMİNE AKTARILAN AVANS VE KREDİLER	788.241	403 KAMU İDARELERİNE MALİ BORÇLAR HESABI	9.940.694
166	PROJE ÖZEL HESABINDAN VERİLEN AVANS VE AKREDİTİFLER	706.329	404 TAHVİLLER HESABI	16.577.820
167	DOĞRUDAN DIŞ PROJE KREDİ KULLANIMLARI AVANS VE AKREDİTİFLERİ	1.828	407 FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR HESABI	21.248
18	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	69.972	408 ERTELENMİŞ FİNANSAL KİRALAMA BORÇLANMA MALİYETLERİ HESABI (-)	-12.018
180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	63.923	409 UZUN VADELİ DİĞER İÇ MALİ BORÇLAR	18.509
181	GELİR TAHAKKUKLARI	6.049	41 UZUN VADELİ DİŞ MALİ BORÇLAR	58.765.858
19	DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	36.134.983	410 DİŞ MALİ BORÇLAR	58.765.858
190	DEVREDEN KATMA DEĞER VERGİSİ	36.119.188	42 FAALİYET BORÇLARI	258.634
191	İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ	77	429 DİĞER FAALİYET BORÇLARI	258.634
197	SAYIM NOKSANLARI	14.516	43 DİĞER BORÇLAR	14.438.952
2	198 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR	1.202	430 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR	6.953.722
21	DURAN VARLIKLAR	871.419.046	438 VADESİ GEÇMİŞ, ERTELENMİŞ VEYA TAKSİTLENDİRİLMİŞ VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HESABI	7.485.231
	MENKUL KIYMET VE VARLIKLAR	124	44 ALINAN AVANSLAR	47.912
217	MENKUL VARLIKLAR	124	440 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	3.255
22	218 DİĞER MENKUL KIYMET VE VARLIKLAR HESABI		449 ALINAN DİĞER AVANSLAR	44.657
	FAALİYET ALACAKLARI	10.494.721	47 BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	25.097.341
220	GELİRLERDEN ALACAKLAR	2.218.712	472 KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI	21.234.464
222	GELİRLERDEN TECİLLİ VE TEHİRLİ ALACAKLAR	1.108.558	479 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	3.862.878
226	VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR	480.594	48 GELECEK YILLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	13.035.658
23	227 DİĞER FAALİYET ALACAKLARI	6.686.856	480 GELECEK YILLARA AİT GELİRLER	795.918
	KURUM ALACAKLARI	1.706.306	481 GİDER TAHAKKUKLARI	12.239.740
232	KURUMCA VERİLEN BORÇLARDAN ALACAKLAR	1.270.405	49 DİĞER UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	337.591
24	239 DİĞER KURUM ALACAKLARI	435.900	499 DİĞER UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR HESABI	337.591
	MALİ DURAN VARLIKLAR	52.172.719	5 ÖZ KAYNAKLAR	698.501.544
240	MALİ KURULUŞLARA YATIRILAN SERMAYELER	20.521.362	50 NET DEĞER	536.901.436
241	MAL VE HİZMET ÜRETEK KURULUŞLARA YATIRILAN SERMAYELER	33.652.361	500 NET DEĞER	536.901.436
25	247 SERMAYE TAAHHÜTLERİ (-)	-2.001.003	51 DEĞER HAREKETLERİ	820.208
	MADDİ DURAN VARLIKLAR	806.188.755	519 DEĞER HAREKETLERİ SONUÇLARI	820.208
250	ARAZİ VE ARSALAR	260.214.352	57 GEÇMİŞ YILLAR OLUMLU FAALİYET SONUÇLARI	330.970.923
251	YER ALTI VE YER ÜSTÜ DÜZENLERİ	287.574.791	570 GEÇMİŞ YILLAR OLUMLU FAALİYET SONUÇLARI	330.970.923
252	BİNALAR	135.654.732	58 GEÇMİŞ YILLAR OLUMSUZ FAALİYET SONUÇLARI	-280.798.039
253	TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	16.842.319	580 GEÇMİŞ YILLAR OLUMSUZ FAALİYET SONUÇLARI	-280.798.039
254	TAŞITLAR	27.878.808	59 DÖNEM FAALİYET SONUÇLARI	110.607.016
255	DEMİRBAŞLAR	12.049.647	590 DÖNEM OLUMLU FAALİYET SONUCU	110.607.016
256	DİĞER MADDİ DURAN VARLIKLAR	7.486.867		
257	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)	-106.514.254		
258	YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	163.963.955		
26	259 YATIRIM AVANSLARI	1.037.538		

AKTİF (VARLIKLAR)		TUTAR	PASİF (KAYNAKLAR)		TUTAR
MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR		1.126			
260	HAKLAR	4.308.815			
264	ÖZEL MALİYETLER	239.362			
28	268 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)	-4.547.051			
GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI		690.462			
280	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	687.321			
29	281 GELİR TAHAKKUKLARI	3.140			
DİĞER DURAN VARLIKLAR		164.833			
294	ELDEN ÇIKARILACAK STOKLAR VE MADDİ DURAN VARLIKLAR	1.031.619			
297	DİĞER ÇEŞİTLİ DURAN VARLIKLAR	24.790			
299	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)	-891.576			
AKTİF TOPLAMI		1.045.532.961	PASİF TOPLAMI		1.045.532.961
9- BORÇLU NAZIM HESAPLAR			9- ALACAKLI NAZIM HESAPLAR		
90 ÖDENEK HESAPLARI		449.640	90 ÖDENEK HESAPLARI		449.640
91	906 MAHSUP DÖNEMİNE AKTARILAN KULLANILACAK ÖDENEKLER	449.640	907	MAHSUP DÖNEMİNE AKTARILAN ÖDENEKLER	449.640
NAKİT DIŞI TEMİNAT VE KİŞİLERE AİT MENKUL KIYMETLER		56.023.215	91 NAKİT DIŞI TEMİNAT VE KİŞİLERE AİT MENKUL KIYMETLER		56.023.215
910	TEMİNAT MEKTUPLARI	48.011.433	911	TEMİNAT MEKTUPLARI EMANETLERİ	48.011.433
912	KİŞİLERE AİT MENKUL KIYMETLER	8.605	913	KİŞİLERE AİT MENKUL KIYMET EMANETLERİ	8.605
92	914 VERİLEN TEMİNAT MEKTUPLARI HESABI	8.003.177	915	VERİLEN TEMİNAT MEKTUPLARI KARŞILIĞI HESABI	8.003.177
GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI		145.479.097	92 GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI		145.479.097
920	GİDER TAAHHÜTLERİ	145.224.236	921	GİDER TAAHHÜTLERİ KARŞILIĞI	145.224.236
93	922 KAMU-ÖZEL İŞBİRLİĞİ MODELİ TAAHHÜTLERİ HESABI	254.860	923	KAMU-ÖZEL İŞBİRLİĞİ MODELİ TAAHHÜTLERİ KARŞILIĞI HESABI	254.860
VERİLEN GARANTİLER		336.194	93 VERİLEN GARANTİLER		336.194
94	930 VERİLEN GARANTİLER	336.194	931	VERİLEN GARANTİLER KARŞILIĞI	336.194
DEĞERLİ KAĞIT VE ÖZEL TAHKUK		1.033.730	94 DEĞERLİ KAĞIT VE ÖZEL TAHKUK		1.033.730
99	948 BAŞKA BİRİMLER ADINA İZLENEN ALACAKLAR	1.033.730	949	BAŞKA BİRİMLER ADINA İZLENEN ALACAK EMANETLERİ	1.033.730
DİĞER NAZIM HESAPLAR		46.916.875	99 DİĞER NAZIM HESAPLAR		46.916.875
990	KIRAYA VERİLEN DURAN VARLIKLAR	45.726.932	999	DİĞER NAZIM HESAPLAR KARŞILIĞI HESABI	46.916.875
993	MADDİ DURAN VARLIKLARIN KİRA VE İRTİFAK HAKKI GELİRLERİ	1.182.766			
998	DİĞER NAZIM HESAPLAR	7.177			
GENEL TOPLAM		1.295.771.712	GENEL TOPLAM		1.295.771.712

Kaynak: HMB, 2023,

- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 3 üncü maddesinde yer alan Mahalli İdareler alt sektörüne dahil idarelerin verilerini içermektedir.
- Konsolide bilanço tek bir raporlama birimine aitmiş gibi kabul edildiğinden 590-Dönem Olumlu Faaliyet Sonucu ve 591-Dönem Olumsuz Faaliyet Sonucu Hesabı netleştirilerek raporlanmıştır.
- Mali raporlama tabloları dış denetimden geçmemiş mali veriler kullanılarak hazırlanmaktadır.
- Mahalli idareler kapsamındaki idarelerin kendi aralarında yaptıkları işlemlere uygulanan konsolidasyon işleminin detayları Bilançonun Eki olan "Konsolide Edilen / Edilemeyen Tutarlar" tablosunda yer almaktadır.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde, dönen varlıkların 174.113.915.000 TL, duran varlıkların 871.419.046.000 TL, kısa vadeli yabancı kaynakların 162.517.051.000 TL, uzun vadeli yabancı kaynakların 184.514.365.000 TL ve öz kaynakların 698.501.544.000 TL olduğu görülmektedir.

B. Mahalli İdarelerin Faaliyet Sonuçları

2022 yılı mahalli idarelerin faaliyet sonuçları tablosu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 17 : Mahalli İdarelerin Faaliyet Sonuçları

Faaliyet Türü	Tutar (Bin TL)	Dağılım %
FAALİYET GELİRLERİ TOPLAMI (Tahakkuk Esaslı)	511.041.800	100
Vergi Gelirleri	43.292.221	8,5
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	22.205.832	4,3
Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	13.559.327	2,7
Harçlar	7.515.118	1,5
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Vergiler	11.944	0
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	79.612.237	15,6
Mal ve Hizmet Satış Gelirleri	46.209.053	9,0
Malların Kullanma veya Faaliyette Bulunma İzni Gelirleri	213.651	0,0
KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri	160.673	0,0
Kurumlar Hasılatı	23.283.470	4,6
Kurumlar Karları	1.284.155	0,3
Kira Gelirleri	6.907.106	1,4
Diğer Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	1.554.129	0,3
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	33.017.929	6,5
Yurt Dışından Alınan Bağış ve Yardımlar	742.120	0,1
Merkezi Yönetim Bütçesine Dahil İdarelerden Alınan Bağış ve Yardımlar	11.623.799	2,3
Diğer İdarelerden Alınan Bağış ve Yardımlar	1.006.285	0,2
Kurumlardan ve Kişilerden Alınan Yardım ve Bağışlar	7.121.443	1,4
Proje Yardımları	12.524.281	2,5
Diğer Gelirler	297.932.233	58,3
Faiz Gelirleri	4.765.766	0,9
Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	269.931.199	52,8
Para Cezaları	5.690.506	1,1
Diğer Çeşitli Gelirler	17.544.762	3,4
Değer ve Miktar Değişimleri Gelirleri	56.855.232	11,1
Döviz Mevcudunun Değerlenmesinde Oluşan Olumlu Kur Farkları	3.802.817	0,7
Menkul Kıymet ve Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumlu Farklar	48.813	0
Stokların Değerlemesinden Oluşan Olumlu Farklar	178.354	0
Maddi Duran Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumlu Farklar	45.447.418	8,9
Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumlu Farklar	178.440	0,0

Faaliyet Türü	Tutar (Bin TL)	Dağılım %
Kur Değişikliği Nedeniyle Döviz Cinsi Borç Stokundaki Azalışlar	3.621.839	0,7
Kur Değişikliği Nedeniyle Döviz Cinsinden Alacaklardaki Artışlar	94.678	0,0
Kur Değişikliği Dışındaki Değer ve Miktar Değişimlerinden Kaynaklanan Gelirler	762.933	0,1
Diğer Değer ve Miktar Değişimleri Gelirleri	2.719.939	1,5
Kamu İdarelerinden Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklar	331.948	0,1
Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdarelerinden Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklardan E.E.G	193.713	0
Özel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdarelerinden Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklardan E.E.G	81.168	0
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlardan Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklardan E.E.G	1.916	0
Sosyal Güvenlik Kurumlarından Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklardan E.E.G	773	0
Mahalli İdarelerden Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklardan E.E.G	54.378	0
FAALİYET GİDERLERİ TOPLAMI (Tahakkuk Esaslı)	400.434.784	100
Personel Giderleri	48.675.598	12,2
Memurlar	21.289.503	5,3
Sözleşmeli Personel	5.385.434	1,3
İşçiler	19.007.627	4,7
Geçici Personel	183.161	0,0
Diğer Personel	2.809.873	0,7
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi Giderleri	6.900.476	1,7
Memurlar	2.781.709	0,7
Sözleşmeli Personel	804.965	0,2
İşçiler	2.885.515	0,7
Geçici Personel	161.882	0
Diğer Personel	266.172	0,1
Sosyal Güvenlik Primi Ödemeleri Gecikme Cezası ve Zamları	233	0
Mal Ve Hizmet Alım Giderleri	199.270.743	49,8
Üretime Yönelik Mal Ve Malzeme Alımları	2.322.110	0,6
Tüketime Yönelik Mal Ve Malzeme Alımları	41.388.429	10,3
Yolluklar	203.031	0,1
Görev Giderleri	9.723.233	2,4
Hizmet Alımları	123.628.105	30,9
Temsil Ve Tanıtma Giderleri	3.855.802	1,0
Menkul Mal,Gayrimaddi Hak Alım, Bakım Ve Onarım Giderleri	7.000.421	1,7

Faaliyet Türü	Tutar (Bin TL)	Dağılım %
Gayrimenkul Mal Bakım Ve Onarım Giderleri	11.060.280	2,8
Tedavi Ve Cenaze Giderleri	89.331	0
Faiz Giderleri	11.351.851	2,8
Kamu Kurumlarına Ödenen İç Borç Faiz Giderleri	37.071	0
Diğer İç Borç Faiz Giderleri	8.898.519	2,2
Dış Borç Faiz Giderleri	2.416.260	0,6
Cari Transferler	15.294.619	3,8
Görev Zararları	1.483.692	0,4
Hazine Yardımları (Mahalli İdare Yardımları)	433.352	0,1
Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler	1.758.469	0,4
Hane Halkına Yapılan Transferler	11.315.465	2,8
Yurtdışına Yapılan Transferler	24.697	0
Gelirlerden Ayrılan Paylar	278.944	0,1
Sermaye Transferleri	6.148.184	1,5
Yurtiçi Sermaye Transferleri	6.127.000	1,5
Yurtdışı Sermaye Transferleri	21.183	0
Değer Ve Miktar Değişimleri Giderleri	31.247.213	0,4
Döviz Mevcudununun Değerlendirilmesinde Oluşan Olumsuz Kur Farkları	1.561.663	0,4
Menkul Kıymet ve Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumsuz Farklar	3.771	0
Stokların Değerlemesinden Oluşan Olumsuz Farklar	1.868	0
Maddi Duran Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumsuz Farklar	969.422	0,2
Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerlemesinden Oluşan Olumlu Farklar	23.247	0
Kur Değişikliği Nedeniyle Döviz Cinsi Borç Stokundaki Artışlar	25.513.722	6,4
Kur Değişikliği Nedeniyle Döviz Cinsinden Alacaklardaki Azalışlar	95.325	0
Kur Değ. Dışındaki Değer ve Miktar Değişimlerinden Kaynaklanan Giderler	494	0
Diğer Değer ve Miktar Değişimleri Giderleri	3.077.702	0,8
Gelirlerin Ret ve İadesinden Kaynaklanan Giderler	1.551.134	0,4
Vergi Gelirlerinin Ret ve İadesinden Kaynaklanan Giderler	596.761	0,1
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirlerinin Ret ve İadesinden Kaynaklanan Giderler	325.101	0,1
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirlerin Ret ve İadesinden Kaynaklanan Giderler	28.539	0
Diğer Gelirlerin Ret ve İadesinden Kaynaklanan Giderler	600.733	0,2

Faaliyet Türü	Tutar (Bin TL)	Dağılım %
Amortisman Giderleri	18.868.669	4,7
Maddi Duran Varlıkların Amortisman Giderleri	17.416.317	4,3
Maddi Olmayan Duran Varlıkların Amortisman Giderleri	1.173.480	0,3
Diğer Duran Varlıkların Amortisman Giderleri	278.872	0,1
İlk Madde ve Malzeme Giderleri	41.527.423	10,4
Kırtasiye Malzemeleri	942.466	0,2
Beslenme, Gıda amaçlı ve Mutfakta Kullanılan Tüketim Malzemeleri	270.835	0,1
Tıbbi ve Laboratuvar Sarf Malzemeleri	1.049.346	0,3
Yakıtlar, Yakıt Katkıları ve Katkı Yağlar	13.932.395	3,5
Temizleme Ekipmanları	1.160.814	0,3
Giyecek, Mefruşat ve Tuhafiye Malzemeleri	927.536	0,2
Yiyecek	1.626.072	0,4
İçecek	373.437	0,1
Canlı Hayvanlar	43.333	0
Zirai Maddeler	2.192.516	0,5
Yem	203.575	0,1
Bakım, Onarım ve Üretim Malzemeleri	10.065.762	2,5
Yedek Parçalar	4.395.346	1,1
Nakil Vasıtaları Lastikleri	592.474	0,1
Değişim, Bağış ve Satış Amaçlı Giderler	200.076	0
Spor Malzemeleri Grubu	204.967	0,1
Basıncılı Ekipmanlar	160.393	0
Diğer Tüketim Amaçlı Ekipmanlar	3.186.081	0,8
Karşılık Giderleri	3.577.387	0,9
Kıdem Tazminatı Karşılıkları	3.577.387	0,9
Silinen Alacaklardan Kaynaklanan Giderler	2.518.062	0,6
Gelirlerden Alacaklardan Silinenler	2.216.829	0,6
Kişilerden Alacaklardan Silinenler	249.063	0,1
Kurum Alacaklarından Silinenler	52.170	0
Kamu İdarelerine Bedelsiz Olarak Devredilen Mali Olmayan Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	1.691.045	0,4
Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdarelerine Bedelsiz Olarak Devredilen Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	1.191.080	0,3
Özel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdarelerine Bedelsiz Olarak Devredilen Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	409.875	0,1

Faaliyet Türü	Tutar (Bin TL)	Dağılım %
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlara Bedelsiz Olarak Devredilen Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	543	0
Sos Güv. Kurumlarına Bedelsiz Olarak Devredilen Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	14.931	0
Mahalli İdarelere Bedelsiz Olarak Devredilen Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	74.616	0
Proje Kapsamında Yapılan Cari Giderler	4.938.658	1,2
Proje Kapsamında Yapılan Cari Giderler	4.938.658	1,2
Diğer Giderler	6.873.721	1,7
Yukarıda Tanımlanmayan Diğer Giderler	6.873.721	1,7
NET FAALİYET SONUCU	110.607.016	

Kaynak: HMB, 2023.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerin faaliyet gelirlerinin 511.041.800.000 TL, faaliyet giderlerinin 400.434.784.000 TL ve net faaliyet sonucunun 110.607.016.000 TL olduğu görülmektedir.

C. Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları

2022 yılı mahalli idarelerin borç dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 18: Mahalli İdarelerin Borç Dağılımları

(Bin TL)

Yıl	Banka Kredileri	Kamu İdarelerine Mali Borçlar	Dış Mali Borçlar	Bütçe Emanetleri	Vergi ve Sosyal Güvenlik	Diğer Yükümlülükler	Toplam Yükümlülük
2021	48.324.121	13.038.844	51.989.385	41.495.447	4.867.821	80.236.511	239.952.128
2022	62.830.863	12.624.104	68.049.381	83.352.003	6.982.129	113.192.937	347.031.417

Kaynak: HMB, 2023,

Tüm mahalli idarelere ait yükümlülükler incelendiğinde, 2022 yılı borç stokunun 347.031.417.000 TL olduğu görülmektedir.

9. MAHALLİ İDARE BÜTÇE GERÇEKLEŞMELERİ VE BÜTÇE TAHMİNLERİ

A. MAHALLİ İDARELERİN BÜTÇE GERÇEKLEŞMELERİ

1. Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idarelerin bütçe gerçekleştirmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 19: Mahalli İdarelerin Bütçe Gerçekleşmeleri

(Bin TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2021	235.826.323	241.587.962	5.761.639
2022	509.769.495	468.146.735	-41.622.759

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

Mahalli idarelerin bütçe gelirleri 2021 yılında %2,4 oranında fazla vermiş, 2022 yılında % 8,9 oranında açık vermiştir.

2. Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediyelerin bütçe gerçekleştirmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 20 : Belediyelerin Bütçe Gerçekleşmeleri

(Bin TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2021	183.962.486	192.182.996	8.220.510
2022	397.489.254	372.749.078	-24.740.176

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

Belediyelerin bütçe gerçekleştirmeleri incelendiğinde; 2021 yılında %4,3 oranında fazla verdiği, 2022 yılında %6,6 oranında açık verdiği görülmektedir.

3. Belediye Bağlı İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye bağlı idarelerinin bütçe gerçekleştirmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 21: Belediye Bağlı İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri

(Bin TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2021	39.050.183	34.282.596	-4.767.587
2022	87.232.682	68.879.337	-18.353.345

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

Belediye bağlı idarelerinin bütçe gerçekleştirmeleri incelendiğinde; 2021 yılında %13,9, 2022 yılında %26,6 oranında açık verdiği görülmektedir.

4. İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2021 ve 2022 yılları itibarıyla özel idarelerinin bütçe gerçekleştirmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 22: İl Özel İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri

(Bin TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2021	13.259.122	15.816.745	2.557.623
2022	27.975.436	29.759.115	1.783.679

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

İl Özel İdarelerinin bütçe gerçekleştirmeleri incelendiğinde; 2021 yılında %16,2 oranında 2022 yılında %6 oranında fazla verdiği görülmektedir.

5. Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmelerine İlişkin Genel Göstergeler

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idare birliklerinin bütçe gerçekleştirmeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 23: Mahalli İdare Birliklerinin Bütçe Gerçekleşmeleri

(Bin TL)

Yılı	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
2021	4.039.501	4.527.687	488.186
2022	7.733.422	8.124.790	391.368

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

Mahalli idare birliklerinin bütçe gerçekleştirmelerine bakıldığında bütçenin 2021 yılında %10,8, 2022 yılında %4,8 oranında fazla verdiği görülmektedir.

B. MAHALLİ İDARELERİN BÜTÇE TAHMİNLERİ

Tablo 24 : Mahalli İdarelerin Bütçe Tahminleri

Türü	GELİR TAHMİNİ (Bin TL)				GİDER TAHMİNİ (Bin TL)			
	2023	2024	2025	Toplam	2023	2024	2025	Toplam
Büyükşehir Belediyeleri	292.097.244	370.726.803	461.655.375	1.124.479.422	336.034.556	417.696.766	511.903.980	1.265.635.302
Bağlı Kuruluşlar	116.920.306	140.003.843	169.972.437	426.896.587	137.091.447	160.655.075	190.679.889	488.426.411
Büyükşehir İlçe Belediyeleri	210.030.282	243.061.799	278.247.519	731.339.600	217.707.468	250.381.214	289.699.832	757.788.514
İl Belediyeleri	45.267.559	53.293.964	61.287.192	159.848.715	48.538.503	55.502.817	63.630.761	167.672.081
İlçe Belediyeleri	24.584.735	28.170.422	37.905.893	90.661.049	25.903.906	29.484.449	36.962.221	92.350.576
Belde Belediyeleri	8.532.489	9.143.365	12.051.742	29.727.595	8.136.807	9.032.350	12.218.161	29.387.318
İl Özel İdareleri	13.684.955	17.712.178	18.200.004	49.597.137	13.852.393	15.501.527	32.277.645	61.631.566
TOPLAM	711.117.569	862.112.374	1.039.320.162	2.612.550.105	787.265.080	938.254.198	1.137.372.490	2.862.891.768

Kaynak: YYGM, 2023,

C. MAHALLİ İDARELERİN HARCAMALARI

İl özel idareleri, belediyeler ve mahalli idare birlikleri harcamalarını oluşturan giderler genel olarak aşağıda belirtilmiştir:

a) Büyükşehir Belediyelerinin Harcamaları

Büyükşehir belediyelerinin harcamaları aşağıda sayılanlardan oluşmaktadır:

- Belediye hizmet binaları ve tesislerin temini, bakım ve onarımı için yapılan giderler,
- Belediye personeline ve belediyenin seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim ile diğer giderler,
- İlçe belediyeleri ile bağlı kuruluşlara yapacakları yardımlar ve ortak proje giderleri
- Her türlü altyapı, yapım, onarım ve bakım giderleri,
- Belediye zabıta ve itfaiye hizmetleri ile diğer görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılacak giderler,
  - Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,
  - Belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve birliklerle ilgili ortaklık payı ile üyelik aidatı giderleri,

- Mezarlıkların tesisi, korunması ve bakımına ilişkin giderler,
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ve sigorta giderleri,
- Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar,
- Dava takip ve icra giderleri,
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim ödemeleri,
- Bu Kanun'da büyükşehir belediyesine verilen görevlerle sınırlı olarak, yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri,
- Spor, sosyal, kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler,
- Büyükşehir belediye hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri,
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.

b) İl, İlçe ve Belde Belediyelerinin Harcamaları

İl, ilçe ve belde belediyelerinin harcamaları şunlardır:

- Belediye binaları, tesisleri ile araç ve malzemelerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler,
- Belediyenin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler,
- Her türlü altyapı, yapım, onarım ve bakım giderleri,
- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,
- Belediye zabıta ve itfaiye hizmetleri ile diğer görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılacak giderler,
- Belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve katıldığı birliklerle ilgili ortaklık payı ve üyelik aidatı giderleri,
- Mezarlıkların tesisi, korunması ve bakımına ilişkin giderler,
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ile sigorta giderleri,
- Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar,
- Dava takip ve icra giderleri,
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim hizmetleri karşılığı yapılacak ödemeler,
- Yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve proje giderleri,
- Sosyo-kültürel, sanatsal ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler,
- Belediye hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri,
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler,
- Şartlı bağışlarla ilgili yapılacak harcamalar,
- İmar düzenleme giderleri,
- Her türlü proje giderleri.

c) İl Özel İdarelerinin Harcamaları

İl özel idarelerinin harcamaları aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır.

- İl özel idaresi binaları, tesisleri ile araç ve malzemelerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler,
- İl özel idaresinin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler.
- Her türlü altyapı, yapım, onarım ve bakım giderleri,
- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,
- İl genel meclisince belirlenecek ilkeler çerçevesinde köylere veya köylerin aralarında kurdukları birliklere yapılacak yardımlar,
- İl özel idaresinin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve birliklerle ilgili ortaklık payı, üyelik aidatı giderleri,
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ve sigorta giderleri,
- Yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar.
- Dava takip ve icra giderleri,
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim hizmetleri karşılığı yapılacak ödemeler,
- Yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri,
- Sosyo-kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler,
- Özel idare hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri.
- Doğal afet giderleri,
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.

d) Mahalli İdare Birliklerinin Harcamaları

Mahalli idare birliklerinin, görev alanlarıyla sınırlı olmak üzere harcamaları şunlardır:

- Birlik hizmetlerinin yürütülmesi için yapılacak giderler,
- Birliğin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluk, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler,
- Hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,
- Birliğin hizmet binalarının, tesislerinin, araç ve gereçlerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler,
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ücretler ile sigorta giderleri,
- Dava takip ve icra giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim ücretleri,
- Kamu ve özel sektör kuruluşlarıyla yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri,
- Temsil, tören ve ağırlama giderleri.

1. Mahalli İdarelerin Harcamalarına İlişkin Genel Göstergeler

2021 ve 2022 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 25 : Mahalli İdare Türlerine Göre Harcamaları

(Bin TL)

Türü	2021	2022
Belediyeler	183.962.486	397.489.254
Belediye Bağlı İdareleri	39.050.183	87.232.682
İl Özel İdareleri	13.259.122	27.975.436
Mahalli İdare Birlikleri	4.039.501	7.733.422
Konsolide Toplam*	235.826.323	509.769.495

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında belediyeler 397.489.254.000 TL, belediye bağlı idareleri 87.232.682.000 TL, il özel idareleri 27.975.436.000 TL ve mahalli idare birlikleri 7.733.422.000 TL harcamada bulunmuştur. Mahalli idare harcamalarının %95,1'i belediyeler ve bağlı idareler tarafından gerçekleştirilmiştir.

2. Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idarelerin gider kalemlerine göre harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 26 : Mahalli İdarelerin Gider Kalemlerine Göre Harcamaları

(Bin TL)

Türü	2021	2022
Personel Giderleri	27.687.199	45.219.978
SGK Devlet Primi	4.375.454	6.852.292
Mal ve Hizmet Alımları	109.323.676	235.885.998
Faiz Harcamaları	8.586.612	11.265.011
Cari Transferler	10.655.526	22.565.721
Sermaye Giderleri	69.187.365	175.660.705
Sermaye Transferleri	2.990.814	6.550.477
Borç Verme	3.019.677	5.769.312
Konsolide Toplam*	235.826.323	509.769.495

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023.

2022 yılı itibarıyla; mahalli idarelerin personel harcamaları 45.219.978.000 TL, SGK devlet primi harcamaları 6.852.292.000 TL, mal ve hizmet alımları 235.885.998.000 TL, faiz harcamaları 11.265.011.000 TL, cari transferleri 22.565.721.000 TL, sermaye giderleri 175.660.705.000 TL, sermaye transferleri 6.550.477.000 TL, borç verme kalemi 5.769.312.000 TL'dir

Mahalli idarelerin mal ve hizmet alımı ile sermaye giderleri toplam harcamanın %80,7'sini oluşturmaktadır. Mahalli idarelerin personel giderlerinin %8,9 ile yasal sınırın oldukça altında olduğu gözlemlenmektedir.

a) Personel Harcamaları

Personel harcamaları, ilgili mahalli idarede çalışan memurlar, sözleşmeli personel, işçiler, geçici personel ve diğer personelin ücretlerini kapsamaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idarelerin personel harcamaları ve toplam harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 27 : Mahalli İdare Türlerine Göre Personel Harcamaları ve Toplam Harcamaları

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	(%)	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	(%)
Belediyeler	21.204.898	183.962.486	11,53	34.805.830	397.489.254	8,76
Belediye Bağlı İdareleri	3.660.065	39.050.183	9,37	5.707.400	87.232.682	6,54
İl Özel İdareleri	2.652.559	13.259.122	20,01	4.421.015	27.975.436	15,80
Mahalli İdare Birlikleri	175.548	4.039.501	4,35	293.502	7.733.422	3,80
Toplam*	27.687.199	235.826.323	11,74	45.219.978	509.769.495	8,87

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında personel harcamaları olarak; belediyeler 34.805.830.000 TL, belediye bağlı idareleri 5.707.400.000 TL, il özel idareleri 4.421.015.000 TL ve mahalli idare birlikleri 293.502.000 TL harcamıştır.

2022 yılı itibarıyla; mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki personel harcamalarının payı %8,87'dir. Bu pay belediyelerde %8,76, belediye bağlı idarelerinde %6,54, il özel idarelerinde %15,80, mahalli idare birliklerinde %3,80'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Personel Harcamaları

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre personel harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 28: Belediye Türlerine Göre Personel Harcamaları ve Toplam Harcamalar

Türü	2021			2022		
	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Personel Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	7.038.810	88.030.953	8,00	11.815.237	198.277.862	5,96
İl Belediyeleri	1.972.829	14.313.448	13,78	3.169.662	30.442.444	10,41
İlçe ve Belde Belediyeleri	12.193.259	81.843.330	14,90	19.820.931	169.047.691	11,73
Toplam*	21.204.898	183.962.486	11,53	34.805.830	397.489.254	8,76

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında personel giderleri olarak; büyükşehir belediyeleri 11.815.237.000 TL, il belediyeleri 3.169.662.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 19.820.931.000 TL harcamıştır.

2022 yılında personel harcamalarının toplam harcamalar içindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %5,96, il belediyelerinde %10,41, ilçe ve belde belediyelerinde %11,73'tür.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 49'uncu maddesi ile belediyenin yıllık toplam personel harcamalarının gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na göre belirlenecek yeniden değerlendirme oranı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarın %30'unu aşamayacağı, nüfusu 10.000'in altında bulunan belediyeler için bu oranın %40 olduğu, yıl içinde aylık ve ücretlerde beklenmedik bir artışın meydana gelmesi sonucunda personel harcamalarının söz konusu oranları aşması durumunda cari yıl ve izleyen yıllarda personel harcamaları bu oranların altına ininceye kadar yeni personel alımı yapılamayacağı, yeni personel alımı nedeniyle bu oranların aşılması sebebiyle oluşacak kamu zararının olduğu tarihten itibaren hesaplanacak kanuni faiziyle birlikte belediye başkanından tahsil edileceği hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme personel harcamalarındaki artışı durdurmuş ve kısmen aşağıya çekmiştir.

Mahalli idarelerde personel harcamaları toplam harcamalar içerisinde azalan bir seyir izlemeye başlamıştır. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'na dayanılarak çıkartılan norm kadro yönetmelikleri ile mahalli idarelerde personel istihdamına yeni bir disiplin getirilmiştir. Belediyelerin personel istihdamına bir sınırlama getirilmiş, tahmini bütçedeki personel harcamaları yerine gerçekleşmiş bütçedeki miktarlar esas alınmak suretiyle baz alınan miktarın subjektif olmasının önüne geçilmiştir.

b) Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi Harcamaları

Sosyal Güvenlik Kurumu primi, ilgili mahalli idarede çalışan memurlar, sözleşmeli personel, işçiler, geçici personel ve diğer personelin devletçe ödenen prim harcamalarından oluşmaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla sosyal güvenlik kurumu devlet primi ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 29 : Mahalli İdare Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	3.238.863	183.962.486	1,76	5.122.129	397.489.254	1,29
Belediye Bağlı İdareleri	650.994	39.050.183	1,67	981.499	87.232.682	1,13
İl Özel İdareleri	467.422	13.259.122	3,53	720.531	27.975.436	2,58
Mahalli İdare Birlikleri	18.175	4.039.501	0,45	28.246	7.733.422	0,37
Toplam*	4.375.454	235.826.323	1,86	6.852.292	509.769.495	1,34

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında sosyal güvenlik kurumu devlet primi olarak; belediyeler 5.122.129.000 TL, belediye bağlı idareleri 981.499.000 TL, il özel idareleri 720.531.000 TL ve mahalli idare birlikleri 28.246.000 TL harcamıştır.

2022 yılı itibarıyla toplam harcamalar içindeki SGK harcamalarının payı %1,34'tür. Bu pay belediyelerde %1,29, belediye bağlı idarelerinde %1,13, mahalli idare birliklerinde %0,37, il özel idarelerinde ise %2,58'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi Harcamaları

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sosyal güvenlik kurumu devlet primi ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 30 : Belediye Türlerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%	SGK Devlet Primi	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	1.058.628	88.030.953	1,20	1.700.246	198.277.862	0,86
İl Belediyeleri	312.706	14.313.448	2,18	499.530	30.442.444	1,64
İlçe ve Belde Belediyeleri	1.867.529	81.843.330	2,28	2.922.353	169.047.691	1,73
Toplam*	3.238.863	183.962.486	1,76	5.122.129	397.489.254	1,29

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında sosyal güvenlik kurumu devlet primi olarak; büyükşehir belediyeleri 1.700.246.000 TL, il belediyeleri 499.530.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 2.922.353.000 TL harcamıştır.

2022 yılında SGK harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %0,86, il belediyelerinde %1,64, ilçe ve belde belediyelerinde %1,73'tür.

c) Mal ve Hizmet Alımları

Mal ve hizmet alımları, ilgili mahalli idarenin, üretime ve tüketime yönelik mal ve malzeme alımları, yolluklar, görev harcamaları, hizmet alımları, temsil ve tanıtma harcamaları, menkul mal, gayri maddi hak alım, bakım ve onarım harcamaları, gayrimenkul mal bakım ve onarım harcamaları, tedavi ve cenaze harcamalarından oluşmaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idarelerin mal ve hizmet alımları ve toplam harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 31 : Mahalli İdare Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	83.440.696	183.962.486	45,36	176.012.840	397.489.254	44,28
Belediye Bağlı İdareleri	20.595.566	39.050.183	52,74	49.899.167	87.232.682	57,20
İl Özel İdareleri	3.181.206	13.259.122	23,99	6.964.621	27.975.436	24,90
Mahalli İdare Birlikleri	2.124.979	4.039.501	52,60	3.085.346	7.733.422	39,90
Toplam*	109.323.676	235.826.323	46,36	235.885.998	509.769.495	46,27

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

Mahalli idarelerin en büyük harcama kalemi mal ve hizmet alımları olup, bu kapsamda 2022 yılında; belediyeler 176.012.840.000 TL, belediye bağlı idareleri 49.899.167.000 TL, il özel idareleri 6.964.621.000 TL ve mahalli idare birlikleri 3.085.346.000 TL harcama yapmıştır. Mal ve hizmet alımlarının bir kısmı yatırım amacıyla yapılmaktadır.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki mal ve hizmet alımlarının payı %46,27'dir. Bu pay belediyelerde %44,28, belediye bağlı idarelerinde %57,20, mahalli idare birliklerinde %39,90, il özel idarelerinde ise %24,90'dır.

1.Belediye Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre mal ve hizmet alımları ile toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 32 : Belediye Türlerine Göre Mal ve Hizmet Alımları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%	Mal ve Hizmet Alımları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	30.527.644	88.030.953	34,68	64.758.599	198.277.862	32,66
İl Belediyeleri	7.089.180	14.313.448	49,53	15.399.668	30.442.444	50,59
İlçe ve Belde Belediyeleri	45.823.872	81.843.330	55,99	95.854.573	169.047.691	56,70
Toplam*	83.440.696	183.962.486	45,36	176.012.840	397.489.254	44,28

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında mal ve hizmet alımları olarak; büyükşehir belediyeleri 64.758.599.000 TL, il belediyeleri 15.399.668.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 95.854.573.000 TL harcama yapmıştır.

2022 yılında mal ve hizmet alımlarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %32,66, il belediyelerinde %50,59, ilçe ve belde belediyelerinde %56,70'tir.

d) Faiz Harcamaları

Faiz harcamaları, ilgili mahalli idarenin kamu kurumlarına ödenen iç borç faiz harcamalarını, diğer iç borç faiz harcamalarını, dış borç faiz harcamalarını ve iskonto harcamalarını kapsamaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idarelerin faiz harcamaları ve toplam harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 33 : Mahalli İdare Türlerine Göre Faiz Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	7.465.111	183.962.486	4,06	9.547.587	397.489.254	2,40
Belediye Bağlı İdareleri	1.054.614	39.050.183	2,70	1.602.971	87.232.682	1,84
İl Özel İdareleri	65.099	13.259.122	0,49	113.234	27.975.436	0,40
Mahalli İdare Birlikleri	1.788	4.039.501	0,04	1.219	7.733.422	0,02
Toplam*	8.586.612	235.826.323	3,64	11.265.011	509.769.495	2,21

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında faiz giderleri olarak; belediyeler 9.547.587.000 TL, belediye bağlı idareleri 1.602.971.000 TL, il özel idareleri 113.234.000 TL ve mahalli idare birlikleri 1.219.000 TL harcama yapmıştır.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki faiz harcamalarının payı %2,21'dir. Bu pay belediyelerde %2,40, belediye bağlı idarelerinde %1,84, mahalli idare birliklerinde %0,02, il özel idarelerinde ise %0,40'tır.

1) Belediye Türlerine Göre Faiz Harcamaları

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre faiz harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 34 : Belediye Türlerine Göre Faiz Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Faiz Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	5.169.296	88.030.953	5,87	6.669.768	198.277.862	3,36
İl Belediyeleri	470.711	14.313.448	3,29	646.949	30.442.444	2,13
İlçe ve Belde Belediyeleri	1.825.104	81.843.330	2,23	2.230.870	169.047.691	1,32
Toplam*	7.465.111	183.962.486	4,06	9.547.587	397.489.254	2,40

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında faiz giderleri olarak; büyükşehir belediyeleri 6.669.768.000 TL, il belediyeleri 646.949.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 2.230.870.000 TL harcama yapmıştır.

2022 yılında faiz harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %3,36, il belediyelerinde %2,13, ilçe ve belde belediyelerinde %1,32'dir.

e) Cari Transferler

Cari transferler, ilgili mahalli idarelerin görev zararları, mahalli idare yardımları, kâr amacı gütmeyen kurumlara yapılan transferler, hane halkına yapılan transferler, yurt dışına yapılan transferler ve gelirlerden ayrılan paylardan oluşmaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idarelerin cari transfer harcamaları ve toplam harcamalar karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 35 : Mahalli İdare Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	11.816.864	183.962.486	6,42	26.170.403	397.489.254	6,58
Belediye Bağlı İdareleri	479.900	39.050.183	1,23	456.957	87.232.682	0,52
İl Özel İdareleri	383.537	13.259.122	2,89	715.595	27.975.436	2,56
Mahalli İdare Birlikleri	125.458	4.039.501	3,11	278.149	7.733.422	3,60
Toplam*	10.655.526	235.826.323	4,52	22.565.721	509.769.495	4,43

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasibat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında cari transferler olarak; belediyeler 26.170.403.000 TL, belediye bağlı idareleri 456.957.000 TL, il özel idareleri 715.595.000 TL ve mahalli idare birlikleri 278.149.000 TL harcamıştır.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde toplam harcamalar içindeki cari transfer harcamalarının payı %4,43'tür. Bu oran belediyelerde %6,58, belediye bağlı idarelerinde %0,52, il özel idarelerinde %2,56, mahalli idare birliklerinde %3,60'tır.

1) Belediye Türlerine Göre Cari Transferler

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre cari transfer harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 36 : Belediye Türlerine Göre Cari Transfer Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%	Cari Transferler	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	9.032.516	88.030.953	10,26	20.655.649	198.277.862	10,42
İl Belediyeleri	420.847	14.313.448	2,94	832.856	30.442.444	2,74
İlçe ve Belde Belediyeleri	2.447.807	81.843.330	2,99	4.842.863	169.047.691	2,86
Toplam*	11.816.864	183.962.486	6,42	26.170.403	397.489.254	6,58

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasibat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında cari transferler olarak; büyükşehir belediyeleri 20.655.649.000 TL, il belediyeleri 832.856.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 4.842.863.000 TL harcamıştır.

2022 yılında cari transferlerin toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %10,42, il belediyelerinde %2,74, ilçe ve belde belediyelerinde %2,86'dır.

f) Sermaye Harcamaları

Sermaye harcamaları; ilgili mahalli idarenin mamul mal alımları, menkul sermaye üretim harcamaları, gayri maddi hak alımları, gayrimenkul alımları ve kamulaştırılması, gayrimenkul sermaye üretim harcamaları, menkul malların büyük onarım harcamaları, gayrimenkul büyük onarım harcamaları, stok alımları ve diğer sermaye harcamalarından oluşmaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre sermaye harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 37 : Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	49.879.951	183.962.486	27,11	130.606.768	397.489.254	32,86
Belediye Bağlı İdareleri	12.437.725	39.050.183	31,85	28.055.141	87.232.682	32,16
İl Özel İdareleri	5.770.304	13.259.122	43,52	13.684.785	27.975.436	48,92
Mahalli İdare Birlikleri	1.457.862	4.039.501	36,09	3.671.321	7.733.422	47,47
Toplam*	69.187.365	235.826.323	29,34	175.660.705	509.769.495	34,46

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında sermaye giderleri olarak; belediyeler 130.606.768.000 TL, belediye bağlı idareleri 28.055.141.000 TL, il özel idareleri 13.684.785.000 TL ve mahalli idare birlikleri 3.671.321.000 TL harcamıştır. Sermaye harcamaları tamamıyla yatırım amaçlı olup toplam harcamalar içindeki payı %34,46'dır.

2022 yılı itibarıyla sermaye harcamalarının toplam harcamalar içindeki payı belediyelerde %32,86, belediye bağlı idarelerinde %32,16, il özel idarelerinde %48,92, mahalli idare birliklerinde %47,47'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Sermaye Harcamaları

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sermaye harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 38: Belediye Türlerine Göre Sermaye Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	29.126.073	88.030.953	33,09	79.299.242	198.277.862	39,99
İl Belediyeleri	3.817.535	14.313.448	26,67	9.467.553	30.442.444	31,10
İlçe ve Belde Belediyeleri	16.936.343	81.843.330	20,69	41.839.972	169.047.691	24,75
Toplam*	49.879.951	183.962.486	27,11	130.606.768	397.489.254	32,86

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023.

2022 yılında sermaye harcamaları olarak; büyükşehir belediyeleri 79.299.242.000 TL, il belediyeleri 9.467.553.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 41.839.972.000 TL harcamıştır. Belediyelerde ölçek büyüdükçe yatırım harcamalarının arttığı görülmektedir.

2022 yılı itibarıyla sermaye harcamalarının toplam harcamalar içinde en yüksek paya sahip olduğu mahalli idare türü %39,99 ile büyükşehir belediyeleridir. Bu pay il belediyelerinde %31,10, ilçe ve belde belediyelerinde ise %24,75'tir.

g) Sermaye Transferleri

Sermaye transferleri, ilgili mahalli idarenin yurtiçi sermaye transferleri ile yurtdışı sermaye transferlerinden oluşmaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin sermaye transferleri ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 39: Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	4.012.043	183.962.486	2,18	9.558.941	397.489.254	2,40
Belediye Bağlı İdareleri	75.989	39.050.183	0,19	426.864	87.232.682	0,49
İl Özel İdareleri	719.047	13.259.122	5,42	1.354.787	27.975.436	4,84
Mahalli İdare Birlikleri	135.352	4.039.501	3,35	374.634	7.733.422	4,84
Toplam*	2.990.814	235.826.323	1,27	6.550.477	509.769.495	1,28

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında sermaye transfer harcamaları olarak; belediyeler 9.558.941.000 TL, belediye bağlı idareleri 426.864.000 TL, il özel idareleri 1.354.787.000 TL ve mahalli idare birlikleri 374.634.000 TL harcamıştır.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde sermaye transferlerinin toplam harcamalar içindeki payı %1,28'dir. Bu pay belediyelerde %2,40, belediye bağlı idarelerinde %0,49, mahalli idare birliklerinde %4,84 ve il özel idarelerinde %4,84'tür.

1) Belediye Türlerine Göre Sermaye Transferleri

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sermaye transferleri ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 40 : Belediye Türlerine Göre Sermaye Transferleri ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%	Sermaye Transferleri	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	3.327.210	88.030.953	3,78	7.937.510	198.277.862	4,00
İl Belediyeleri	221.968	14.313.448	1,55	419.608	30.442.444	1,38
İlçe ve Belde Belediyeleri	603.804	81.843.330	0,74	1.319.602	169.047.691	0,78
Toplam*	4.012.043	183.962.486	2,18	9.558.941	397.489.254	2,40

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında sermaye transferleri olarak; büyükşehir belediyeleri 7.937.510.000 TL, il belediyeleri 419.608.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 1.319.602.000 TL harcamıştır.

2022 yılında sermaye transferlerinin toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %4, il belediyelerinde %1,38, ilçe ve belde belediyelerinde %0,78'dir.

h) Borç Verme

Borç verme, ilgili mahalli idarenin yurtiçi borç verme harcamaları ile yurtdışı borç verme harcamalarından oluşmaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre borç verme ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 41 : Mahalli İdare Türlerine Göre Borç Verme ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	2.904.060	183.962.486	1,58	5.664.755	397.489.254	1,43
Belediye Bağlı İdareleri	95.330	39.050.183	0,24	102.683	87.232.682	0,12
İl Özel İdareleri	19.948	13.259.122	0,15	868	27.975.436	0,003
Mahalli İdare Birlikleri	339	4.039.501	0,01	1.006	7.733.422	0,01
Toplam*	3.019.677	235.826.323	1,28	5.769.312	509.769.495	1,13

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında borç vermeye ilişkin olarak; belediyeler 5.664.755.000 TL, belediye bağlı idareleri 102.683.000 TL, il özel idareleri 868.000 TL ve mahalli idare birlikleri 1.006.000 TL harcamıştır.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerin toplam harcamaları içindeki borç verme oranı %1,13'tür. Bu oran belediyelerde %1,43, belediye bağlı idarelerinde %0,12, il özel idarelerinde 0,003, mahalli idare birliklerinde %0,01'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Borç Verme

2021 ve 2022 yılları belediye türlerine göre borç verme ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 42 : Belediye Türlerine Göre Borç Verme ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%	Borç Verme	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	2.750.776	88.030.953	3,12	5.441.612	198.277.862	2,74
İl Belediyeleri	7.672	14.313.448	0,05	6.616	30.442.444	0,02
İlçe ve Belde Belediyeleri	145.612	81.843.330	0,18	216.527	169.047.691	0,13
Toplam*	2.904.060	183.962.486	1,58	5.664.755	397.489.254	1,43

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında borç vermeye ilişkin olarak; büyükşehir belediyeleri 5.441.612.000 TL, il belediyeleri 6.616.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 216.527.000 TL harcamıştır.

2022 yılında borç vermenin toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %2,74, il belediyelerinde %0,02, ilçe ve belde belediyelerinde %0,13'tür.

3. Mahalli İdare Türlerine Göre Yatırım Harcamaları

Yatırım harcaması; mahalli idarelerin sermaye giderleri ile mal ve hizmet alımlarından gayrimenkul mal bakım ve onarım giderleri olarak değerlendirilmiştir.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin yatırımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 43 : Mahalli İdare Türlerine Göre Yatırım Harcamaları

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Belediyeler	53.935.929	183.962.486	29,32	139.739.934	397.489.254	35,16
Belediye Bağlı İdareleri	12.775.137	39.050.183	32,71	28.797.633	87.232.682	33,01
İl Özel İdareleri	6.315.434	13.259.122	47,63	14.761.308	27.975.436	52,77
Mahalli İdare Birlikleri	2.891.422	4.039.501	71,58	5.233.928	7.733.422	67,68
Mahalli İdareler Toplam*	75.550.248	235.826.323	32,04	188.116.916	509.769.495	36,90

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında belediyeler 139.739.934.000 TL, belediye bağlı idareleri 28.797.633.000 TL, il özel idareleri 14.761.308.000 TL ve mahalli idare birlikleri 5.233.928.000 TL yatırım harcaması yapmıştır.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde yatırım harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki payı %36,90'dır. Bu pay belediyelerde %35,16, belediye bağlı idarelerinde %33,01, mahalli idare birliklerinde %67,68 ve il özel idarelerinde %52,77'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Yatırım Harcamaları

2021 ve 2022 yılları belediye türlerine göre yatırım harcamaları ve toplam harcamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 44 : Belediye Türlerine Göre Yatırım Harcamaları ve Toplam Harcamalar

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%	Yatırım Harcamaları	Toplam Harcamalar	%
Büyükşehir Belediyeleri	29.949.081	88.030.953	34,02	81.311.813	198.277.862	41,01
İl Belediyeleri	4.186.214	14.313.448	29,25	10.468.316	30.442.444	34,39
İlçe ve Belde Belediyeleri	19.800.634	81.843.330	24,19	47.959.805	169.047.691	28,37
Toplam*	53.935.929	183.962.486	29,32	139.739.934	397.489.254	35,16

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında yatırım harcamalarına ilişkin olarak; büyükşehir belediyeleri 81.311.813.000 TL, il belediyeleri 10.468.316.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 47.959.805.000 TL harcamıştır.

2022 yılında yatırım harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki oranı büyükşehir belediyelerinde %41,01, il belediyelerinde %34,39, ilçe ve belde belediyelerinde %28,37'dir.

4. Mahalli İdarelerin Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları

Mahalli İdarelerin 2022 Yılı Konsolide Karşılaştırmalı Bilançosuna göre; gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 45: Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları

(Bin TL)

HESAP	DEĞER
Gider Taahhütleri Karşılığı	145.224.237
Kamu-Özel İşbirliği Modeli Taahhütleri Karşılığı	254.860
Toplam	145.479.097

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023.

5. Mahalli İdarelerin Yardımları

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerin yardımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 46: Mahalli İdarelerin Yardımları

E.KOD			Bütçe Giderleri Hesabı	Tutar (Bin TL)
05	02	00	Hazine Yardımları (Mahalli İdare Yardımları)	305.247
05	02	05	Mahalli İdarelere Yardımlar	141.755
05	02	06	Giderlere Katılma Payları	163.492
05	03	00	Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler	3.258.607
05	03	01	Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara	3.258.607
05	04	00	Hane Halkına Yapılan Transferler	13.312.552
05	04	01	Burslar ve Harçlıklar	62.703
05	04	03	Sağlık Amaçlı Transferler	27.520
05	04	04	Yiyecek Amaçlı Transferler	1.189.465
05	04	05	Barınma Amaçlı Transferler	37.048
05	04	06	Tarımsal Amaçlı Transferler	196.200
05	04	07	Sosyal Amaçlı Transferler	8.439.420
05	04	08	Ekonomik/Mali Amaçlı Transferler	236.760
05	04	09	Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	2.987.946
05	06	00	Yurtdışına Yapılan Transferler	23.211
05	06	01	Dış Ülkelere Yapılan Yardımlar	300
05	06	02	Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Ödemeler	22.911
05	08	00	Gelirlerden Ayrılan Paylar	4.564.052
05	08	01	Genel Bütçeye Verilen Paylar	232.480
05	08	05	Mahalli İdarelere Verilen Paylar	1
05	08	09	Diğerlerine Verilen Paylar	4.331.571
07	00	00	Sermaye Transferleri	6.550.477
07	01	00	Yurtiçi Sermaye Transferleri	6.549.094
07	01	01	Genel Bütçeye Sermaye Transferleri	326.130
07	01	02	Özel Bütçeli İdarelere Sermaye Transferleri	2.594
07	01	03	Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlara Sermaye Transferleri	44
07	01	04	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Sermaye Transferleri	382
07	01	05	Mahalli İdarelere Sermaye Transferleri	175.519
07	01	06	Kamu Teşebbüslerine, Döner Sermayelere, Fonlara ve Mali Kurumlara Sermaye Transferleri	1.670.076
07	01	07	Yüksek Öğretim Kurumlarına Sermaye Transferleri	1.000
07	01	09	Diğer Sermaye Transferleri	4.373.349
07	02	00	Yurtdışı Sermaye Transferleri	1.383
07	02	01	Dış Ülkelere Yapılan Yardımlar	0
07	02	02	Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Ödemeler	823
07	02	09	Diğer Sermaye Transferleri	560

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerin yardımlarına baktığımızda; mahalli idare yardımlarının 305.247.000 TL, kar amacı gütmeyen kuruluşlara yapılan transferlerin 3.258.607.000 TL, hane halkına yapılan transferlerin 13.312.552.000 TL, yurtdışına yapılan transferlerin 23.211.000 TL, gelirlerden ayrılan payların 4.564.052.000 TL, sermaye transferlerinin 6.550.477.000 TL, yurtiçi sermaye transferlerinin 6.549.094.000 TL, yurtdışı sermaye transferlerinin 1.383.000 TL olduğu görülmektedir.

D. MAHALLİ İDARELERİN GELİRLERİ

İl özel idareleri, belediyeler ve mahalli idare birliklerinin gelirlerini oluşturan kaynaklar aşağıda belirtilmiştir:

a) Büyükşehir Belediyelerinin Gelirleri

- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay,
- Büyükşehir belediyeleri, ilde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinin %6'sı ve ildeki büyükşehir ilçe belediyelerinin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı payın %30'unu almaktadır, büyükşehir ilçe belediyeleri Türkiye genelinde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinin %4,5'ini almaktadır.
- 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda yer alan oran ve esaslara göre büyükşehir belediyesince tahsil olunacak at yarışları dâhil müşterek bahislerden elde edilen eğlence vergisinin (%20'si müşterek bahislere konu olan yarışların yapıldığı yerin belediyesine, %30'u nüfuslarına göre dağıtılmak üzere diğer ilçe belediyelerine ayrıldıktan sonra kalan) %50'si,
- Büyükşehir belediyesine bırakılan sosyal ve kültürel tesisler, spor, eğlence ve dinlenme yerleri ile yeşil sahalarda tahsil edilecek her türlü belediye vergi, resim ve harçlar,
- Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yollara cephesi bulunan binalar üzerindeki her türlü ilân ve reklamların vergileri ile asma, tahsis ve bakım ücretleri,
- Durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde tespit edilen araç park yerlerinin işletilmesinden elde edilen gelirin (ilçe belediyelerine, nüfuslarına göre dağıtılacak %50'sinden sonra kalacak) %50'si,
- Hizmetlerin büyükşehir belediyesi tarafından yapılması şartıyla 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda belirtilen oran ve esaslara göre alınacak yol, su ve kanalizasyon harcamalarına katılma payları,
- Kira, faiz ve ceza gelirleri,
- Kamu idare ve müesseselerinin yardımları,
- Bağlı kuruluşların kesin hesaplarındaki gelirleri ile giderleri arasında oluşan fazlalık sonucu aktarılacak gelirler,
- Büyükşehir belediyesi iktisadî teşebbüslerinin safi hâsılatından büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenecek oranda alınan hisseler,
- Büyükşehir belediyesinin taşınır ve taşınmaz mal gelirleri,
- Yapılacak hizmetler karşılığı alınacak ücretler,
- Şartlı ve şartsız bağışlar,
- Diğer gelirler.

b) Belediyelerin Gelirleri

- Kanunlarla gösterilen belediye vergi, resim, harç ve katılma payları,
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay ve ödenekler,
- Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler,
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,
- Belediye meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler,
- Faiz ve ceza gelirleri,
- Bağışlar,
- Her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler,
- Diğer gelirler.

c) İl Özel İdarelerinin Gelirleri

- Kanunlarla gösterilen il özel idaresi vergi, resim, harç ve katılma payları,
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar,
- Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler,
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,
- İl genel meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler,
- Faiz ve ceza gelirleri,
- Bağışlar,
- Her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler,
- Diğer gelirler.

d) Mahalli İdare Birliklerinin Gelirleri

- Birlik üyelerinin, birliğin kuruluş ve faaliyet giderlerine katılma payları,
- Birlik Meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler,
- Diğer kamu kurum ve kuruluşlarından aktarılacak ödenekler,
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,
- Kira ve faiz gelirleri,
- Bağışlar,
- Köylere hizmet götürme birlikleri için il özel idaresi bütçesinden ayrılacak pay. İl özel idaresi bütçe gelirlerinin ne kadarının köylere hizmet götürme birliklerine aktarılacağı, köylere hizmet götürme birliklerinin sunacağı yatırım plânı, yıllık çalışma programı ve uygulama projelerine göre il genel meclisince kararlaştırılır,
- Diğer gelirler.

1. Mahalli İdarelerin Gelirlerine İlişkin Genel Göstergeler

2021 ve 2022 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 47 : Mahalli İdare Türlerine Göre Gelirleri

Türü	2021	2022
Belediyeler	192.182.996	372.749.078
Belediye Bağlı İdareleri	34.282.596	68.879.337
İl Özel İdareleri	15.816.745	29.759.115
Mahalli İdare Birlikleri	4.527.687	8.124.790
Konsolide Toplam*	241.587.962	468.146.735

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında belediyeler 372.749.078.000 TL, belediye bağlı idareleri 68.879.337.000 TL, il özel idareleri 29.759.115.000 TL ve mahalli idare birlikleri 8.124.790.000 TL gelir elde etmiştir. Belediye ve bağlı idarelerin elde ettiği gelirin mahalli idarelerin toplam geliri içindeki payının %93,74 olduğu görülmektedir.

Mahalli idare gelirleri 2022 yılında bir önceki yıla göre %93,78 artış göstermiştir. Bu artış Belediyelerde %93,96, belediye bağlı idarelerinde %101, il özel idarelerinde %88,15, mahalli idare birliklerinde %79,45 olarak gerçekleşmiştir.

2. Mahalli İdare Türlerine Göre Öz Gelirleri

Öz gelir; mahalli idarelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı paylar ile yurtdışı ve yurtiçi kurum, kuruluş ve kişilerden alınan her türlü yardım ve bağışlar dışında kalan diğer tüm gelirler olarak değerlendirilmiştir.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin öz gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 48 : Mahalli İdare Türlerine Göre Öz Gelirleri

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Öz Gelir	Toplam Gelir	%	Öz Gelir	Toplam Gelir	%
Belediyeler	66.321.187	192.182.996	34,51	123.310.840	372.749.078	33,08
Belediye Bağlı İdareleri	26.005.906	34.282.596	75,86	50.448.226	68.879.337	73,24
İl Özel İdareleri	1.471.436	15.816.745	9,30	2.519.463	29.759.115	8,47
Mahalli İdare Birlikleri	1.399.473	4.527.687	30,91	2.480.006	8.124.790	30,52
Mahalli İdareler Toplam*	94.726.038	241.587.962	39,21	178.030.716	468.146.735	38,03

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında belediyeler 123.310.840.000 TL, belediye bağlı idareleri 50.448.226.000 TL, il özel idareleri 2.519.463.000 TL ve mahalli idare birlikleri 2.480.006.000 TL öz gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde öz gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payı %38,03'tür. Bu pay belediyelerde %33,08, belediye bağlı idarelerinde %73,24, mahalli idare birliklerinde %30,52 ve il özel idarelerinde %8,47'dir.

1. Belediyelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri

2021 ve 2022 yılları itibarıyla türlerine göre belediyelerin öz gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 49 : Belediyelerin Türlerine Göre Öz Gelirleri

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Öz Gelir	Toplam Gelir	%	Öz Gelir	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	17.359.063	94.396.430	18,39	30.347.672	184.556.590	16,44
İl Belediyeleri	5.082.381	14.094.022	36,06	9.241.126	26.829.566	34,44
İlçe ve Belde Belediyeleri	43.991.775	83.873.215	52,45	83.909.455	161.703.680	51,89
Toplam*	66.321.187	192.182.996	34,51	123.310.840	372.749.078	33,08

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında büyükşehir belediyeleri 30.347.672.000 TL, il belediyeleri 9.241.126.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 83.909.455.000 TL öz gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla belediyelerin öz gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı %33,08'dir. Bu pay büyükşehir belediyelerinde %16,44, il belediyelerinde %34,44, ilçe ve belde belediyelerinde %51,89'dur.

3. Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri

2021 ve 2022 yılları itibarıyla gelir kalemlerine göre mahalli idarelerin gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 50 : Gelir Kalemlerine Göre Mahalli İdarelerin Gelirleri

Türü	2021	2022
Vergi Gelirleri	23.423.954	38.275.059
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	41.150.445	78.412.996
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	14.747.984	30.838.623
Faizler, Paylar ve Cezalar	147.522.685	286.424.535
Sermaye Gelirleri	13.863.607	32.305.789
Alacaklardan Tahsilâtlar	879.287	1.889.734
Toplam*	241.587.962	468.146.735

(Bin TL)

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerin gelirleri 468.146.735.000 TL'dir. Vergi gelirleri 38.275.059.000 TL, teşebbüs ve mülkiyet gelirleri 78.412.996.000 TL, alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler 30.838.623.000 TL, faizler, paylar ve cezalar 286.424.535.000 TL, sermaye gelirleri 32.305.789.000 TL ve alacaklardan tahsilâtlar 1.889.734.000 TL'dir.

a) Vergi Gelirleri

Vergi gelirleri, ilgili mahalli idarece alınan emlak (bina, arsa, arazi) vergisi, çevre temizlik vergisi, haberleşme vergisi, elektrik ve havagazı tüketim vergisi, eğlence vergisi, yangın sigortası vergisi, ilan ve reklam vergisi ile bina inşaat harcı, işyeri açma izni harcı, yapı kullanma izni harcı, ölçü ve tartı aletlerinin muayene harcı, hayvan kesimi muayene ve denetleme harcı, işgal harcı, kaynak suları harcı, tatil günlerinde çalışma ruhsat harcı, tellallık harcı, altyapı kazı izin harcı, toptancı hali resmi ve diğer harçlardan oluşmaktadır.

Belediyelerin topladığı vergiler 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nda düzenlenmiştir. Yerel vergiler nispi ve maktu olmak üzere iki şekilde belirlenmektedir. Nispi vergiler, enflasyon dönemlerinde reel olarak kendilerini korumaktadır. Maktu vergiler ise enflasyon karşısında aşınmaktadır. Emlak vergisi, haberleşme vergisi, elektrik ve havagazı tüketim vergisi, yangın sigortası, eğlence vergisi (biletle girilmeyen yerlerde maktu) gibi vergiler nispi olarak hesaplanırken, ilan ve reklam vergisi, çevre temizlik vergisi ve harçlar (tellallık harcı ve altyapı kazı izin harcı hariç) maktu olarak hesaplanmaktadır.

Büyükşehir belediyelerinde il sınırları içinde belediye tarafından tahsil edilen emlak vergisi miktarının tamamı ilgili ilçe belediyelerinin geliridir. Bunlardan büyükşehir belediyesine pay verilmez.

İl özel idarelerine ait vergi gelirleri bulunmamaktadır. Çünkü il özel idarelerine belediyelerde olduğu gibi vergi ve harç toplama konusunda yetki verilmekle birlikte fiilen bir vergi konusu belirlenmemiştir.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelerin vergi gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 51 : Mahalli İdare Türlerine Göre Vergi Gelirleri ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%
Belediyeler	23.368.806	192.182.996	12,16	38.219.015	372.749.078	10,25
Belediye Bağlı İdareleri	0	34.282.596	0,00	0	68.879.337	0,00
İl Özel İdareleri	55.135	15.816.745	0,35	56.031	29.759.115	0,19
Mahalli İdare Birlikleri	13	4.527.687	0,00	13	8.124.790	0,00
Toplam*	23.423.954	241.587.962	9,70	38.275.059	468.146.735	8,18

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında vergi gelirleri olarak belediyeler 38.219.015.000 TL, il özel idareleri 56.031.000 TL gelir elde etmiştir. (Söz konusu vergi geliri; 6360 sayılı Kanun uyarınca kapatılan bazı belediyelerin vergi gelirlerinin il özel idarelerince takip edilmesinden kaynaklanmaktadır.) Belediyelerin vergi gelirlerinin toplam mahalli idarelerin vergi gelirlerine oranı %99,85 olarak gerçekleşmiştir.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde vergi gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı %8,18 dir. Bu pay belediyelerde %10,25, il özel idarelerinde %0,19'dur.

1) Belediye Türlerine Göre Vergi Gelirleri

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre vergi gelirleri ve toplam gelirler karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 52 : Belediye Türlerine Göre Vergi Gelirleri

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%	Vergi Gelirleri	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	914.678	94.396.430	0,97	1.340.380	184.556.590	0,73
İl Belediyeleri	1.270.601	14.094.022	9,02	2.106.374	26.829.566	7,85
İlçe ve Belde Belediyeleri	21.183.527	83.873.215	25,26	34.772.262	161.703.680	21,50
Toplam*	23.368.806	192.182.996	12,16	38.219.015	372.749.078	10,25

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında vergi gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 1.340.380.000 TL, il belediyeleri 2.106.374.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 34.772.262.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla vergi gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı; büyükşehir belediyelerinde %0,73, il belediyelerinde %7,85, ilçe ve belde belediyelerinde %21,50'dir.

b) Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri

Teşebbüs ve mülkiyet gelirleri;

a) Şartname, basılı evrak, değerli kâğıt ve kitap gibi mal satışlarından elde edilen gelirler,

b) Doğalgaz hizmetlerine ilişkin gelirler, su hizmetlerine ilişkin gelirler, otopark işletme gelirleri, sosyal tesis işletme gelirleri, ilan ve reklam gelirleri, muayene denetim ve kontrol ücretleri, sağlık hizmetlerine ilişkin gelirler, ulaştırma hizmetlerine ilişkin gelirler gibi sunulan hizmetlerden elde edilen gelirler,

c) Su, ulaştırma, sağlık, eğitim, doğalgaz, tarımsal, kültürel, çevre ve esenlik ile ekonomik hizmetlere ilişkin kurumlar hâsılatı ve kârı,

d) Lojman, sosyal tesis, spor tesisi, kültürel amaçlı tesis ve diğer taşınmaz kira gelirleri ile ecrimisil gelirleri,

e) Taşınır kira gelirleri,

f) Diğer çeşitli teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinden oluşmaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre teşebbüs ve mülkiyet gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 53 : Mahalli İdare Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%
Belediyeler	16.770.040	192.182.996	8,73	31.361.986	372.749.078	8,41
Belediye Bağlı İdareleri	23.820.177	34.282.596	69,48	45.731.503	68.879.337	66,39
İl Özel İdareleri	289.878	15.816.745	1,83	623.284	29.759.115	2,09
Mahalli İdare Birlikleri	427.203	4.527.687	9,44	831.815	8.124.790	10,24
Toplam*	41.150.445	241.587.962	17,03	78.412.996	468.146.735	16,75

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında teşebbüs ve mülkiyet gelirleri olarak belediyeler 31.361.986.000 TL, belediye bağlı idareleri 45.731.503.000 TL, il özel idareleri 623.284.000 TL ve mahalli idare birlikleri 831.815.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı %16,75'tir. Bu pay belediyelerde %8,41, belediye bağlı idarelerinde %66,39, mahalli idare birliklerinde %10,24 ve il özel idarelerinde %2,09'dur.

1) Belediye Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre teşebbüs ve mülkiyet gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 54 : Belediye Türlerine Göre Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	6.679.077	94.396.430	7,08	12.521.654	184.556.590	6,78
İl Belediyeleri	2.168.046	14.094.022	15,38	3.486.307	26.829.566	12,99
İlçe ve Belde Belediyeleri	7.922.917	83.873.215	9,45	15.354.025	161.703.680	9,50
Toplam*	16.770.040	192.182.996	8,73	31.361.986	372.749.078	8,41

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında teşebbüs ve mülkiyet gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 12.521.654.000 TL, il belediyeleri 3.486.307.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 15.354.025.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı; büyükşehir belediyelerinde %6,78, il belediyelerinde %12,99, ilçe ve belde belediyelerinde %9,50'dir.

c) Alınan Bağış ve Yardımlar İle Özel Gelirler

Alınan bağış ve yardımlar:

- Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi yurtdışı kurumlarından alınan bağış ve yardımlar,
- Merkezi yönetim bütçesine dâhil idarelerden alınan bağış ve yardımlar,
- Diğer idarelerden alınan bağış ve yardımlar,
- Kurum ve kişilerden alınan bağış ve yardımlar,
- Proje karşılığı alınan bağış ve yardımlardan oluşmaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 55 : Mahalli İdare Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam Gelir	%	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam Gelir	%
Belediyeler	3.914.463	192.182.996	2,04	9.775.555	372.749.078	2,62
Belediye Bağlı İdareleri	3.477.071	34.282.596	10,14	9.169.196	68.879.337	13,31
İl Özel İdareleri	8.981.635	15.816.745	56,79	16.892.756	29.759.115	56,76
Mahalli İdare Birlikleri	3.124.913	4.527.687	69,02	5.638.882	8.124.790	69,40
Toplam*	14.747.984	241.587.962	6,10	30.838.623	468.146.735	6,59

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında, alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler olarak; belediyeler 9.775.555.000 TL, belediye bağlı idareleri 9.169.196.000 TL, il özel idareleri 16.892.756.000 TL ve mahalli idare birlikleri 5.638.882.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde %2,62, belediye bağlı idarelerinde %13,31, mahalli idare birliklerinde %69,40 ve il özel idarelerinde %56,76'dır.

1) Belediye Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 56 : Belediye Türlerine Göre Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam Gelir	%	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	657.377	94.396.430	0,70	1.879.086	184.556.590	1,02
İl Belediyeleri	337.520	14.094.022	2,39	890.152	26.829.566	3,32
İlçe ve Belde Belediyeleri	2.988.205	83.873.215	3,56	7.159.663	161.703.680	4,43
Toplam*	3.914.463	192.182.996	2,04	9.775.555	372.749.078	2,62

*Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 1.879.086.000 TL, il belediyeleri 890.152.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 7.159.663.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde %1,02, il belediyelerinde %3,32, ilçe ve belde belediyelerinde ise %4,43'tür.

d) Faizler, Paylar ve Cezalar

a) Faiz gelirleri; kurumca verilen borçlardan alacakların faizleri, takipteki kurum alacakları faizleri, menkul kıymet ve gecikmiş ödemeler faizleri, mevduat faizleri, vergi, resim ve harç gecikme faizleri ve diğer faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

b) Pay gelirleri; vergi ve harç gelirlerinden alınan paylar, genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar, yönetim giderlerine katılma payları, kamu harcamalarına katılma payları, maden işletmelerinden, müze girişi ücretleri gibi mahalli idarelere ait paylardan elde edilen gelirlerden oluşmaktadır.

c) Ceza gelirleri; idari para cezaları, vergi cezaları, irat kaydedilecek nakdi teminatlar, mera gelirleri, irat kaydedilecek hisse senedi ve tahviller ile teminat mektupları gibi diğer çeşit gelirlerden oluşmaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre faizler, paylar ve cezalara ilişkin gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 57 : Mahalli İdare Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Faizler Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%	Faizler Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%
Belediyeler	134.038.315	192.182.996	69,75	260.827.450	372.749.078	69,97
Belediye Bağlı İdareleri	6.443.290	34.282.596	18,79	12.536.699	68.879.337	18,20
İl Özel İdareleri	6.380.739	15.816.745	40,34	12.017.447	29.759.115	40,38
Mahalli İdare Birlikleri	975.452	4.527.687	21,54	1.635.166	8.124.790	20,13
Toplam*	147.522.685	241.587.962	61,06	286.424.535	468.146.735	61,18

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında faizler, paylar ve cezalara ilişkin gelirler olarak; belediyeler 260.827.450.000 TL, belediye bağlı idareleri 12.536.699.000 TL, il özel idareleri 12.017.447.000 TL ve mahalli idare birlikleri 1.635.166.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla mahalli idarelerde faizler, paylar ve cezaların toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde %69,97, belediye bağlı idarelerinde %18,20, il özel idarelerinde %40,38 ve mahalli idare birliklerinde %20,13'tür.

1) Belediye Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre faizler, paylar ve cezalar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 58 : Belediye Türlerine Göre Faizler, Paylar ve Cezalar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Faizler, Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%	Faizler, Paylar ve Cezalar	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	80.708.290	94.396.430	85,50	159.603.590	184.556.590	86,48
İl Belediyeleri	9.416.559	14.094.022	66,81	17.812.622	26.829.566	66,39
İlçe ve Belde Belediyeleri	44.025.498	83.873.215	52,49	83.598.650	161.703.680	51,70
Toplam*	134.038.315	192.182.996	69,75	260.827.450	372.749.078	69,97

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında faiz, pay ve ceza gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 159.603.590.000 TL, il belediyeleri 17.812.622.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 83.598.650.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla faizler, paylar ve cezaların toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde %86,48, il belediyelerinde %66,39, ilçe ve belde belediyelerinde ise %51,70'tir. Bu gelir kaleminin toplam gelirlere oranının yüksekliği mahalli idarelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı payları da içermesinden kaynaklanmaktadır.

e) Sermaye Gelirleri

Sermaye gelirleri,

a) Bina, arazi ve arsa gibi taşınmaz satışlarından elde edilen gelirler,

b) Taşınır satışlarından elde edilen gelirler,

c) Menkul kıymet ve varlık satış gelirlerinden oluşmaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre sermaye gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 59 : Mahalli İdare Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%
Belediyeler	13.732.254	192.182.996	7,15	31.950.919	372.749.078	8,57
Belediye Bağlı İdareleri	21.098	34.282.596	0,06	168.225	68.879.337	0,24
İl Özel İdareleri	109.358	15.816.745	0,69	169.501	29.759.115	0,57
Mahalli İdare Birlikleri	897	4.527.687	0,02	17.144	8.124.790	0,21
Toplam*	13.863.607	241.587.962	5,74	32.305.789	468.146.735	6,90

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında sermaye geliri olarak; belediyeler 31.950.919.000 TL, belediye bağlı idareleri 168.225.000 TL, il özel idareleri 169.501.000 TL ve mahalli idare birlikleri 17.144.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla sermaye gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde %8,57, belediye bağlı idarelerinde %0,24, mahalli idare birliklerinde %0,21 ve il özel idarelerinde %0,57'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Sermaye Gelirleri

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre sermaye gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 60 : Belediye Türlerine Göre Sermaye Gelirleri ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2020			2021		
	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%	Sermaye Gelirleri	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	5.081.352	94.396.430	5,38	8.618.863	184.556.590	4,67
İl Belediyeleri	901.296	14.094.022	6,39	2.534.111	26.829.566	9,45
İlçe ve Belde Belediyeleri	7.749.606	83.873.215	9,24	20.797.944	161.703.680	12,86
Toplam*	13.732.254	192.182.996	7,15	31.950.919	372.749.078	8,57

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında sermaye gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 8.618.863.000 TL, il belediyeleri 2.534.111.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 20.797.944.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla sermaye gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde %4,67, il belediyelerinde %9,45, ilçe ve belde belediyelerinde ise %12,86'dır.

f) Alacaklardan Tahsilâtlar

Alacaklardan tahsilâtlar, genel bütçeli idareler ile mahalli idareler ve diğer yurtiçi alacaklardan ilgili mahalli idarece yapılan tahsilâtlardan oluşmaktadır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre alacaklardan tahsilâtlar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 61 : Mahalli İdare Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%
Belediyeler	359.118	192.182.996	0,19	614.154	372.749.078	0,16
Belediye Bağlı İdareleri	520.960	34.282.596	1,52	1.273.715	68.879.337	1,85
İl Özel İdareleri	0	15.816.745	0,00	95	29.759.115	0,0003
Mahalli İdare Birlikleri	-791	4.527.687	-0,02	1.771	8.124.790	0,02
Toplam*	879.287	241.587.962	0,36	1.889.734	468.146.735	0,40

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında alacaklardan tahsilât gelirleri olarak; belediyeler 614.154.000 TL, belediye bağlı idareleri 1.273.715.000 TL, mahalli idare birliklerinde 1.771.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla alacaklardan tahsilâtların toplam gelirler içerisindeki payı belediyelerde %0,16, belediye bağlı idarelerinde %1,85, mahalli idare birliklerinde ise %0,02'dir.

1) Belediye Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre alacaklardan tahsilât gelirleri ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 62 : Belediye Türlerine Göre Alacaklardan Tahsilâtlar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%	Alacaklardan Tahsilâtlar	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	355.656	94.396.430	0,38	593.017	184.556.590	0,32
İl Belediyeleri	0	14.094.022	0	0	26.829.566	0,00
İlçe ve Belde Belediyeleri	3.462	83.873.215	0	21.137	161.703.680	0,01
Toplam*	359.118	192.182.996	0,19	614.154	372.749.078	0,16

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında alacaklardan tahsilât gelirleri olarak; büyükşehir belediyeleri 593.017.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 21.137.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla alacaklardan tahsilât gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı büyükşehir belediyelerinde %0,32, ilçe ve belde belediyelerinde %0,01'dir.

g) Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Ödenekler

İl Özel İdareleri: 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun'a göre Genel Bütçe vergi gelirleri tahsilâtının yüzde 0,5'i il özel idare payı olarak ayrılır ve bu payın; yüzde 50'lik kısmı illerin nüfusuna, yüzde 10'luk kısmı illerin yüzölçümüne, yüzde 10'luk kısmı illerin köy sayısına, yüzde 15'lik kısmı illerin kırsal alan nüfusuna, yüzde 15'lik kısmı ise illerin en son gelişmişlik endeksindeki grubuna göre dağıtılır.

Büyükşehir Belediyeleri: 5779 sayılı Kanun hükümleri uyarınca; büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi tahsilâtı toplamının yüzde 6'sı ile genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 4,5'i olarak büyükşehir ilçe belediyelerine ayrılan paydan yüzde 30'u büyükşehir belediye payı olarak ayrılır. Büyükşehir sınırları içerisindeki genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamından ayrılan yüzde 6'lık payın yüzde 60'ı doğrudan ilgili büyükşehir belediyesine aktarılır, kalan yüzde 40'lık kısmı ise ortak bir havuzda toplanarak bunun yüzde 70'i nüfus esasına, yüzde 30'u da yüzölçümü esasına göre dağıtılır. Genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 4,5'i olarak ayrılan büyükşehir ilçe belediye payının yüzde 30'u büyükşehir belediyesine, geri kalan payın (yüzde 90'ı nüfus, yüzde 10'u yüz ölçüm olmak üzere esas dikkate alınarak) 2560 sayılı Kanun'un 13'üncü maddesi gereğince yüzde 10'u büyükşehir belediyesi bağlı su ve kanalizasyon idaresine, yüzde 60'ı ise büyükşehir ilçe belediyelerinin payı olarak dağıtılır.

İl, İlçe ve Belde Belediyeleri: 5779 sayılı Kanun'a göre; genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 1,5'i büyükşehir dışındaki belediyelere ayrılır. Bu yüzde 1,5'lik belediye payının; yüzde 80'lik kısmı belediyelerin nüfusuna, yüzde 20'lik kısmı ise belediyelerin Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından tespit edilen en son "gelişmişlik endeksi" verileri esas alınarak, en az gelişmiş ilçeden en çok gelişmiş olana doğru, eşit sayıda oluşturulan beş gruptan dâhil oldukları grubun aldığı paydan nüfuslarına göre dağıtılır. Belde belediyeleri bağlı buldukları ilçenin gelişmişlik endeksindeki grubunda değerlendirilir.

Denkleştirme Ödeneği ise; kesinleşmiş en son genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının binde biri oranında her yıl Hazine ve Maliye Bakanlığı bütçesine belediyeler denkleştirme ödeneği olarak konan ödenek olup, Hazine ve Maliye Bakanlığınca, mart ve temmuz aylarında iki eşit taksit halinde dağıtılmak üzere bu ödenek İller Bankası Anonim Şirketi hesabına aktarılır. Bu ödeneğin yüzde 65'i eşit şekilde, yüzde 35'i ise nüfus esasına göre dağıtılır.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla mahalli idare türlerine göre genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 63 : Mahalli İdare Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden (GBVG) Alınan Paylar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2021			2022		
	GBVG Alınan Paylar	Toplam Gelir	%	GBVG Alınan Paylar	Toplam Gelir	%
Belediyeler	121.947.346	192.182.996	63,45	239.662.683	372.749.078	64,30
Belediye Bağlı İdareleri	4.799.619	34.282.596	14,00	9.261.916	68.879.337	13,45
İl Özel İdareleri	5.363.674	15.816.745	33,91	10.346.896	29.759.115	34,77
Mahalli İdare Birlikleri	3.301	4.527.687	0,07	5.902	8.124.790	0,07
Toplam*	132.113.940	241.587.962	54,69	259.277.397	468.146.735	55,38

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylardan; belediyeler 239.662.683.000 TL, belediye bağlı idareleri 9.261.916.000 TL, il özel idareleri 10.346.896.000 TL, mahalli idare birlikleri 5.902.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla genel bütçe vergi gelirlerinden alınan payın toplam gelirlere oranı belediyelerde %64,30, il özel idarelerinde %34,77 ve belediye bağlı idarelerinde %13,45'tir.

1) Belediye Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar

2021 ve 2022 yılları itibarıyla belediye türlerine göre genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylar ve toplam gelirler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 64 : Belediye Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Toplam Gelirler

(Bin TL)

Türü	2020			2021		
	GBVG Alınan Paylar	Toplam Gelir	%	GBVG Alınan Paylar	Toplam Gelir	%
Büyükşehir Belediyeleri	76.379.990	94.396.430	80,91	152.329.832	184.556.590	82,54
İl Belediyeleri	8.674.121	14.094.022	61,54	16.698.288	26.829.566	62,24
İlçe ve Belde Belediyeleri	36.893.235	83.873.215	43,99	70.634.562	161.703.680	43,68
Toplam*	121.947.346	192.182.996	63,45	239.662.683	372.749.078	64,30

*Muhasebat Genel Müdürlüğüne hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr/>, 2023,

2022 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden alınan pay olarak; büyükşehir belediyeleri 152.329.832.000 TL, il belediyeleri 16.698.288.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri 70.634.562.000 TL gelir elde etmiştir.

2022 yılı itibarıyla genel bütçe vergi gelirlerinden alınan payın toplam gelirlere oranı büyükşehir belediyelerinde %82,54, il belediyelerinde %62,24, ilçe ve belde belediyelerinde ise %43,68'dir.

10. MAHALLİ İDARELERİN DENETİMİ

Mahalli idarelerde yapılacak denetimin genel çerçevesi Anayasanın 127'nci maddesi, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile çizilmiştir.

Buna göre mahalli idarelerde iç denetim, dış denetim ve İçişleri Bakanlığı denetimi yapılmaktadır.

Ayrıca, Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlar ve Performans Programları ile Faaliyet Raporlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin, "Mahallî İdareler Genel Faaliyet Raporunun kapsamı" başlıklı 29 ncu maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde "Mahallî idarelere ilişkin olarak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca yürütülen denetim ve gözetim faaliyetleri hakkında özet bilgiler" yer alır denmektedir.

Bu kapsamda;

2019 yılında Aksaray, Amasya, Aydın, Bayburt, Bilecik, Bingöl, Burdur, Eskişehir, Karabük, Kırıkkale, Kilis, Mersin, Şırnak, Tekirdağ, Yalova,

2020 yılında Bolu, Erzurum, Nevşehir, Niğde,

2021 yılında Adana, Afyon, Antalya, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Denizli, Düzce, Edirne, Isparta, Kırklareli, Kırşehir, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Mardin ve Uşak,

2022 yılında Artvin, Bartın, Çorum, Giresun, Gümüşhane, Karaman, Kastamonu, Rize, Sinop, Sivas, Tokat, Yozgat ve Zonguldak

illerinin Yerel Yönetimler Şube Müdürlükleri Genel Teftiş Programı kapsamında Bakanlığımız müfettişlerince teftiş edilmiştir.

A. İç Denetim

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 63'üncü maddesine göre iç denetim; kamu idaresinin çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan bağımsız ve nesnel güvence sağlayan danışmanlık faaliyetidir. Bu faaliyetler, idarelerin yönetim ve kontrol yapıları ile mali işlemlerinin risk yönetimi, yönetim ve kontrol süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek yönünde sistematik, sürekli ve disiplinli bir yaklaşımla ve genel kabul görmüş standartlara uygun olarak gerçekleştirilir.

5018 sayılı Kanun'un geçici 5'inci maddesi hükmü uyarınca iç denetçi bulundurulacağı belirtilen büyükşehir, büyükşehir ilçe belediyeleri, belediyelerin bağlı idareleri ve il belediyelerinde 5/10/2006 tarihli ve 2006/10911 sayılı ile 06/05/2013 tarihli ve 2013/4747 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları ile tahsis edilen 795 iç denetçi kadrosuna 2007 yılından itibaren atama yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda mahalli idarelerin iş ve işlemleri hukuka uygunluk, mali denetim ve performans denetimi biçiminde iç denetçiler marifetiyle yürütülmektedir.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla türlerine göre mahalli idarelere tahsis edilen iç denetçi kadroları ve bunlara yapılan atamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 65 : Mahalli İdare Türlerine Göre İç Denetçi Sayıları

Türü	Tahsis Edilen Kadro Sayısı		Doldurulan Kadro Sayısı		Doluluk Oranı %	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Belediye	513	513	193	179	38	35
Bağlı İdare	67	67	33	34	49	51
İl Özel İdare	153	153	15	15	10	10
Toplam	733	733	241	228	33	31

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı İç Denetim Koordinasyon Kurulu, 2023,

2022 yılı itibarıyla iç denetçi sayılarına bakıldığında mahalli idarelerde toplam 733 kadronun %31'ine atama yapıldığı görülmektedir.

2021 ve 2022 yıllarında Mahalli İdarelerce Düzenlenen Rapor Sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 66: Mahalli İdarelerce Düzenlenen Rapor Sayıları (2021-2022)

Yılı	Denetim Raporları	Danışmanlık ve İnceleme Raporları	Danışmanlık Raporları	İnceleme Raporları	TOPLAM
2021	96	-	33	18	147
2022*	235	-	93	90	418

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı İç Denetim Koordinasyon Kurulu, 2023.

*2022 yılı için girilen veri 03.04.2023 tarihi itibarıyla İç Denetim Koordinasyon Kuruluna gönderilen denetim raporu sayısıdır.

Mahalli İdarelerde, 2022 yılında 235'i denetim, 93'ü danışmanlık, 90'ı inceleme olmak üzere toplam 418 adet rapor düzenlendiği görülmektedir.

Öte yandan 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 17'nci, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 25'inci maddelerine istinaden il özel idaresi, büyükşehir belediyesi, il belediyesi, ilçe belediyesi ve nüfusu 10.000' in üzerindeki belediyelerde, meclis, her yıl Ocak ayı toplantısında idarenin bir önceki yıl gelir ve giderleri ile bunlara ilişkin hesap kayıt ve işlemlerinin denetimi için kendi üyeleri arasından gizli oyla ve üye sayısı üçten az beşten çok olmamak üzere bir denetim komisyonu oluşturur.

Nüfusu 10.000 den aşağı olan belde belediyeleri ile birliklerde denetim komisyonu isteğe bağlı olarak oluşturulabilir.

B. Dış Denetim

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 68'inci maddesine göre dış denetim, Sayıştay tarafından harcama sonrası yapılan denetimdir. Sayıştay tarafından yapılacak harcama sonrası dış denetimin amacı, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, yönetimin malî faaliyet, karar ve işlemlerinin; kanunlara, kurumsal amaç, hedef ve planlara uygunluk yönünden incelenmesi ve sonuçlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine raporlanmasıdır.

Bu hüküm çerçevesinde genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin mali iş ve işlemlerini denetleme yetkisine sahip Sayıştay, mahalli idareler ile bunların bağlı kuruluş ve işletmelerinin mali iş ve işlemlerini de harcama sonrası dış denetim kapsamında denetlemektedir.

Sayıştay tarafından 11 il özel idaresi, 30 büyükşehir belediyesi, 33 belediye bağlı idaresi, 22 il belediyesi, 138 ilçe belediyesi, 49 mahalli idare şirketi ve birliği 2022 Yılı Denetim Programı kapsamına alınmıştır.

Denetim faaliyetleri kapsamında 2022 yılında 540 rapor düzenlenmiştir. Bunların 39'u mahalli idare şirketlerine ilişkindir.

Mahalli idarelere ilişkin toplam 226 Sayıştay Denetim Raporu meclislerinde görüşülmek üzere ilgili kamu idarelerine gönderilmiştir.

C. İçişleri Bakanlığınca Yapılan Denetim

İçişleri Bakanlığı, mahallî idareler ile bunların bağlı kuruluş ve işletmelerinin idari işlemlerini hukuka uygunluk ve idarenin bütünlüğü açısından denetleme yetkisine sahiptir.

1- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 38'inci ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 55'inci maddeleri gereğince il özel idaresi, belediye ve bağlı idarelerin malî işlemler dışında kalan diğer idarî işlemleri, hukuka uygunluk ve idarenin bütünlüğü açısından İçişleri Bakanlığı tarafından denetlenmektedir.

2- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 77'nci maddesi kapsamında, malî yönetim ve kontrol sisteminin zaafa uğradığı, yolsuzluk veya kamu zararına yönelik emarelerin ortaya çıktığı durumlarda; il özel idareleri için ilgili vali, belediyeler için ilgili belediye başkanının, talep etmesi veya doğrudan Cumhurbaşkanının onayı üzerine, İçişleri Bakanı, yetkili denetim elemanlarına, ilgili mahallî idarelerin tüm malî yönetim ve kontrol sistemlerini, malî karar ve işlemlerini mevzuata uygunluk yönünden teftiş ettirir. Bu teftişler sonucunda düzenlenecek raporların bir örneği İç Denetim Koordinasyon Kuruluna, bir örneği de gerekli işlemlerin yapılması için ilgili vali veya belediye başkanına gönderilmektedir.

3- 5355 sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu'nun 22'nci maddesine göre mahallî idare birliklerinin denetimi İçişleri Bakanlığınca yapılır. İçişleri Bakanlığı mahallî idare birlikleri üzerinde hem mali ve hem de idari denetim yetkisine sahiptir.

4- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 40'inci, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 57'nci maddelerine göre de, il özel idaresi ve belediye hizmetlerinin ciddi bir biçimde aksatıldığı ve bu durumun halkın sağlık, huzur ve esenliğini hayati derecede olumsuz etkilediğinin İçişleri Bakanlığının talebi üzerine yetkili sulh hukuk hâkimi tarafından belirlenmesi durumunda İçişleri Bakanı, hizmetlerde meydana gelecek aksamanın giderilmesini, hizmetin özelliğine göre makul bir süre vererek il özel idaresi/belediye başkanından ister. Aksama giderilemezse, söz konusu hizmetin yerine getirilmesini o ilin valisinden ister. Bu durumda vali aksaklığı giderir. Ortaya çıkacak maliyet vali tarafından İller Bankasına bildirilir ve İller Bankasınca o belediyenin müteakip ay genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden belediyeye ayrılan paydan valilik emrine gönderilir.

5- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 39'uncu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 56'ncı maddelerine göre; vali ve belediye başkanı, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 41'inci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen biçimde faaliyet raporunu hazırlar.

İl özel idaresinde, faaliyet raporu yetersiz görülürse il genel meclisi tarafından buna ilişkin tutanak gereği yapılmak üzere İçişleri Bakanlığına gönderilir.

Belediyelerde, faaliyet raporu yetersiz görülürse buna ilişkin tutanak mahallin en büyük mülki idare amirine gönderilir. Valinin gerekçeli görüşü ile Danıştay'a gönderilir. Danıştay tarafından yetersizlik kararı yerinde görülürse belediye başkanı başkanlıktan düşer.

6- 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre görevleri ile ilgili suç işlediği iddia edilen Büyükşehir, il, ilçe belediye başkanı ve meclis üyeleri ile il genel meclisi üyeleri hakkında İçişleri Bakanlığınca ön inceleme işlemleri yürütülmektedir. Belde belediye başkanları ve meclis üyelerinin ön incelemesini yaptırmaya vali ve kaymakamlar yetkili olmakla birlikte ilgili valilik veya kaymakamlığın talebi halinde bu görevlilerin ön incelemeleri de İçişleri Bakanlığı tarafından yapılabilmektedir.

2021-2022 yıllarında İçişleri Bakanlığınca; belediye başkanı, belediye meclis üyeleri ve il genel meclis üyeleri hakkında alınan onaylar ve verilen kararlara ilişkin sayısal veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 67 : Belediye Başkanı, Belediye Meclis Üyeleri, İl Genel Meclis Üyeleri ile Belediye Görevlileri Hakkında Alınan Onaylar

İşlem Yapılan Mahalli İdare Yetkilileri	Araştırma/Ön İnceleme, Ön İnceleme, Araştırma		İşleme Konulmama		Soruşturma İzni Verilmesi		Soruşturma İzni Verilmemesi		Kısmen Soruşturma İzni Verilmesi / Verilmemesi	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Belediye Başkanı, Belediye Meclis Üyeleri, İl Genel Meclis Üyeleri ve Belediye Görevlileri	708	525	475	355	45	64	136	113	54	101

Kaynak: İİGM, 2023,

Görevden uzaklaştırılan belediye başkanları, belediye meclis üyeleri ve il genel meclis üyeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 68 : Görevden Uzaklaştırma İşlemleri

Ünvanı	Görevden Uzaklaştırma		Göreve İade	
	2021	2022	2021	2022
Belediye Başkanı	1	4	0	0
Belediye Meclis Üyesi	22	6	7	14
İl Genel Meclis Üyesi	6	1	1	4
Muhtar	16	34	12	22

Kaynak: İİGM, 2023

İçişleri Bakanlığınca mahalli idarelerin denetimi yukarıda sayılan kanunlarla çizilen çerçevede İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Yönetmeliği ile İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Yönetmeliği'nde belirlenen esaslara göre mülkiye müfettişleri ve mahalli idareler kontrolörleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

1. Mülkiye Müfettişlerince Gerçekleştirilen Denetim

Mülkiye müfettişlerince gerçekleştirilen denetimler İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde belirlenen esaslara göre gerçekleştirilmekte ve denetime tabi birimlerin üç yılda bir denetlenmesi ilkesine bağlı kalınmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede her yıl Teftiş Kurulu Başkanlığı'nca hazırlanan ve denetlenecek mahalli idareleri gösteren programa göre olağan denetimler gerçekleştirilmektedir.

Olağan denetim programı dışında İçişleri Bakanı'nın onayı ile özel teftiş, inceleme, soruşturma ve araştırma yapılmaktadır. İhbar ve şikâyet dilekçeleri ise ilgisine göre merkez birimleri, bağlı kuruluşlar veya valiliklerce incelendikten sonra sonuçlandırılmaktadır.

2022 yılında mahalli idarelerde yapılan teftişlere ait bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 69 : Mülkiye Müfettişlerince Denetlenen Mahalli İdare Türleri

Türü	2021	2022
İl Özel İdaresi	19	0
Büyükşehir Belediyesi	11	2
Büyükşehir İlçe Belediyesi	43	24
İl Belediyesi	20	1
İlçe Belediyesi	2	1
Belediye Bağlı İdaresi	11	4
Mahalli İdare Birliği	-	9
Toplam	106	41

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı , 2023,

Mülkiye Müfettişleri tarafından 2'si büyükşehir belediyelerinde, 24'ü büyükşehir ilçe belediyelerinde, 1'i il belediyelerinde, 1'i ilçe belediyelerinde, 4'ü belediye bağlı idarelerinde, 9'u mahalli idare birliklerinde olmak üzere toplam 41 teftiş yapılmıştır.

2021 ve 2022 yıllarında mülkiye müfettişlerince düzenlene raporlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 70 : Mülkiye Müfettişleri Tarafından Mahalli İdarelerle İlgili Düzenlenen Raporlar

Raporun Türü	2021	2022
Araştırma Raporu	155	187
Ön İnceleme Raporu	400	415
Değerlendirme Raporu	-	0
İnceleme Raporu	24	6
İnceleme Araştırma Raporu	-	1
Tevdi Raporu	77	111
Disiplin Raporu	8	10
Tazmin Raporu	29	29
Teftiş Raporu (Özel)	140	43
Toplam	833	802

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı , 2023,

Mülkiye Müfettişleri tarafından 2022 yılında 802 adet rapor düzenlenmiştir. Bunların 187'si araştırma, 415'i ön inceleme, 6'sı inceleme, 111'i tevdi, 10'u disiplin, 29'u tazmin ve 43'ü özel teftiş raporudur.

2. Mahalli İdareler Kontrolörlerince Gerçekleştirilen Denetim

İçişleri Bakanlığı mahalli idareler kontrolörlerince gerçekleştirilen denetimler İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Yönetmeliği'nde belirlenen esaslara göre gerçekleştirilmekte ve teftişe tabi birimlerin üç yılda bir denetlenmesi ilkesine bağlı kalınmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede her yıl iller İdaresi Genel Müdürlüğü ile Teftiş Kurulu Başkanlığınca müştereken hazırlanan programa göre olağan denetimler gerçekleştirilmektedir.

Olağan denetim programı dışında aynı Yönetmeliğin 28'inci maddesine göre İçişleri Bakanı'nın onayı ile gerektiğinde özel denetim, inceleme, soruşturma ve araştırma yapılmaktadır. İhbar ve şikâyet dilekçeleri ise ilgisine göre valiliklerce incelenip soruşturulduktan sonra sonuçlandırılmaktadır.

2021 ve 2022 yılları arasında olağan denetim kapsamında mahalli idare kontrolörlerince denetlenen mahalli idare birimlerinin türlerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 71 : Mahalli İdareler Kontrolörlerince Denetlenen Mahalli İdare Türleri

Türü	2021	2022
Büyükşehir Belediyesi	-	-
Büyükşehir İlçe Belediyesi	111	38
İl Belediyesi	-	1
İlçe Belediyesi	113	2
Belde Belediyesi	144	2
Toplam	368	43

Kaynak: İİGM , 2023,

Olağan denetim kapsamında 2022 yılında mahalli idareler kontrolörlerince denetlenen toplam 43 mahalli idare biriminden; 38'i büyükşehir ilçe belediyesi, 2'si ilçe belediyesi, 2'si belde, 1'i il belediyesidir.

2021 ve 2022 yıllarında mahalli idareler kontrolörleri tarafından düzenlenen raporlar aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 72 : Mahalli İdareler Kontrolörleri Tarafından Düzenlenen Raporlar

Raporun Türü	2021	2022
Ön İnceleme Raporu	311	264
Denetim Raporu	368	35
Tevdi Raporu (Cumhuriyet Savcılığına)	33	29
Tevdi Raporu (Valilik-Kaymakamlıklara)	51	33
Tevdi Raporu (TBMM)	-	-
Tevdi Raporu (Diğer Bakanlıklara)	-	1
İnceleme Araştırma Raporu	179	97
Kamu Zararı Tespit Raporu	15	12
Özel Denetim Raporu	-	8
Disiplin Soruşturması Raporu	4	1
Araştırma Raporu	-	-
Değerlendirme Raporu	28	56
Mali Durum Raporu	1	2
Toplam	990	538

Kaynak: İİGM , 2023,

2022 yılında mahalli idareler kontrolörleri tarafından 264 adet Ön İnceleme Raporu, 35 adet Denetim Raporu, 97 adet İnceleme ve Araştırma Raporu, 12 adet Kamu Zararı Tespit Raporu, 1 adet Disiplin Soruşturması Raporu, 63 adet Tevdi Raporu ve 2 adet Mali Durum Raporu düzenlenerek İçişleri Bakanlığına sunulmuştur.

11. PROJELER

A. Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES)

Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES), köylerin içme suyu, yol, küçük ölçekli sulama ve atık su sorunlarını, il özel idareleri ve köylere hizmet götürme birlikleri aracılığı ile mahalli katkıları da dâhil ederek kısa sürede çözümlenmek amacıyla başlatılmıştır.

Cumhurbaşkanı Kararı ile belirlenen 2022 yılı KÖYDES projesi ödeneğinin harcanmasında uygulanacak esas ve öncelikler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

Bölge, il çevre düzeni ve il özel idaresinin stratejik planı, yıllık yatırım ve çalışma programlarına uygun projelere öncelik verilir.

Halihazırda susuz olan köylerin yeterli içme suyuna kavuşturulması ile köylerin merkeze ulaşımında en çok kullandığı ve mevcutta ham yol niteliğinde olan birinci derece yollarının asgari stabilize yol standardına çıkarılması esastır.

Trafik yoğunluğu ve hizmet ettiği nüfusu fazla olan grup köy yolları öncelikli olmak üzere köy yollarının kalite ve standartlarının yükseltilmesine yönelik yol projelerine öncelik verilir.

Yerleşik nüfusu fazla veya nüfus artış hızı en yüksek olan, gelişme ve çevresine hizmet verme potansiyeli bulunan yerleşimlere ait projelere öncelik verilir.

Birden fazla yerleşime hizmet edecek veya yarar sağlayacak entegre projelerin KÖYDES İl Yatırım Programına alınmasına öncelik verilir.

İşgücü, sermaye, arazi gibi yatırım giderleri itibarıyla yöre halkının aynı veya nakdi katkısı en yüksek olan projelerin gerçekleştirilmesine öncelik verilir.

Afetlerden kaynaklanabilecek risklerin azaltılması ile afet hasarlarının telafisine yönelik projelere öncelik verilir.

Projede ödenek dağılımı aşağıdaki kriterlere göre yapılmaktadır:

- Geçmiş dönem KÖYDES Projesi ödenekleri ve uygulama sonuçları,
- Köy altyapı envanter bilgilerine dayalı ihtiyaç analizi,
- İllerin uygulama performanslarına dayalı olarak yapılan ihtiyaç analizi.

2022 yılında Proje kapsamında 3.110.964.000 TL ödenek tahsis edilmiş olup, ödeneğin tamamı İLBANK nezdindeki köylere hizmet götürme birlikleri hesaplarına aktarılmıştır.

1. 2022 Yılı Proje Uygulama Sonuçları

a) Yol Çalışmaları

2022 yılında Proje kapsamında yapılan yol çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 73 : KÖYDES Yol Çalışmaları

İşlerin Niteliği		Planlanan	Tamamlanan	Tamamlanma Oranı %
Parke (m ²)		2.710.995	2.149.518	79
Taş Duvar (m ³)		38.771	32.668	84
Onarım (km)		4.885	4.853	99
Beton Yol (SSB+Klasik) (km)		232	246	106
Menfez (Adet)		466	397	85
Köprü (Adet)		14	7	50
Asfalt	BSK (km)	159	169	106
	1. kat (km)	433	446	103
	2. kat (km)	580	601	104
	Toplam (km)	1.172	1.216	104
Ham Yol (km)		11	0	0
Tesviye (km)		37	104	283
Stabilize (km)		957	1.029	108

Kaynak: YYGM, 2023,

31/12/2022 tarihi itibarıyla 2.149.518 m² parke, 32.668 m³ taş duvar, 169 km BSK, 446 km 1.kat asfalt, 601 km 2. kat asfalt yol, 246 km beton yol, 7 adet köprü ve 397 adet menfez, 104 km tesviye yol, 1.029 km stabilize yol yapılmıştır.

b) İçme Suyu Çalışmaları

2022 yılında Proje kapsamında yapılan içme suyu çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 74 : KÖYDES İçme Suyu Çalışmaları

İşlerin Niteliği	Planlanan			Tamamlanan			Tamamlanma Oranı %	
	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus	Susuz	Suyu Yetersiz
Yeni tesis	7	531	148.026	0	216	36.894	0	41
Tesis Geliştirme	20	644	510.623	0	314	131.149	0	49
Bakım Onarım	78	1.654	353.907	410	885	267.157	526	54

Kaynak: YYGM, 2023,

31/12/2022 tarihi itibarıyla susuz 410 köy ve bağlisında şebekeli içme suyu tesisi yapılmış, suyu yetersiz 1.415 köy ve bağlisının içme suyu tesisleri yapılmış, yenilenmiş ve geliştirilmiştir. Yeni tesis, tesis geliştirme ve bakım-onarım şeklindeki içme suyu yatırımlarının yapıldığı toplam 1.825 köy ve bağlisında 435.200 kişi yaşamaktadır.

c) Küçük Ölçekli Sulama Çalışmaları

Küçük ölçekli sulama projeleri (arazi toplulaştırma çalışmaları hariç) KÖYDES Projesi kapsamına 2010 yılından itibaren dâhil edilmiştir.

31/12/2022 tarihi itibarıyla küçük ölçekli sulama çalışmaları kapsamında 64 adet yerüstü sulama tesisi ve 3 adet yeraltı sulama tesisi tamamlanmış olup, 1.501 çiftçi ailesinin projeden yararlanması sağlanmıştır.

2. 2005 - 2023 Yılları Proje Ödenekleri

Projenin başlangıç tarihi olan 2005 yılından 2023 yılına kadar tahsis edilen ödenekler aşağıda yer almıştır.

Tablo 75 : 2005 - 2023 Yılları Proje Ödenek Tutarları

(Bin TL)

Yılı	Miktarı
2005	200.000.000
2006	2.000.000.000
2007	2.000.000.000
2008	500.000.000
2009	500.000.000
2010	1.550.000.000
2011	550.000.000
2012	550.000.000
2013	878.049.000
2014	346.000.000
2015	366.760.000
2016	391.699.000
2017	900.000.000
2018	1.500.000.000
2019	1.496.700.000
2020	1.496.700.000
2021	1.604.308.000
2022	3.110.964.000
2023	3.800.000.000
Toplam	23.741.180.000

Kaynak: YYGM, 2023,

3. Yıllar İtibarıyla İller Bazında Dağıtılan Proje Ödenekleri

Tablo 76 :İller Bazında Dağıtılan KÖYDES Proje Ödenekleri

İli	2022 Ödeneği	2005-2022 Ödeneği
ADİYAMAN	86.952.793	428.353.785
AFYONKARAHİSAR	62.018.357	273.596.999
AĞRI	136.014.280	669.207.594
AKSARAY	34.382.333	172.570.681
AMASYA	47.587.856	248.522.967
ARDAHAN	52.245.855	281.984.006
ARTVİN	91.128.288	535.785.125
BARTIN	47.219.317	254.140.742
BATMAN	53.554.573	317.503.408
BAYBURT	27.494.723	162.644.594
BİLECİK	31.128.445	161.838.693
BİNGÖL	75.074.930	434.853.060
BİTLİS	72.478.418	374.132.620
BOLU	65.830.647	317.785.170
BURDUR	36.278.114	179.947.927
ÇANAKKALE	67.011.196	297.422.847
ÇANKIRI	42.208.016	228.301.293
ÇORUM	94.797.341	457.100.048
DÜZCE	56.978.151	264.175.578
EDİRNE	35.742.787	181.238.471
ELAZIĞ	87.018.523	425.224.758
ERZİNCAN	65.603.173	352.787.801
GİRESUN	103.223.377	584.408.503
GÜMÜŞHANE	49.712.011	309.044.180
HAKKARİ	60.161.743	358.491.476
İĞDIR	41.293.814	238.633.720

İli	2022 Ödeneği	2005-2022 Ödeneği
ISPARTA	38.047.782	187.322.206
KARABÜK	51.362.310	274.975.669
KARAMAN	32.683.048	182.647.441
KARS	78.640.764	399.413.630
KASTAMONU	151.709.909	750.676.597
KIRIKKALE	31.587.429	162.327.129
KIRKLARELİ	27.887.222	139.275.407
KIRŞEHİR	26.928.904	140.079.454
KİLİS	31.255.150	166.313.760
KÜTAHYA	76.699.456	331.797.112
MUŞ	73.681.522	390.637.453
NEVŞEHİR	28.617.913	137.068.856
NİĞDE	38.011.268	182.341.807
OSMANİYE	48.792.199	245.737.915
RİZE	74.884.488	432.340.989
SİİRT	55.804.334	314.449.541
SİNOP	87.543.530	450.692.805
SİVAS	139.547.962	677.935.703
ŞIRNAK	52.367.910	286.233.159
TOKAT	87.713.546	420.050.151
TUNCELİ	47.761.288	294.637.272
UŞAK	48.519.987	237.490.350
YALOVA	17.670.963	97.154.149
YOZGAT	60.759.477	324.433.950
ZONGULDAK	79.346.578	377.751.192

Kaynak: YYGM, 2023,

4. Proje Uygulama Sonuçları (2005-2022 Yılları)

d) İçme Suyu Çalışmaları

2005-2022 yılları arasında on beş yıllık süre içerisinde gerçekleştirilen içme suyu çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 77 : KÖYDES İçme Suyu Çalışmaları (2005-2022)

İşin Türü	Planlanan			Tamamlanan			Tamamlanma Oranı %	
	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus	Susuz (Adet)	Suyu Yetersiz (Adet)	Nüfus	Susuz	Suyu Yetersiz
Yeni Tesis	3.447	14.818	3.900.635	3.444	15.290	4.090.514	100	103
Tesis Geliştirme	625	26.702	8.262.910	905	28.873	9.069.533	145	108
Bakım Onarım	950	26.589	6.584.879	1.216	25.281	7.141.243	128	95

Kaynak: YYGM, 2023,

31/12/2022 tarihi itibarıyla; içme suyu sektöründe 5.565 susuz köy ve bağlisına şebekeli içme suyu tesisi yapılmış, 69.444 suyu yetersiz köy ve bağlisının içme suyu tesisinin yenilenmesi yapımı ve geliştirilmesi sağlanmıştır.

e) Yol Çalışmaları

2005-2022 yılları arasında on beş yıllık süre içerisinde gerçekleştirilen yol çalışmaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 78 : KÖYDES Yol Çalışmaları (2005-2022)

İşin Türü	Planlanan		Tamamlanan	Tamamlanma Oranı %
Parke (m ²)	41.319.660		45.478.546	110
Taş Duvar (m ³)	1.448.624		1.788.341	123
Onarım (km)	51.115		64.324	126
Beton Yol (km)	5.076		5.287	104
Ham Yol (km)	1.391		1.957	141
Tesviye (km)	5.030		5.916	118
Stabilize (km)	69.247		88.849	128
Köprü (Adet)	1.292		1.533	119
Menfez (Adet)	29.440		38.543	131
Asfalt	BSK (km)	4.341	4.371	101
	1. kat (km)	50.511	56.366	112
	2. kat (km)	69.006	69.966	101
	Toplam (km)	123.859	130.703	106

Kaynak: YYGM, 2023,

31/12/2022 tarihi itibarıyla 1.957 km ham yol, 5.916 km tesviye yol, 88.849 km stabilize yol; 4.371 km BSK, 56.366 km 1.kat asfalt ve 69.966 km 2. kat asfalt yol, 5.287 km beton yol, 1.533 adet köprü ve 38.543 adet menfez yapılmıştır.

B. e-Belediye Bilgi Sistemi

e-Belediye Bilgi Sistemi ile vatandaşlara dönük hizmet süreçleri basitleştirilecek ve standardizasyon sağlanacak, kamu kurumları ve yerel yönetimler arasında anlık veri paylaşımı kurulacak, hizmetler merkezi sistem üzerinden yürütülerek vatandaş işlemlerinin elektronik ortamda elektronik veya mobil imza ile yapılabilmesi sağlanacaktır.

Söz konusu projeye yasal zemin getiren düzenleme, 15/2/2018 tarihli ve 7099 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 16 ve 17'nci maddesiyle 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda değişiklik yapılmış olup 10/03/2018 tarihli ve 30356 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

2016-2019 Ulusal e-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı ile mülga Başbakanlıkça yayınlanan 180 Günlük Eylem Planı kapsamında İçişleri Bakanlığınca belediyelerin iş ve işlemlerini kolaylaştıracak yerel yönetim modüllerinin hizmete sunulması amacıyla 2014 yılından beri üzerinde çalışılmakta olan e-Belediye projesini mülga Kalkınma Bakanlığınca 13 Kasım 2017 tarihinde onaylamıştır. Mülga Kalkınma Bakanlığı onayına müteakip çalışmalarına hız verilen proje için Antalya Büyükşehir Belediyesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Malatya Battalgazi Belediyesi pilot belediyeler olarak seçilerek testleri yapılmış olup sistem tüm ülke sathında 5/2/2018 tarihi itibarıyla uygulama ortamına açılmıştır.

e-Belediye Projesi; belediyelerin ortak bir platformda buluşturulması, bilgi teknolojileri alanında ihtiyaçlarının karşılanması, geliştirilecek olan belediye yazılımları ile kolay denetlenebilir, vatandaş odaklı bir yerel yönetim yapısının oluşturulması için bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin şekilde kullanılmasına olanak sağlaması amacıyla yürütülen bir projedir.

Bu bağlamda; belediyelerin tek bir veri tabanında, ortak bir sistem altyapısında ve standart yazılımlarla çalışması öngörülmektedir.

e-Belediye Projesi kapsamında 45 adet modül İçişleri Bakanlığınca (yönetim bilgi sistemlerine tekabül eden), 22 adet modül (coğrafi bilgi sistemleri işlemlerine tekabül eden) ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca hazırlanmaktadır.

e-Belediye Sisteminde; Ruhsat Bilgi Sistemi, EBYS, Adres/Numarataj Sistemi, Araç Takip Sistemi, Borç Bilgileri Servisi, Çağrı Merkezi ve İstek/Şikayet Başvuru ve Takip Sistemi, Vergi Takip Sistemleri, İmar Sistemi, SMS ve e-Posta ile Bilgilendirme, Personel Maaş ve Özlük İşleri, Tapu Kadastro Modülü gibi hem vatandaşın hayatına dokunan hem de belediyenin temel faaliyetlerini kapsayan modüller bulunacaktır.

e-Belediye Bilgi Sistemi Projesinin Sağlayacağı Faydalar

- Geliştirilecek olan belediye yazılımları ile vatandaş odaklı bir yerel yönetim yapısının oluşturulması için bilgi ve iletişim teknolojileri etkin şekilde kullanılacaktır.
- Belediyelerin iş süreçlerinin kısaltılması ve daha hızlı hale getirilmesi ile zaman, emek ve mali kayıpların önlenmesi amaçlanmaktadır.
- Tüm belediyelerin merkezle ve kendi aralarında elektronik ortamda anlık olarak yazışabilmelerinin önü açılmıştır.
- Belediyelerin, mevzuat gereğince kendilerine verilen her türlü iş, işlem ve görevleri sistem üzerinden gerçekleştirebilmelerine olanak sağlanacaktır.
- e-Belediye projesinin hayata geçmesi ile vatandaşlarımızın belediye hizmetlerinden elektronik veya mobil imza ile yararlanmasına olanak sağlanacaktır
- Kesintisiz yerel hizmet sunumu sağlanacaktır.

- Bankalar ile anlık veri transferi sağlanarak vatandaşlarımızın vergi ve fatura gibi ödemelerinin çevrimiçi olarak yapılabilmesi mümkün olacaktır.
- Sistem, vatandaş odaklı bir yerel yönetim yapısının oluşturulmasına ve vatandaşlarımızın belediye hizmetlerinden daha hızlı, kolay, etkin, kaliteli bir şekilde yararlanmasına ve bu hizmetlerdeki bürokratik işlemlerin azaltılmasına da hizmet edecektir.
- Sistem, ülke çapında hizmetlere belirli bir standardizasyon, şeffaflık ve denetlenebilirlik anlayışı getirecektir.
- Sistem, Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu uygulamaları kapsamında ilk aşamada sunulan hizmetlerin sürelerini kısaltacak, bir sonraki aşama olarak da diğer kurumlar ile yapılan entegrasyon çalışmaları sonucu süreç sayılarını düşürecek ve süreçleri sadeleştirecektir.
- Belediyelerden sistemi kullanmaları karşılığında herhangi bir ücret talep edilmemektedir.

C. Yerel Yönetimler Reformu Projesi (LAR-3)

LAR 3, IPA Fonları Çerçevesinde AB tarafından finanse edilen ve yürütücülüğünü UNDP'nin yaptığı yerel yönetim reformuna destek projelerinin üçüncüsüdür. Bu proje serisinin ilk aşaması (LAR 1) 2005-2007, İkinci aşaması (LAR 2) 2009-2011 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. LAR 3, geçmiş projelerin de çıktılarında faydalanarak eş faydalanıcılar olan İçişleri Bakanlığı ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile yerel yönetimlerin idari kapasitelerini geliştirme ve güçlendirmeye, yerel yönetim sistemimizde katılımcılığı sağlamaya yönelik bir dizi faaliyetin gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır.

Projenin toplam sözleşme bedeli 5,4 milyon Avro'dur. Proje Mart 2020'de görülmeye başlanan Covid-19 pandemi koşulları çerçevesinde süre uzatımına hak kazanmış olup 2022 yılı içerisinde tamamlanmıştır.

Proje 3 bileşenden oluşmakta olup;

- Bileşen 1 kapsamında, etkin ve kaliteli belediye hizmet sunumu
- Bileşen 2 kapsamında büyükşehirlerde kapasite artırımı ve yerelde katılımın artırılması
- Bileşen 3 kapsamında yerel yönetim sistemine ait Yönetim Bilgi Sistemi altyapısının kurulması ve güncellenmesine yönelik faaliyetler yürütülmüştür.

LAR 3 kapsamında yürütülen YERELBİLGİ Sistemi tamamlanmış ve kullanıcı eğitimleri verilmiştir. Bu kapsamda; 2022 yılı Ocak ayı itibarıyla Sistem aktif olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Bu Sistem ile doğru ve zamanında veri girişi yapılması, veri kontrolü ve analizi, hızlı ve dinamik raporlama yapılabilmesi, yerel yönetimlerin personel, araç ve mali verileri başta olmak üzere görev ve sorumlulukları içinde yer alan konulara ilişkin verilerin toplanması ve bütüncül istatistiki veriye dönüştürülmesi amaçlanmaktadır.

12. BAKANLIĞIMIZCA MAHALLİ İDARELERLE BİRLİKTE YÜRÜTÜLEN İŞLER

Yerel yönetimler; mahalli müşterek ihtiyaçları karşılamak amacıyla imar, çevre, ulaşım, altyapı ve sosyal hizmetler gibi birçok alanda faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu faaliyetler merkezi idare tarafından ülke scaleında sunulan hizmetlerin yereldeki izdüşümleri olmakla beraber yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlerin önemli bir kısmının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının düzenleyici olarak rol aldığı konular olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Bakanlığımız ve yerel yönetimler birçok konuda ortak proje ve faaliyetler yürütmekte olup yerel yönetimler tarafından sunulan projeler de desteklenmektedir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve yerel yönetimlerin birlikte yürüttüğü iş ve projeler şu şekildedir:

A. Sıfır Atık Projesi

Atıklarımızın çok büyük bir kısmını değerlendirilebilir, yani geri kazanılarak hammadde olabilecek, yeni ürünlere dönüştürülebilecek atıklar olduğu gerçeğinden hareketle 26/09/2017 tarihinde tanıtım toplantısı yapılarak başlatılan “Sıfır Atık Projesi” ile atık önlenmesi, atık oluşumunun azaltılması, israfın önlenmesi, oluşan atıkların kaynağında ayrı toplanması ve geri dönüşümü ile hammadde ve enerji tasarrufu sağlanması; gelecek nesillere temiz ve gelişmiş bir Türkiye ile yaşanabilir bir dünya bırakmak amaçlanmaktadır.

Sıfır Atık Projesi ile plastik, kağıt, cam, metal, tekstil, atık ilaçlar, bitkisel atık yağlar, atık piller atık elektrikli ve elektronik eşyalar, biyobozunur atıklar gibi günlük hayatımızda oluşan her türlü atığın oluşumunun önlenmesi, ayrı toplanması ve geri kazanımı, vatandaşların kaynak niteliğinde olan atıkların değerlendirilmesi konusunda farkındalıklarının artırılması ve geri kazanım oranlarının yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Bu çerçevede yürütülen sıfır atık projesi kapsamında; “Sıfır Atık Yönetim Sisteminin” kurulmasına ilişkin genel ilkelerin ve uygulama esaslarının belirlenmesini sağlayarak sıfır atık vizyonunun ülke genelinde benimsenmesi, uygulanması ve yaygınlaştırılması amacını taşıyan ve 2023 yılına kadar Ülkemizin tamamında

sıfır atık yönetim sistemine geçişlerin tamamlanmış olması hedefine yönelik olarak hazırlanan Sıfır Atık Yönetmeliği 12 Temmuz 2019 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İl düzeyinde mahalli idareler ile bina ve yerleşkeler tarafından uygulanacak sıfır atık yönetim sisteminin gerek yerel gerekse de ulusal ölçekte stratejik bir bütünlük içinde sürdürülebilirliğini ve verimliliğini sağlamak amacıyla 81 ilimiz tarafından İl Sıfır Atık Yönetim Sistemi Planı hazırlanmıştır.

31/12/2021 tarihli ve 2595501 sayılı Bakan Olur’u ile yayımlanan “Atık Getirme Merkezlerinin Kurulması ve İşletilmesi İle Sıfır Atık Uygulamalarına İlişkin Usul Ve Esaslar” ile sıfır atığın yaygınlaştırılması, israfın önlenmesi, gıda ve tekstil atıklarının önlenmesine ilişkin tedbirler, toptancı hallerinde ve pazar yerlerinde oluşan gıda atıklarının kaynağında ayrı biriktirilmesini sağlamak amacıyla “Atık Getirme Merkezleri”nin teknik özelliklerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Herhangi bir işletmeye bağlı olmaksızın plastik, kâğıt ve metal gibi değerlendirilebilir atıkların toplayıcılığını yapan vatandaşlarla ilgili 2022/6 sayılı Atık Toplayıcıları Genelgesi yayımlanmıştır. “Atık Toplayıcıları” konulu Genelge, serbest olarak atık toplayıcılığı yapanları “Sıfır Atık Bilgi Sistemi” ile kayıt altına alarak yetkilendirmekte ve çalışma sistemini düzenlemektedir.

Yönetmelik gereği Sıfır Atık Yönetim Sistemlerini kuran Mahalli İdareler ile Bina ve yerleşkelere “Temel Seviye Sıfır Atık Belgesi” verilmeye başlanmıştır. 2022 yılı sonuna kadar hizmet alanı için düzenlenen Temel Seviye Sıfır Atık Belge sayısı 96 adettir. Hizmet alanı için sıfır atık belgesi alan Mahalli İdare sınırlarında yaşayan nüfus sayısı 31.904.006 kişidir.

2022 yılı sonuna kadar Bakanlığımız Merkez Birimi, İl Müdürlüklerimiz, Kurum kuruluş ve İşletmeler ile STK’lar aracılığıyla yaklaşık 18 milyon kişiye Sıfır Atık konusunda eğitimler verilmiştir. Sıfır atık bilincinin ve farkındalığının artırılması ve uygulamanın yaygınlaştırılması için mahalli idareler tarafından süreli kampanyalar düzenlenmesi, vatandaşın atıklarını ayrı biriktirmesini teşvik edici organizasyonların yapılması, eğitim kurumlarında ise sıfır atık öğrenci kulüplerinin oluşturulması hususları belirlenmiştir.

Sıfır Atık Yönetmeliğinin “Bakanlığın görev ve yetkileri” kapsamında Bakanlığımızca sıfır atık yönetim sisteminin; idari, mali ve teknik unsurları açısından tasarım ve planlama kriterlerini, değerlendirme unsurları ve uygulama esaslarını belirlemek; sistemin geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaları düzenlemek, sektörlere yol göstermek, rehber oluşturmak amacıyla hedef kitlelere yönelik 11 adet sıfır atık uygulama kılavuzu hazırlanmıştır.

Hazırlanan Kılavuzlar şu şekildedir:

- 1.Belediye Kılavuzu
- 2.Organize Sanayi Bölgeleri, Sanayi Tesisleri Kılavuzu
- 3.Havalimanı, Terminal Kılavuzu
- 4.AVM, İş Merkezi, Ticari İşletme ve Plaza Kılavuzu
- 5.Eğitim Kurumu ve Yurtlar Kılavuzu
- 6.Sağlık Kuruluşları Kılavuzu
- 7.Turizm Tesisleri Kılavuzu
- 8.Kırsal Yerler Kılavuzu
- 9.Kurum Kuruluş Kılavuzu
- 10.Hane ve Site Kılavuzu
- 11.Sıfır Atık Mavi

Hazırlanan kılavuzlarda sıfır atık yönetim sisteminin tasarım ve planlama kriterleri ile hedef kitleler tarafından uygulanması gereken atık önleme/azaltım tedbirleri ve sıfır atık yönetim sistemi uygulama esasları yer almaktadır.

2017’de % 13 olan geri kazanım oranımız 2021 yılında % 27,2’ye yükselmiş olup 2023 yılı hedefimiz % 35’tir.

Proje başlangıcından bu yana 20,4 milyon ton kâğıt-karton, 5,4 milyon ton plastik, 2,3 milyon ton cam, 0,5 milyon ton metal ve 5,2 milyon ton organik ve diğer geri dönüştürülebilir atıklar olmak üzere toplamda 33,8 milyon ton geri kazanılabilir atık Bakanlığımızdan lisans almış işletmelerce işlenerek ekonomiye kazandırılmıştır.

Toplanan atıklardan; 62,2 milyar TL ekonomik kazanç sağlanmış, 530 milyon kW/h enerji tasarrufu, 572 milyon m³ su tasarrufu, 69 milyon m³ depolama alanından tasarruf sağlanmış, 3,9 milyon ton sera gazı salımı önlenmiş, 347 milyon ağaç kurtarılmış, 87 milyon varil petrol, 650 milyon ton hammadeden tasarruf edilmiştir.

B. Atık Yönetimi

Atık yönetiminin en önemli aktörlerinden biri yerel yönetimler olup 2010 yılından itibaren atık yönetimine ilişkin verileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 79 : Atık Yönetimine İlişkin Veriler (2010-2022)

GÖSTERGE (Kümülatif)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Düzenli depolama tesisi sayısı	46	46	59	69	79	81	82	87	88	89	90	91	93
Düzenli depolama hizmeti verilen belediye nüfusu oranı (%)	59	59	60	65	70	71	71	73	74	82	83	86	89

Kaynak: ÇYGM, 2023,

Son 12 yılda düzenli depolama hizmeti verilen belediye nüfus oranı %59'dan %89' ya çıkmıştır.

C. Atıksu

2012 yılından itibaren atıksu verileri aşağıdaki tabloda gösterilmiş olup atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı 2022 yılı itibariyle % 89'a ulaşmıştır.

Tablo 80 : Atıksu Verileri (2012-2022)

GÖSTERGE (Kümülatif)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Toplam atıksu arıtma tesisi sayısı	444	457	563	653	954	1.029	1.107	1.136	1.170	1.176	1.185
Atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı (%)	72	73	77	79	81	83	87	87	89	89	89

Kaynak: ÇYGM, 2023,

D. Bisiklet Yolları

2019-2022 yılları arasında bisiklet yollarına ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 81 : Bisiklet Yollarına İlişkin Veriler (2019-2022)

GÖSTERGE (Kümülatif)	2019	2020	2021	2022
Yerel Yönetimlerce Yapılan Bisiklet Yolu Uzunluğu (km) (Bakanlığımız desteği ile yapılanlar dahil)	1.148	1.514	1.555	1.615

Kaynak: ÇYGM, 2023,

E. Yeşil Yürüyüş Yolları

2019-2022 yıllarında yeşil yürüyüş yoluna ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 82 : Yeşil Yürüyüş Yoluna İlişkin Veriler (2019-2022)

GÖSTERGE (Kümülatif)	2019	2020	2021	2022
Yerel yönetimlerce yapılan yeşil yürüyüş yolu uzunluğu (km) (Bakanlığımız desteği ile yapılanlar dahil)	101	113	142	333

Kaynak: ÇYGM, 2023,

F. Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı IPA ile Yapılan Projeler

Bakanlığımız, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, IPA fonları vasıtasıyla özellikle çevre altyapılarının yapılmasında belediyelerimize destek olmaktadır.

Programlama dönemi 2007-2013 yıllarını kapsayan ve uygulama dönemi 2017 yılı sonu itibarı ile tamamlanmış bulunan IPA-I dönemi için yürüttüğümüz proje paketinin adı “Çevre Operasyonel Programı” olup, 30 adet altyapı ve 7 adet teknik destek projesi içermektedir. 604 milyonu AB hibesi olmak üzere toplam 710 milyon Avroluk bu proje paketi ile 44 belediyemizi kapsayan yaklaşık 9 milyon vatandaşımıza AB standartlarında çevre altyapı hizmeti temin edilmiştir.

Programlama dönemi 2014-2020 yıllarını kapsayan ve uygulama dönemi 2026 yılı sonu itibarı ile tamamlanacak olan IPA-II dönemi için yürütmekte olduğumuz proje paketinin adı ise “Çevre ve İklim Eylemi Sektör Operasyonel Programı” olup, bu dönem her ne kadar AB hibesi 335 milyon Avro 'ya düşmüş olsa da, 15 adet teknik destek projesinin yanı sıra gerçekleştirilecek 21 adet altyapı projesi ile 4 milyona yakın vatandaşımıza daha AB standartlarında çevre altyapı hizmeti sağlanacaktır.

Programlama dönemi 2021-2027 olan IPA-III döneminde ise; 2021 ve 2022 yılları için “Sürdürülebilir Bağlantısallık ve Yeşil Gündem” tematik önceliği altında şu ana kadar toplam 73 milyon Avro tutarında 16 adet proje için finansman onayı alınmış olup, 2023 yılı için 24 milyon Avroluk 7 adet proje de onaya sunulmuştur.

2021 Yılı Türkiye İçin Yıllık Eylem Planına Ait Finansman Anlaşması 27 Aralık 2022 tarih ve 32056 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanan yürürlük tarihi yürütülen nota teatisi ile 27 Aralık 2022 olarak belirlenmiştir. Yürürlük Tespit Kararı bilahare Resmi Gazete’de yayımlanacaktır. Ülkemiz ile Avrupa Birliği arasındaki mali işbirliği kapsamında faydalanmakta olduğumuz IPA III Döneminin yasal altyapısını oluşturacak ve aynı zamanda Avrupa Komisyonu IPA III Tüzüklerinin ülkemiz iç mevzuatına aktarılmasında temel teşkil edecek olan “Mali Çerçeve Ortaklık Anlaşması” 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle onaylanmış olup, 13 Aralık 2022 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

G. Millet Bahçeleri

2022 yılında açılışı yapılan bazı millet bahçeleri aşağıda verilmiştir.

Zeytinburnu Beştelsiz Millet Bahçesi

Konya Millet Bahçesi

2019-2022 yılları için millet bahçelerine ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 83 : Millet Bahçelerine İlişkin Veriler (2019-2022)

GÖSTERGE (Kümülatif)	2019	2020	2021	2022
Toplam planlanan millet bahçesi sayısı	207	285	419	467
Tamamlanan Millet Bahçesi Sayısı	19	55	124	164
Devam Eden Millet Bahçesi Sayısı	188	230	295	303
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde yapılması planlanan millet bahçesi sayısı	39	83	186	247
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde tamamlanan millet bahçesi sayısı	19	8	24	104
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde devam eden millet bahçesi sayısı	29	75	162	143
Planlanan millet bahçelerinin toplam büyüklüğü m ²	44.703.549,81	50.846.728,46	67.839.352,77	70.000.000,00
Tamamlanan Millet Bahçesi Büyüklüğü m ²	3.196.527,69	7.895.806	14.449.285,73	19.989.080,18
Devam Eden Millet Bahçesi Büyüklüğü m ²	41.507.022,10	42.950.922,46	53.390.067,04	51.546.646,62
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde yapılması planlanan millet bahçelerinin büyüklüğü m ²	10.055.986,40	13.111.437,80	22.199.086,70	25.854.911,29
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde tamamlanan millet bahçelerinin büyüklüğü m ²	3.196.527,69	635.922	1.752.384	2.351.891,47
Yerel yönetimlerle işbirliği içinde devam eden millet bahçelerinin büyüklüğü m ²	6.859.458,71	12.475.515,78	20.446.702,70	23.503.019,70

Kaynak: MPM, 2023,

H. Korunan Alanlarda Yerel Yönetimlerle Gerçekleştirilen Yatırımlar

Bakanlığımız Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü görev yetki ve sorumlulukları çerçevesinde Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Doğal Sit Alanlarını kapsayan korunan alanların sahip olduğu çevre değerlerinin korunması ve çevre sorunlarının giderilmesi amacıyla yerel yönetimlere 2003-2022 yılları arası turizm, kanalizasyon, içme suyu, şehirleşme ve belediye sektörlerinden mali destek verilmiştir.

Bu kapsamda 2003-2022 yılları arasında sektörel olarak 44 tanesi belediye, 5 tanesi şehirleşme, 174 tanesi içme suyu, 125 tanesi kanalizasyon, 153 tanesi turizm, 1 tanesi çevre alanında olmak üzere toplam 502 adet proje için 3.544.132.624,32.-TL (2023 yılı birim fiyatları ile güncellenmiş) harcanmıştır.

2023 yılı yatırım programı kapsamında ise yerel yönetimlerle turizm, içme suyu, kanalizasyon ve çevre sektörlerine esas tanzim edilecek mali katkı protokolü çalışmaları devam etmektedir.

2019 yılında Aksaray İli Sultanhanı İlçe Belediye Başkanlığı ile protokol yapılmış 99.987 TL (2022 yılı birim fiyatları ile güncellenmiş) harcanmıştır.

2022 yılında Konya İli, Cihanbeyli İlçesi, Yeşilöz Mahallesiinde C.65 düzenleme sınırı (2021 den devir) Cihanbeyli Belediyesi ile Protokol yapılmış ve 385.000 TL Kurum katkısı verilmiştir.

2022 yılında Konya İli, Cihanbeyli İlçesi, Yeşilöz Mahallesiinde C.100 düzenleme sınırı Cihanbeyli Belediyesi ile Protokol yapılmış ve 200.000 TL Kurum katkısı verilmiştir.

I. Coğrafi Bilgi Sistemlerine İlişkin Faaliyetler

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (CBSGM) tarafından kurumların coğrafi verilere tek noktadan erişimini sağlamak ve Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemini oluşturan önemli bileşenleri bir araya getirmek amacı ile “Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi (TUCBS) Entegrasyon Projesi” 2018 yılında başlatılmıştır.

TUCBS Entegrasyonu, kurumların, ürettikleri coğrafi verilerin paylaşılabilir ve diğer kurumların paylaştığı coğrafi verilere ise erişimlerini sağlayarak kullanılabilir olması için yapılacak çalışmalarını içeren tespit, değerlendirme, raporlama, standartlara uyumlaştırma ve entegrasyon çalışmalarını kapsayan süreçleri içermektedir.

TUCBS Entegrasyonu Süreçleri Tamamlandığında Sağlanacak Faydalar

- Sorumluluk alanındaki coğrafi verilerin tanımlama dokümanlarına uyumlu olması,
- Üretilen coğrafi verilerin erişim ve paylaşım durumlarının belirlenmesi,
- Coğrafi verilerin metaverilerinin ulusal metaveri standartlarına uygun olması,
- Oluşturulan web servislerinin (OGC standartlarında) TUCBS birlikte çalışabilirlik rehberinde belirtilen kriterlere göre yayımlanması.

TUCBS Kapsamında Yapılan Çalışmalar ve Projeler

1. Ulusal Coğrafi Bilgi Stratejisi ve Eylem Planı İzleme-Raporlama Faaliyetleri

Coğrafi veri altyapısından faydalanmak isteyen tüm sektörler için kaliteli, güncel ve dinamik coğrafi bilgi akışını sağlayan, entegre coğrafi bilgi üretim ve paylaşım altyapısı ile ulusal ekonomiye fayda sağlanması misyonu ile hazırlanan “Ulusal Coğrafi Bilgi Stratejisi ve Eylem Planı”, 30 Haziran 2020 tarihli ve 31171 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Yayınlanan eylem planının izlenmesine yönelik olarak kamu kurumları, yerel yönetimler, üniversiteler ve özel sektör için olgunluk modelleri hazırlanmıştır.

Hazırlanan olgunluk modelleri 52 Kamu Kurumu, 30 Büyükşehir Belediyesi ve 51 İl Belediyesi, 51 İl özel İdaresi, 30 Üniversite ve 20 Özel Sektör firması için uygulanarak kurumsal raporlar hazırlanmıştır. Ayrıca bu raporlar temel alınarak Türkiye CBS Olgunluk Değerlendirme Raporu hazırlanarak Ulusal CBS stratejisi ve eylem planına ilişkin dönemsel performans değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir.

2. Ulusal Coğrafi Veri Standartları

Ulusal Coğrafi Veri Altyapısının kurulması kapsamında ortak standartların kullanımı hedefinin gerçekleştirilmesi, veri değişiminde anlamsal ve teknik bütünlüğün sağlanması ve veri içeriğine ilişkin farklı yorumların engellenmesi amacıyla coğrafi veri temalarına ilişkin uygulama kurallarını, teknik esasları ve standartları belirleyen coğrafi veri temalarına ait veri tanımlama dokümanlarının ulusal (TSE) ve uluslararası standartlar (INSPIRE, ISO, OGC) ile ulusal mevzuata uygun olarak geliştirilmesine ilişkin faaliyetler yürütülmektedir. Bu kapsamda aşağıdaki teknik dokümanlar tamamlanarak yayımlanmıştır.

- 32 Coğrafi veri temasına ait coğrafi verilerin içeriklerinin, uygulama kurallarının ve standartların yer aldığı tanımlama dokümanları Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. (09.07.2020 tarihli ve 31180 sayılı (Mükerrer) ile 18.09.2020 tarihli ve 31248 sayılı (Mükerrer))

(Koordinat Referans Sistemleri ve Coğrafi Grid Sistemleri, İdari Birimler, Coğrafi Yer Adları, Kadastro, Bina, Adres, Yükseklik, Ortogörüntü, Ulaşım Ağları, Hidrografya, Jeoloji, Arazi Örtüsü, Arazi Kullanımı, Toprak, Koruma Bölgeleri, Doğal Risk Bölgeleri, Altyapı, Enerji Kaynakları, Madenler, İnsan Sağlığı ve Güvenliği, Nüfus Dağılımı – Demografi, Çevre İzleme Tesisleri, Sanayi Tesisleri, Tarım Tesisleri, Kamu Yönetim Bölgeleri, Tür Dağılımı, Habitat Bölgeleri, Biyocoğrafya Bölgeleri, Deniz ve Tuzlu Su Alanları, Atmosfer Verileri, Meteoroloji Verileri, İstatiksel Raporlama Bölgeleri)

- Bu temalardan bina, çevre izleme tesisleri, jeoloji ve ulaşım ağları olmak üzere 4 temaya ilişkin tanımlama dokümanları güncel ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenerek 2. sürümleri hazırlanmış ve Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. (26.10.2022 tarihli ve 31995 sayılı (Mükerrer))

- 32 Coğrafi veri temasında yer alan coğrafi verilere ait tüm detayları içeren Birleştirilmiş UML Modeli ve XSD şemaları,

- Birlikte Çalışabilirlik Usul ve Esasları Rehberi,
- Teknik Birlikte Çalışabilirlik Usul ve Esasları Rehberi,
- Genel Kavramsal Model,
- Genel Kavramlar Sözlüğü,
- Metaveri Tanımlama Dokümanı,
- Veri Temaları Tanımı ve Kapsamı Dokümanı,
- Veri Tanımlama Dokümanı Şablonu,
- Temel Tipler ve Modeller Dokümanı

Bu kapsamda 2022 yılı içerisinde de Altyapı ve Kamu Yönetim Bölgeleri olmak üzere 2 veri teması için genişletme çalışmaları taslak olarak tamamlanmış olup sorumlu ve ilgili kurumların görüşleri alındıktan sonra yayımlanacaktır.

3. TUCBS Entegrasyon Faaliyetleri

Entegrasyon faaliyetleri kapsamında Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk Matrisinde yer alan kamu kurumu merkez teşkilatı ve yerel yönetimlere ait coğrafi verilerin, coğrafi veri servislerinin ve metaverilerinin varlığının tespit edilmesi, paylaşımı ve kullanımı için gereksinimlerin belirlenmesi, planlanması, karşılanması

ve sürekliliğinin sağlanması, coğrafi veri servisi ve metaverilerinin Ulusal Coğrafi Veri Portalına aktarılması süreçlerinin hızlandırılması hedeflenmektedir.

Bu kapsamda 2022 yılı sonu itibarıyla 52 Genel Müdürlük düzeyinde Kamu Kurum Kuruluşu, 30 büyükşehir ve 51 il belediyesi olmak üzere 81 il belediyesi, 51 il özel idaresi ve 30 su ve kanalizasyon idaresi ile entegrasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

4. Ulusal Coğrafi Veri Paylaşım Altyapısı

Belirlenen kurallar esas alınarak Ulusal Coğrafi Bilgi Platformuna (www.atlas.gov.tr) kamu kurum kuruluşları tarafından coğrafi veriler servis edilmekte ve kurumlar arası coğrafi veri paylaşımı sağlanmaktadır. Bu kapsamda yaklaşık 950.000 metaveri kaydı yapılmış ve 1200'e yakın coğrafi veri servisinin ve yaklaşık 8500 coğrafi veri katmanının veri paylaşımı yönetilmektedir.(Şekil.5) Bu servislerden 600 adedi görüntüleme servisi, 508 adedi indirilebilir servis olarak yayında olup yüzde 58'i resmi işlemlerde kullanılabilir niteliktedir.

J. Akıllı Şehirlere İlişkin Faaliyetler

Türkiye'nin ilk, dünyanın dördüncü akıllı şehir strateji ve eylem planı dokümanı olan 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı 23.12.2019 tarihinde 2019/29 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile yayınlanmıştır.

Akıllı şehir uygulamalarının en önemli uygulayıcıları yerel yönetimler olup ulusal strateji ve eylem planı doğrultusunda belediyelerimiz tarafından önemli çalışmalar yürütülmektedir.

Yerelde akıllı şehir uygulamalarının geliştirilmesi amacıyla "Akıllı Şehir Eğitim Dokümanları" tüm belediyelerimizin kullanımına sunulmuştur. Akıllı Şehirlerle ilgili Türkçe ve İngilizce olmak üzere 29 ayrı alanda rehberlik dokümanları, eğitim kitapları, videolar ve sunumlar hazırlanmıştır.

Yine benzer şekilde 17 başlık altında akıllı şehir uygulama rehberlikleri, 8 başlıkta teknoloji inceleme raporları ve 7 başlıkta taslak teknik şartnameler hazırlanarak kullanıma açılmıştır.

Akıllı şehir yaklaşımı ile yenilikçi finans yöntemleri ve iş modelleri geliştirilmesi ve gelir artırıcı veya maliyet azaltıcı inisiyatiflerin tanımlanması, gelir paylaşımına yönelik anlaşmaların oluşturulması, kamu özel ortaklıklarına aracılık yapılması, kaynaklarla ürün ve hizmetlerin trampasının sağlanması, çoklu şehir inisiyatiflerinin kolaylaştırılması amacı ile "Akıllı Şehir Finansman Raporu" hazırlanmıştır.

Yerel yönetimlerimizin akıllı şehir vizyonuna katkı sağlamak amacıyla, akıllı şehirler kapsamında başarılı çalışmalar yürüten Viyana, Moskova, Stockholm, Sydney ve Londra şehirlerinin yerel akıllı şehir stratejileri ve yol haritaları incelenerek Türkçe'ye çevrilmiştir.

Akıllı şehirlere yönelik rehberliği, eğitimi ve ülkemizin akıllı şehir standartlarını içerisinde barındıran 105 kitap ve 11000 sayfanın üzerinde içeriği ihtiva eden Akıllı Şehir Külliyesi, küresel ölçekteki en büyük bütüncül akıllı şehir setidir. Tüm külliyeata www.akillisehirler.gov.tr web sayfasından erişilebilmektedir.

Akıllı şehir alanında ihtiyaçların, ihtiyaçlara yönelik çözümlerin ve çözüm üreticilerinin tespit edilmesi ile ortak bir terminoloji ve anlayış oluşturulmasının sağlanması ve akıllı şehir paydaşlarıyla akıllı şehir pazarı ekosisteminde yer alan üyelerinin buluşturulması ayrıca yerli üretimin artması ile dışa bağımlılığın azaltılması, bu çerçevede tedarikçiler arasındaki iş birlikleri ile kümelenme faaliyetlerini desteklemek amacıyla Akıllı Şehir Pazarı oluşturulmuştur.

Akıllı şehir çalışmalarının ulusal ölçekte planlanması ve bu çalışmalara yön verilmesi amacıyla tüm kamu kurumlarının, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının ortak bir eylemler bütünü içerisinde hareket etmesi önem arz ettiğinden 81 ilde yapılan ve yürütülen akıllı şehir projelerine ilişkin bilgiler toplanarak güncel verilere dayalı olarak **Akıllı Şehir Proje Envanteri** oluşturulmuştur.

1. Akıllı Şehirler Rehberlik Uygulamaları Projesi

2020-2021 yıllarında, Akıllı Şehirler Kapasite Geliştirme ve Rehberlik Projesi hayata geçirilmiştir.

Proje ile; "Yerel Akıllı Şehir Stratejisi ve Yol Haritası Pilot Uygulaması", "Yerel Akıllı Şehir Mimarisi Pilot Uygulaması", "Açık Veri Platformu kurulumu, önyüz tasarım ve veri seti yönetiminin sağlanması ve

rehberlik kılavuzu”, “Yapay Zeka Modelleme ve Rehberliği”, “Akıllı Şehirlere Yönelik Büyük Veri Platformları kurulumu, yönetimi ve Büyük Veri Analitiği rehberlik kılavuzlarının hazırlanması”, “Akıllı Şehir Veri Sözlüğü” çalışmaları hayata geçirilmektedir.

2. Akıllı Şehir Proje Yönetimi Standartlarının Belirlenmesi Projesi

2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı eylemlerini yerine getirmek için Akıllı Şehir Proje Yönetimi Projesi gerçekleştirilmektedir. Proje sürecinde; Akıllı Şehir Proje seçim süreçleri, proje hazırlama, proje fizibilite hazırlama, portföy yönetim ve proje yönetimi kılavuzları hazırlanmıştır. Yine kurumlarımızda akıllı şehir özelinde çalışan personelin yetkinliklerinin değerlendirilebilmesi için Akıllı Şehir Yetkinlik Değerlendirme Modeli oluşturulmuştur.

3. Akıllı Şehirler Olgunluk Değerlendirme Projesi

Akıllı Şehirler Olgunluk Değerlendirme Projesi kapsamında ise 81 ilimizin akıllı şehir kabiliyetleri değerlendirilerek olgunluk seviyeleri tespit edilmekte ve raporlama çalışmaları yapılmaktadır. Akıllı Şehir Olgunluk Değerlendirme Raporlarında şehir bazında elde edilen veriler ışığında iyileştirilme önerileri sunulmaktadır. Bu doğrultuda her yıl Akıllı Şehir Endeksi oluşturulmaktadır.

4. e-Belediye Coğrafi Uygulamaları Kapsamında e-Plan Otomasyon Sistemi Projesi

20.12.2020 tarihinde hizmete sunulmuş olan, imar ve plan işlem numarası işlerinin yürütüldüğü ve imar planları izleme sistemini teşkil eden e-Plan Otomasyon Sistemi uygulamaları tüm yerel yönetimlerde ve plan yetkisi olan kurumlarda kullanılmaktadır. Bu tarih itibariyle ülkemizde mekânsal plan onaylama yetkisi bulunan tüm kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerin ürettikleri planlara ait süreçler ilgili uygulama üzerinden yürütülmekte ve planlara ilişkin tüm coğrafi ve sözel veriler arşivlenmektedir. Sistem ile planlara plan işlem numarası adı verilen bir elektronik işlem numarası verilmektedir. Böylelikle planların takibi, karşılaştırılması, karar verme süreçleri kolaylaştırılmış, bürokrasinin azaltılmasına katkı sağlanmıştır. e-Plan Otomasyon Sistemi, tüm belediyelerde kullanılması ve kapsamı itibariyle imar işleri görevini yürüten sistem olarak e-Belediye’de yer alan en büyük ve en yaygın sistemdir.

Uygulamanın yaygınlaştırılması sürecinde kullanıcı desteği sağlanarak ve kullanıma ilişkin eğitimler verilerek 2022 yılsonu itibariyle 22.000’in üzerinde tekil kullanıcı sayısına ulaşılmıştır.

5. Kent İçi Hareketlilik Analizleri Projesi

Ülkemizde Belediyelerce gerçekleştirilecek akıllı ulaşım projelerinin etkin bir şekilde uygulanması için gerçekçi analiz yöntemleri geliştirilmesi, modellemeler doğrultusunda uygulamaların sürekli olarak iyileştirilmesi önem arz etmektedir. Proje ile sadece araçların değil, yayaların, toplu taşıma güzergâhlarının, bisiklet yollarının analizinde kent içi hareketlilik analizlerinin yapılmasına yönelik yazılım geliştirilmesi ve bu yönde belediyelerde kapasite geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

6. Trafik Güvenliği Analiz Platformu Projesi

Akıllı şehirlerin odağında insan yer almaktadır. Dolayısıyla akıllı ulaşım unsurları kullanılarak seyahat sürelerinin kısaltılması ve ulaşımın daha konforlu bir hale getirilmesi kadar trafikteki mal ve can güvenliğinin azami ölçüde korunması da hayati önem arz etmektedir. Bu doğrultuda ulaşımın güvenliğinin artırılması için trafik verilerinin etkin bir şekilde kullanılması ve trafik güvenliğine yönelik bir karar destek mekanizmasının oluşturulması vizyonu ile “Trafik Güvenliği Analiz Platformu” projesi hayata geçirilmektedir.

7. Bluetooth Tabanlı Trafik Analiz Sistemleri Projesi

Şehirlerin yaşadığı hızlı nüfus artışı ve artan araç sahipliği ile mevcut ulaşım altyapıları şehirlerin ihtiyaçlarına yeterli oranda yanıt verememekte, bu sorunlar ise mevcut ulaşım altyapılarının optimum fayda sağlayacak şekilde kullanılmasını hayati bir hale getirmektedir. Dolayısıyla şehrin trafik davranışının iyi bir şekilde analiz edilmesi, ulaşım planlamasının ise bu analizler sonucu ortaya çıkan veriler ışığında gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda Pilot Belediye olan Malatya Büyükşehir Belediyesi bünyesinde bluetooth teknolojisini kullanan araç tespit ve takip sistemi kurulmuştur. Projenin en temel amacı kentin trafik davranışını anlık

olarak izlemektir. Malatya şehir merkezinin çeşitli testler ve analizler sonucu tespit edilen 75 noktasına tesis edilen bluetooth algılayıcılarla trafikte seyreden araçların gün içerisinde hangi aksları kullandıkları, şehrin hangi bölgelerinin hangi saat aralıklarında yoğunluk yaşadığı, şehirdeki insan akışının hangi yönlerde olduğu ve trafik akışının ortalama hızı gibi birçok veri elde edilmektedir. Bu veriler ışığında ortalama seyahat süreleri hesaplanmakta, üst ölçek ulaşım stratejileri için altlık oluşturulmakta ve akıllı ulaşım sistemlerine veri sağlayacak altyapının temeli atılmaktadır.

Bununla birlikte elde edilen verilerin değişken mesaj işaretleri vasıtasıyla sürücülere sunulması sayesinde sürücüler anormal durumlara ilişkin uyarılmakta, seyahat sürelerine ilişkin bilgilendirilmekte, alternatif rotalara yönlendirilebilmekte ve böylelikle trafikte geçen süre, yakıt tüketimi, karbon salınımı ve trafik kaynaklı gürültü azaltılmakta, yaşam kalitesi artırılmaktadır.

8. Yeni Nesil Toplu Taşıma Turuncu Bisiklet Projesi

Şehirlerde yaşanan trafik sorunlarının azaltılmasında en temel yöntemlerden biri araç sahipliğini azaltmak ve şehir sakinlerini çevre dostu ulaşım araçlarına yönlendirmektir. Bisiklet kullanımı ise tüm bu amaçlara hizmet etme noktasında öne çıkmakta, bisikletler Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkede özellikle ulaşım amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Bu kapsamda 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı'nda da ifade edildiği gibi çok modlu ulaşım yöntemlerinin desteklenmesi, bisiklet kullanım alışkanlığının yaygınlaştırılması ve ulaşımında bisikletin hobi ve spor amaçlı kullanımının yanında ulaşım amaçlı kullanımının artırılması amacıyla Pilot Belediye olan Sakarya Büyükşehir Belediyesi'ne 750 adet şehir tipi bisiklet ve 250 adet katlanır bisiklet olmak üzere toplamda 1000 adet bisiklet temin edilmiştir.

9. Kent Bilgi Sistemi Faaliyetleri:

E-Belediye kapsamında coğrafi uygulamalar olarak Bulut Kent Bilgi Sistemi Grubunda belediyelerin kullandıklarına yönelik modüller yer almaktadır. Bu uygulamalar Bakanlığımızca ücretsiz olarak sunulmaktadır.

Bulut Kent Bilgi Sistemi bünyesindeki coğrafi uygulamalar yaygınlaştırılmaktadır. 2021 yılı içerisinde İçişleri Bakanlığı ile müşterek olarak belirlenen belediyelerde uygulama bütünlüğüne yönelik pilot çalışmalar yapılmış olup 2022 yılı itibarıyla yaygınlaştırma çalışmaları devam etmektedir. Bu sistem üzerinden Türkiye Kent Rehberinin yanı sıra 1391 Belediyeye özelleştirilmiş Kent Rehberleri hazırlanmış olup vatandaşlara açık olan bu uygulamalar belediyeler tarafından kendi web sitelerine eklenebilmektedir.

2022 yılı Ağustos ayı itibarıyla Bulut Kent Bilgi Sistemi ekosistemine 1301 belediye dahil olmuş olup sistemde 2400 ün üzerinde kullanıcı bulunmaktadır.

İlgili coğrafi veri temalarına ilişkin coğrafi verilerin bu modüller üzerinden doğrudan yerel yönetimler tarafından yapılması sağlanmaktadır. Bu kapsamda plan verileri gibi Bakanlığımız sorumluluğundaki diğer bir tema olan önemli yer verileri Bulut Kent Bilgi Sisteminde Önemli Yerler Uygulaması üzerinden 2022 yılı başından itibaren belediyeler tarafından oluşturulmaktadır.

K. Milli Emlak Genel Müdürlüğüne Yürütülen Çalışmalar

1. Yerel Yönetimlerimizin İhtiyaç duydukları taşınmazların Tahsis İşlemleri

Yerel yönetimlerin hizmet sunumunda ihtiyaç duydukları arsa, arazi ve binalar Hazine taşınmazları ile karşılanmaktadır. Bu doğrultuda, hizmet binası, sosyal - kültürel hizmetler ve altyapı hizmetleri gibi amaçlarda kullanılmak üzere Hazine taşınmazları belediye, il özel idaresi ve köylere tahsis edilmektedir. Bu sayede yerel yönetimlerimizce yapılan kamu yatırımları Hazine taşınmazları üzerinde yapılmakta, idarelerin kamulaştırma ve satın alma yükü azalmaktadır. Bu kapsamda 2022 yılında toplam 1.767 adet, 39,1 milyon m² taşınmaz belediye, il özel idaresi ve köylere tahsis edilmiştir.

Millet Bahçeleri Yapımı için Hazine taşınmazları ile Arazi Desteği Sağlanması

Şehirlerimize daha yeşil ve ferah yaşam alanları kazandırmak, yaşam ve çevre kalitesini yükseltmek ve kimlikli şehirler oluşturmak amacıyla başlatılan yeşil şehir vizyonu projesinin bir parçası olacak şekilde millet bahçeleri yapım çalışmaları ülke genelinde yaygınlaştırılarak yürütülmektedir.

Şehirlerimizde millet bahçesi yapımı için ihtiyaç duyulan alanların Hazine taşınmazları ile karşılanması amacıyla yerel yönetimlerimize Hazine taşınmazları tahsis edilmektedir. Bu kapsamda 2022 yılında 2,24 milyon m² yüzölçümlü Hazine taşınmazı millet bahçesi yapılmak üzere belediyelere tahsis edilmiştir.

Hazine Taşınmazlarının Yeşil ve Yaşanabilir Bir Çevre İçin Kullanılması

Hazine taşınmazları şehirlerimizin yaşam alanlarını güzelleştirmek ve yeşil alanlarını artırmak amacıyla kullanılmak üzere yerel yönetimlere tahsis edilmektedir. Bu kapsamda 2022 yılında; park, yol, yeşil alan vb. gibi kamu ortak kullanımı için; 151 adet, 10 milyon m² taşınmaz belediye, il özel idaresi ve köylere tahsis edilmiştir.

Katı Atık Depolama Alanları İçin Taşınmaz Desteği

Hazine taşınmazları; çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi, atıkların toplanması, taşınması, geri kazanılması ile çevre ve insan sağlığına olumsuz etki yapmadan nihai bertarafına ilişkin yükümlülük, yetki ve sorumlulukları gereğince belediyelere katı atık depolama alanları için tahsis edilmektedir. 2022 yılında Belediyelerin atık toplama, taşıma ve geri kazanımı faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla ihtiyaç duydukları katı atık depolama alanları için 39 adet, 3,4 milyon m² taşınmaz tahsis edilmiştir.

İklim Dostu Yenilenebilir Enerji Yatırımları Desteği

İklim değişikliği ile mücadele kapsamında fosil yakıt kullanımının azaltılması ve çevre dostu yatırımların artırılması amacıyla yerel yönetimlerimize Hazine taşınmazları tahsis edilmektedir.

Bu kapsamda 2022 yılında toplam 78 adet, 13,9 milyon m² yüzölçümlü Hazine taşınmazı güneş santrali yapılmak üzere mahalli idarelere tahsis edilmiştir.

Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklarımızın Eğitimini Hazine Taşınmazları İle Destekliyoruz

Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarımızın eğitimleri için rehabilitasyon merkezleri yapılması amacıyla yerel yönetimlere proje kapsamında 2022 yılında toplam 157 bin m² yüzölçümlü Hazine taşınmazı tahsis edilmiştir.

Sokak Hayvanlarının Rehabilitasyonu Amacıyla Belediyeleri Destekliyoruz

Sokakta yetişmiş, kaybolmuş ya da sahipleri tarafından dışlanmış hayvanlara sığınacak geçici bir yer olan hayvan barınaklarının artırılması amacıyla yerel yönetimlerimize Hazine taşınmazları tahsis edilmektedir.

Bu kapsamda 702 bin m² yüzölçümlü Hazine taşınmazı hayvan barınağı yapılmak üzere belediyelere tahsis edilmiştir.

2. Kentsel Dönüşüm Faaliyetlerinin Hazine Taşınmazları ile Desteklenmesi

5393 sayılı Belediye Kanunu çerçevesinde kentsel dönüşüm ve gelişim alanları ilan edilen yerler içerisinde kalan eğitim ve sağlık alanları hariç kamuya ait gayrimenkuller harca esas değer üzerinden

belediyelere devredilmektedir. Bu sayede şehirlerimizin yaşam standartlarının artırılması ve riskli yapıların bertaraf edilmesinde Hazine taşınmazları aktif bir rol oynamaktadır.

Kentsel dönüşüm faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla, rezerv yapı/ riskli alan ve toplu konut yapılmak üzere arsa üretim alanı ilan edilen Hazine taşınmazları uygulayıcı kuruluşların kullanımına bırakılmaktadır. Böylece, şehirlerimizin daha sağlıklı alanlara dönüştürülmesi amacıyla arazi stoku oluşturulmasında taşınmaz desteği sağlanmaktadır. Bu kapsamda, kentsel dönüşüm için, rezerv yapı alanı olarak; 81 milyon m² taşınmaz tahsis edilmiştir.

Ayrıca 4706 sayılı Kanunun 5. maddesi uyarınca, Belediye ve mücavir alan sınırları içinde bulunan Hazine taşınmazlarından, 30/3/2014 tarihinden önce üzerinde yapılanma olanlar; öncelikle yapı sahipleri ile bunların kanunî veya akdi haleflerine satılmak üzere ilgili belediyelere devredilmesi için 1 milyon 500 bin m² taşınmaz Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğüne tahsis edilmiştir

3.Kıyı ve Sahil Şeritlerinin Düzenlenmesi ve Bakımı İçin Belediyeler ile Protokol İmzalanması

Deniz, tabii ve suni göller ve akarsularda kıyı kenar çizgisinin tespiti, kıyıların kullanılması ve korunması ile kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda, deniz ve göllerin kıyıların devamı niteliğinde olan sahil şeritlerinde planlama ve uygulama esasları gereğince kıyı ve sahil şeritlerinin düzenlenmesi ve bakımının gerçekleştirilerek kamuya açık kullanımının sağlanması amacıyla belediyelere Hazine taşınmazları kiralanmaktadır.

Bu kapsamda 2022 yılında belediyelere kıyı ve sahil şeritlerinin düzenlenmesi için; 238 bin m² taşınmaz kiralanmıştır.

4.Belediyelerin Vergi Borcunun Ödenmesinde Taşınmazların Vergi Borcuna Mahsuben Satın Alınması

Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları tarafından ihtiyaç duyulan taşınmazların temin edilmesinde kullanılan bir diğer yöntem de bu taşınmazların Hazine taşınmazlarının vergi borcuna mahsuben satın alınmasıdır. Böylece ihtiyaç duyulan taşınmazlar bütçeden kaynak kullanılmaksızın edinilmek suretiyle ilgili kamu idarelerine tahsis edilmektedir. Bu kapsamda 2022 yılında; 253 adet, 1 milyon 600 bin m² taşınmaz vergi borcuna mahsuben satın alınmak suretiyle eğitim, sağlık, dini tesis vb. amaçlarda kullanılmak üzere ilgili kamu idarelerine tahsis edilmiştir.

5. Hazineye Ait Taşınmazların Satışından Belediyelere Pay Aktarılması

4706 sayılı Kanunun 5 inci maddesi kapsamında Belediye ve mücavir alan sınırları içindeki Hazineye ait taşınmazların satış bedellerinin tahsil edilen kısmından öncelikle yerinde muhafaza edilemeyen yapıların tasfiyesinde kullanılmak şartıyla %10'u, ilgili belediyelerin 20.7.1966 tarihli ve 775 sayılı Kanun hükümlerine göre oluşturulan fon hesabına aktarılır. Kalan kısmından ise ilgili belediyeye %30, varsa büyükşehir belediyesine % 10 oranında pay verilir. Bu kapsamda 2022 yılında Hazine taşınmazlarının satış gelirlerinden belediyelere yaklaşık 2 milyar TL pay aktarılmıştır.

L. Toplu Konut ve Kentsel Dönüşüm Çalışmaları

1. Sosyal Konut Üretimi

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Toplu Konut İdaresi, yerel yönetimlerle işbirliği halinde ve bir planlama çerçevesinde sosyal konut, kentsel dönüşüm projeleri, sanayi siteleri, millet bahçeleri ve şehirlerin ihtiyaçları doğrultusunda hizmet binaları ile diğer donatıların inşasını sağlamaktadır.

Konut kampanyalarımız, 81 il ve ilçelerimizde özellikle konut ihtiyacı, arsa stoku ve nüfus yoğunluğu gibi parametreler göz önünde bulundurularak, titiz bir çalışma ile şekillendirilmektedir.

Bu çerçevede 81 ilde şehir ve ilçe merkezleri ağırlıklı olmak üzere ihtiyaç duyulan bölgelerde yaklaşık 1 trilyon 517 milyar TL'lik ihale bedeli (güncellenmiş bedeldir.) ile 5 milyon vatandaşımızın oturacağı sağlıklı, güvenli 1 milyon 170 bin konut ve 37.266 sosyal donatı inşa edilmiştir.

Üretilen konutların %87'si sosyal konut niteliğinde olup, konutlar az peşinat, düşük taksit ve uzun vadelerle vatandaşlarımıza sunulmaktadır.

2022 yılında küresel olumsuzluklara rağmen 87 bin konut ve 3 bin 537 sosyal ünitelerin ihalesi gerçekleştirilmiştir.

Böylece yaklaşık 200 sektörün üretimi canlı tutularak hem ekonomiye hem de istihdama katkı sağlandı.

2022 yılı içinde 250 bin konut kampanyası düzenlenmiş olup bu konutlar için toplam 5 milyon 58 bin başvuru gerçekleştirildi.

Yıl içinde daha önce satışı gerçekleştirilmiş 31.671'i konut, 891'i işyeri olmak üzere toplam 32.562 bağımsız birimin teknik ve sosyal donatılarıyla birlikte teslimi yapılmıştır.

Antalya Manavgat Sosyal Konutları

2019 ve 2020 yıllarında Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığımızın koordinasyonunda TOKİ tarafından başlatılan 50 ve 100 bin konut kampanyasında bitirilen konutlar da etaplar halinde teslim edilmiş ve edilmeye devam etmektedir.

Amasya Suluova Sosyal Konutları

Balıkesir Bigadiç Sosyal Konutları

ÜRETİLEN KONUTLARIN DAĞILIMI	
Dar ve Orta Gelir Grubu	47,26%
Alt-Yoksul Gelir Grubu	13,86%
Gecekondu Dönüşüm	17,80%
Afet Konutu Uygulaması	7,92%
Tarım Köy Uygulaması	0,66%
Kaynak Geliştirme(TOKİ)	1,92%
Kay. Gel.(E.G.Y. O+EPPY)	10,58%

ÜRETİLEN SOSYAL DONATILARIN DAĞILIMI	
Okul	1.418 30.006 derslik
Üniversite	26
Spor Salonu	997
Yurt Pansiyon	216 83.107 kapasite
Hastane	269 (266'sı Sağlık Bak. Protokolü ile yapılmıştır.)
Sağlık Ocağı	100
Ticari İşyeri	2.113
Kütüphane	47
Cami	972
Kamu Hizmet Binası	363
Stadyum	21
Millet Bahçesi	185
Sanayi Sitesi	10.814
Diğer sosyal donatılarla birlikte toplam	37.299

2. Kentsel Dönüşüm Çalışmaları

6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ve 5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında Belediyelerle işbirliği içinde yapılan çalışmalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 84 : Kentsel Dönüşüme İlişkin Veriler

GÖSTERGE	2022 Yılı İtibarıyla Toplam
6306 sayılı Kanun kapsamında belediyelere yetki devri yapılan riskli alan sayısı	212
Yetki devri yapılan riskli alanların büyüklüğü (hektar)	6.782
Bu alanlarda dönüşüme alınan bağımsız birim sayısı	397.584
5393 sayılı Belediye Kanununun 73 üncü maddesinin birinci fıkrasının son cümlesine göre belediyelerce kentsel dönüşüm uygulanan alan sayısı	181

Kaynak: AKDHGM, 2023.

6306 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 31.05.2012 tarihinden itibaren belediyelere yetki devri yapılan riskli alan sayısı 2022 yılı sonu itibarıyla 212 sayısına ulaşmıştır. Öte yandan 5393 sayılı Belediye Kanununun 73 üncü maddesinin birinci fıkrasının son cümlesine göre belediyelerce kentsel dönüşüm uygulanan alan sayısı 181'e yükselmiştir.

Yine Bakanlığımız Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca; Cumhurbaşkanımız tarafından 2012 yılında başlatılan "Türkiye'nin Her Yerinde Kentsel Dönüşüm" hedefi kapsamında İstanbul, Ankara, İzmir başta olmak üzere ülke çapında kentsel dönüşüm projeleri geliştirmeye, şehirlerimizi yenilemeye devam ediyoruz. Şu ana kadar toplam 202 bin konutun dönüşümü sağlanmış olup, 2022 yılı içinde 22.687 gecekondun dönüşüm konutunun ihalesi gerçekleştirilmiştir.

İstanbul'da 22 ilçede yaklaşık 30 bin konutun dönüşüm çalışmaları devam etmektedir. Üsküdar, Beyoğlu, Gaziosmanpaşa, Bağcılar, Avcılar, Esenler, Güngören ve Ataşehir ilçelerinde dönüşümler sürdürülmektedir. Türkiye'nin en büyük kentsel dönüşümlerinden biri Esenler'de başlatılmış olup yaklaşık 60 bin konutluk bir dönüşüm planlanmıştır.

2022 yılında Adana, Adıyaman, Ankara, Bolu, Bursa Diyarbakır, Giresun, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Kütahya, Malatya, Manisa ve Rize illerinde 27 ilçede yer alan 31 projede 18,8 milyar TL ihale bedelli toplam 11.629 konut ve 590 iş yerinin inşaatı başlatılmıştır.

Aydın İncirliova Sosyal Konutları

3. Tarihi Kent Merkezleri

Kent meydanlarının iyileştirilmesi ve dönüştürülmesi kapsamında aralarında Bursa, Nevşehir, Samsun, Çankırı, Diyarbakır, Erzurum, Kayseri, Konya, Muş, Siirt, Sinop, Sivas, Yozgat ve Şanlıurfa illerimizde 17 proje geliştirilmiş, bu projelerin 6 tanesi tamamlanmış olup kalan uygulamalarda çalışmalar hızla devam etmektedir.

Kırıkkale Keskin Sosyal Konutları

4. Afet Konutları

24 Ocak 2020 yılında meydana gelen Elazığ ve Malatya depreminin ardından 27.615 konut, İzmir depreminin ardından 5.061 konut inşa edilmiştir.

Giresun, Rize, Kastamonu, Sinop ve Bartın sel felaketi ile Antalya ve Muğla'da çıkan yangınlar sonrasında yanan ve yıkılan konutlarının yerine yenisi yaparak vatandaşlarımıza teslim edilmiştir. Toplamda 42 bin afet konutu üretilmiştir.

Malatya ve Elazığ Afet Konutları

Malatya ve Elazığ Köy Konutları

5. Sanayi Siteleri İnşaatı

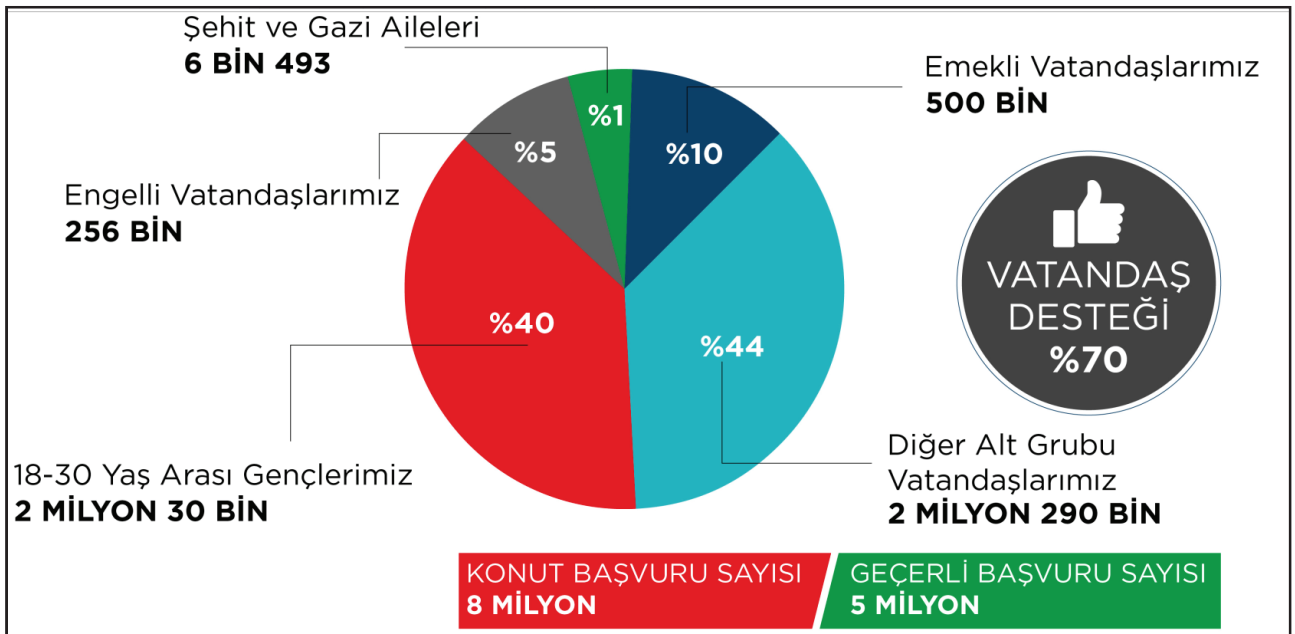
Yerel yönetimlerle işbirliği halinde şehirlerin içinde yer alan eski ve fonksiyonunu kaybeden sanayi alanlarını planlanan yeni sanayi tesislerine taşıyarak, hem sanayi alanlarının yenilenmesi sağlanmakta hem de esnafın daha modern ve ihtiyaçlarına cevap veren alanlarda üretime ve istihdama katılmasına destek olunmaktadır.

Aksaray Sanayi Sitesi'nde 1.620, Bursa Büyük Sanayi Sitesi (BESOB) Mobilyacılar 1. Etapta 125, Diyarbakır Yeni 4. Oto Sanayi Sitesi'nde 814, Trabzon İli, Araklı İlçesi Küçük Sanayi Sitesi'nde 216, Uşak Merkez 1.Etap Kentsel Yenileme Projesi Dokumacılar Sitesi'nde 108, Kayseri Erciyes Küçük Sanayi Sitesi'nde toplam 916 işyeri ve 55 imalathanenin inşaatı tamamlanmış olup 6.951 işyerini içeren 12 Sanayi Sitesi Projesinin inşaatı devam etmektedir.

6. 250.000 Konut Kampanyası

2022 yılı Eylül ayında başlatılan ve Türkiye'ye 500 bin sosyal konut, 1 milyon altyapısı ve imarı hazırlanmış konut inşa edilecek arsa ve esnafımız için hazırlanan 50 bin iş yeriyle Cumhuriyet tarihinin en büyük sosyal konut hamlesi başlatılmıştır. İlk etabı olan 250 bin konut, 10 bin iş yeri ve 1 milyon konutluk arsa vatandaşlarımız sunulmuştur. Bu projeye konutu olmayan vatandaşlarımıza konut, mesleği olup dükkânı olmayan vatandaşlarımıza işyeri, kendi evini yapacak vatandaşlarımıza da arsa ve proje desteği sağlanmaktadır.

Konut projeleri yerel ve yatay mimari özelliklerine uygun, sıfır atık uyumlu, enerji verimli, iklim dostu malzemeler ve yenilenebilir enerji sistemlerini içeren tasarımlara öncelik verilerek planlanmaktadır.

Bu projede amaç daha önce ev sahibi olmamış vatandaşlarımızın konut ihtiyacının karşılanmasıdır. Bu kapsamda yaşı 18-30 arasında olan genç vatandaşlarımız için 50 bin konut, emekliler için 50 bin konut, engelli vatandaşlarımız için de 12 bin 500 konutluk bir kontenjan ayrılmıştır.

2+1 ve 3+1 olarak inşa edilecek konutların satış fiyatları toplam konut maliyetinden %40 indirim yapılmak suretiyle, vatandaşlarımıza 240 aya varan vadelerde, %10 peşinat ile ve düşük aylık taksitler ile sunulmaktadır.

7. İlk Evim Kampanyası

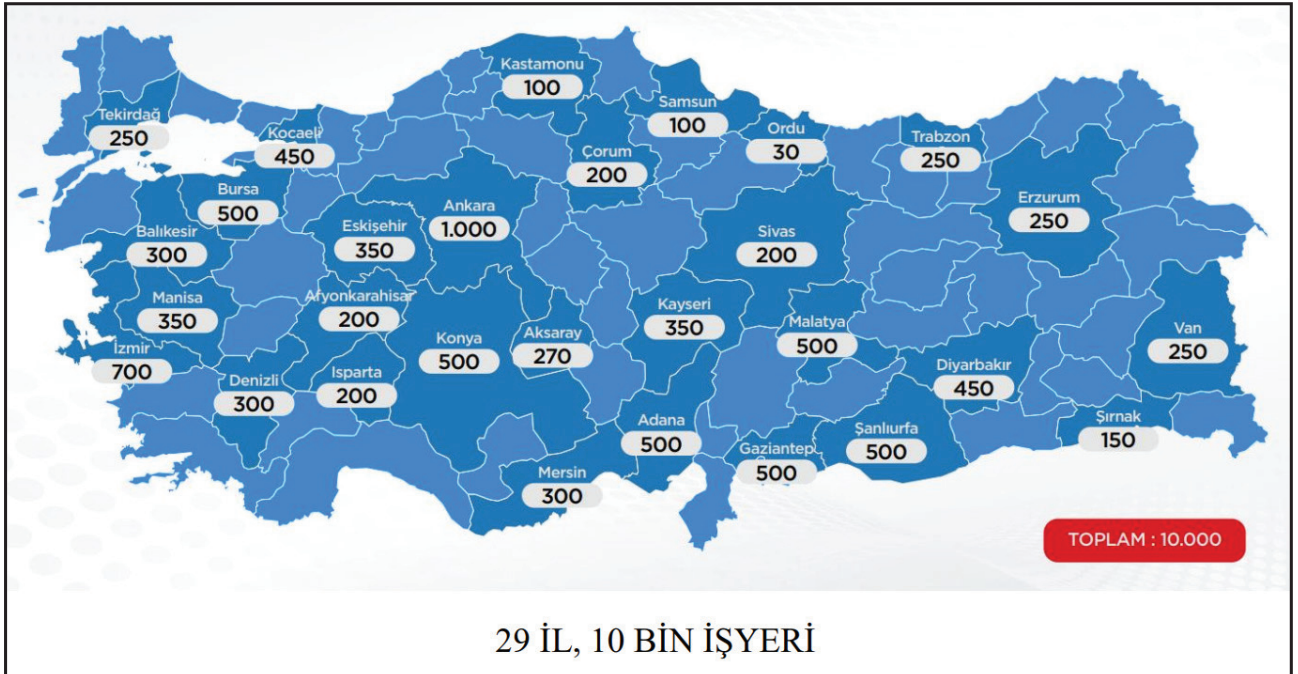
İlk Evim Projesi ile konut ihtiyacı, arsa stoku ve nüfus yoğunluğu gibi parametreler göz önünde bulundurularak belirlenen 81 ilde, 693 ilçede, İdaremizce tahsis edilen arsalarda müstakil veya müşterek olarak vatandaşlarımızın belirlenen kriterlere uygun olarak evlerini inşa ettirmeleri planlanmıştır.

Kampanya kapsamında 178.085 müstakil ev inşa edilmesine yönelik belirlenmiş olan arsalarla 716.883 başvuru, 821.915 konutluk müşterek ev inşa edilmesine yönelik belirlenmiş olan arsalarla 138.829 başvuru olmak üzere toplam 855.712 başvuru alınmıştır.

8. İlk İş Yerim Kampanyası

İlk İşyerim Projesi kapsamında üretilecek işyerleri, kendi işyerinin sahibi olmak isteyen esnafa, dükkân bedelinin %10'u peşin alınarak, kalan kısmı 120 ay vadeli olarak ve memur maaş artış oranına endeksli taksitler ile sunulacaktır. Bu kampanya ile ülke ekonomisi ve istihdamı için katma değer katılması planlanmaktadır.

Başta Ankara, Şanlıurfa, İzmir ve Diyarbakır illerinin bulunduğu 29 ilde ilk etapta 10 bin işyeri olarak planlanan İlk İşyerim Projesi'ne 69.817 başvuru alınmıştır.

M. İklim Değişikliği Başkanlığınca Yürütülen Çalışmalar

İklim değişikliği risklerinin coğrafi, ekonomik, sosyal ve çevresel koşullara göre değişkenlik göstermesi sebebiyle, yerel analiz ve uygulamalar yapılması iklim değişikliğine uyumun etkinliği açısından önem arz etmektedir. Ayrıca, sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik yerel çabalar da küresel iklim değişikliği ile mücadelede önemli katkı sağlamaktadır.

Bu çerçevede, Bakanlığımız 2019-2023 Stratejik Planı'nda 30 Büyükşehir Belediyesi'nde yerel iklim değişikliği eylem planının hazırlanmış olması hedefine yer verilmiş olup, yerel yönetimler çeşitli kapasite geliştirme faaliyetleriyle teşvik edilmekte ve desteklenmektedir.

2019 yılından itibaren yürütülmekte olan Türkiye'de İklim Değişikliğine Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında yerel yönetimlerin iklim değişikliğine uyum süreçlerinde faydalanabilecekleri teknik kılavuzlar hazırlanmıştır. Bununla birlikte, pilot 4 büyükşehir olarak Konya, Samsun, Sakarya ve Muğla'nın iklim değişikliğinden etkilenebilirlik ve risk analizleri yapılarak iklim değişikliğine uyum eylem planları hazırlanmaktadır. Ayrıca, yerel iklim değişikliği eylem planı hazırlamak ve iklim değişikliğine uyum projeleri gerçekleştirmek isteyen yerel yönetimler gibi kar amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlara finansman desteği sağlanmasını amaçlayan hibe programı yürütülmekte olup, başvuruların değerlendirme süreci devam etmektedir. Yerel yönetimlerin iklim değişikliğine uyum konusunda kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla eğitim programlarının da yürütülmesi planlanmaktadır.

2020-2021 yıllarında yürütülen İklim Değişikliğine Uyum Konusunda Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi Eğitim Projesi ile iklim değişikliğine uyum konusunda akademisyenler tarafından gerçekleştirilen ve farklı konularda birer haftalık modüllerden oluşan çevrim içi eğitim programına yerel yönetimler davet edilmiş olup, toplam 58 il belediyesinden birinci modüle 204, ikinci modüle 217 belediye personeli tarafından katılım sağlanmıştır.

Marmara Denizi'nde yaşanan müsilaj sorunuyla mücadele kapsamında, Marmara Bölgesi'nde yerel iklim değişikliği eylem planı hazırlığı bulunmayan illerin çalışmalarına hız verilmek amacıyla, Bakanlığımız tarafından 2021 yılında Tekirdağ, Çanakkale ve Yalova illeri için Yerel İklim Değişikliği Eylem Planlarının Hazırlanması Projesi başlatılmış olup, iklim değişikliğine uyum ve sera gazı azaltımı bölümlerini içeren eylem planlarına ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

İklim değişikliği konusunda sorunları ve çözüm önerilerini ortaya koyarak ulusal hedeflerimize ulaşma yol haritasını tüm paydaşların katılımıyla belirlemek amacıyla, 21-25 Şubat 2022 tarihleri arasında Konya'da İklim Şurası düzenlenmiştir. İklim Şurası kapsamında iklim değişikliği konusunu tüm yönleriyle ele almak amacıyla oluşturulan 7 farklı komisyondan biri olarak Yerel Yönetimler Komisyonu kurulmuştur. Yerel yönetimler, belediye birlikleri, Cumhurbaşkanlığı, Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, TÜBİTAK, üniversiteler, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları dâhil olmak üzere 90 üyenin yer aldığı Komisyonda, iklim değişikliği ile yerel yönetimler ilişkisinin mevcut durumunun, sorun ve çözüm alanlarının ve politika ile önerilerin belirlenmesi amacıyla çalışmalar yürütülmüş olup, toplantılar sonunda 25 karar belirlenmiştir.

İklim Şurası kararları ile uyumlu olarak, yerel yönetimler tarafından her ilde iklim değişikliğine uyum ve sera gazı azaltımı bölümlerini içeren, uygulanabilir, karşılaştırılabilir ve izlenebilir Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları hazırlanmasını sağlamak amacıyla, teknik kılavuzlar, kataloglar, yol gösterici ulusal/bölgesel dokümanlar ve bir elektronik sistem hazırlanmaktadır.

13. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Mahalli idareler, halkın mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir. Kuruluş, görev ve yetkileri yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Ülkemizde kamusal hizmetlerin halka en yakın yerde ve onların ihtiyaçlarına uygun bir biçimde sunulması bakımından önemli bir işlev üstlenen mahalli idareler, son yıllarda yapılan hukuki düzenlemeler ile hem insan kaynakları hem de mali kaynaklar bakımından güçlenerek daha etkin bir şekilde hizmet verir hale gelmektedirler.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 41'inci maddesi ve bu maddeye dayanarak hazırlanan ve 22.04.2021 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlar ve Performans Programları ile Faaliyet Raporlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik gereğince mahalli idarelerdeki harcama yetkilisi her yıl Şubat ayı sonuna kadar birim faaliyet raporunu hazırlayarak üst yöneticiye sunar. Harcama yetkilisi, raporun içeriğinden üst yöneticiye karşı sorumludur. Mahalli idaredeki üst yöneticiler ise birim faaliyet raporlarını esas alarak idare faaliyet raporunu hazırlar. İl özel idarelerinde Mart ayı, belediye ve mahalli idare birliklerinde ise Nisan ayı sonuna kadar idare faaliyet raporu kamuoyuna açıklanır. İdare faaliyet raporunun birer örneği Sayıştay ve ilgili Bakanlığına gönderilir. Üst yöneticiler hazırladıkları idare faaliyet raporunda yer alan bilgilerin doğruluğundan meclislerine karşı sorumludurlar.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, mahalli idarelerin idare faaliyet raporlarını esas alarak Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporunu Haziran ayının 15'ine kadar hazırlayarak kamuoyuna açıklamakta ve birer örneğini Cumhurbaşkanlığına ve Sayıştay'a göndermektedir.

2022 yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu'nda; mahalli idarelerin ülkemizdeki tarihsel gelişimi, hukuki durumları, görev, yetki, imtiyaz ve sorumluluklarına geniş yer verilmiştir. Ayrıca, ülkemizdeki mahalli idarelere ilişkin genel sayısal bilgiler değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin mahalli idarelerle ilgili taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ve taahhütler kapsamında Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, Yerel Topluluklar ve Yerel Yönetimler Arasında Sınır Ötesi İşbirliği Avrupa Çerçeve Sözleşmesi, Avrupa Kentsel Şartı I-II, Yerel Gündem 21 ve Habitat çalışmalarına değinilmiştir.

2022 yılı itibarıyla; il özel idarelerinde 10.117, belediyelerde 168.747, bağlı idarelerde 25.607, mahalli idare birliklerinde (köy birlikleri hariç) ise 1.413 olmak üzere mahalli idarelerde toplam 205.884 personel istihdam edilmektedir. Mahalli idarelerdeki personelin %53'ünü memurlar, %17'sini sözleşmeli personel, %28'ini sürekli işçiler, %2'sini ise geçici işçiler oluşturmaktadır. Ayrıca toplam 574.763 personel mahalli idare şirketlerinde çalışmaktadır. Türkiye'de kamuda istihdam edilen personel sayısı 4.328.197'dir. Mahalli idarelerin kamu istihdamı içindeki payı %4,76'ya karşılık gelmektedir. Mahalli idarelerdeki memur sayısının kamuda çalışan memur sayısına oranı %3,55, sözleşmeli personel sayısının kamuda çalışan sözleşmeli personel sayısına oranı %5,99, sürekli işçi sayısının kamuda çalışan sürekli işçi sayısına oranı %9,61, geçici işçi sayısının kamuda çalışan geçici işçi sayısına oranı %7,52'dir.

Mahalli idarelerin 2022 yılı bütçe gerçekleştirmelerinde, gelirlerin giderleri karşılama oranında bir düşüş olduğu görülmektedir. 2021 yılında, gelirler giderlerin %2,4'üne kadar fazla verirken 2022 yılında %8,9 açık vermektedir.

2022 yılında mahalli idarelerin toplam harcaması 509.769.495.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu harcamaların %46,27'si mal ve hizmet alımları, %1,28'i sermaye transferleri, %8,87'si personel giderleri ve %43,57'si diğer harcamaları (faiz harcamaları, cari transferler, SGK devlet primi, borç verme ve sermaye harcamaları) oluşturmaktadır.

2022 yılında mahalli idarelerin toplam gelirleri 468.146.735.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu gelirlerin %61,18'ini faizler paylar ve cezalar, %16,75'ini teşebbüs ve mülkiyet gelirleri, %8,18'ini vergi gelirleri ve %14'ünü diğer gelirleri (alınan bağış ve yardımlar, sermaye gelirleri, alacaklardan tahsilatlar) oluşturmaktadır.

Öz gelirlerin toplam mahalli idareler gelirleri içindeki payı %38,03'tür. Bu oran; belediyeler genelinde %33,08, büyükşehir belediyelerinde %16,44, il belediyelerinde %34,44, ilçe ve belde belediyelerinde %51,89, belediye bağlı idarelerinde %73,24, il özel idarelerinde %8,47 ve mahalli idare birliklerinde %30,52'dir.

2022 yılı genel bütçe vergi gelirlerinden mahalli idarelere aktarılan pay 259.277.397.000 TL olup; bu gelirin toplam mahalli idare gelirleri içindeki payı %55,38'dir. Toplam bütçe gelirleri içerisindeki genel bütçe vergi gelirleri payı il özel idarelerinde %34,77, belediyeler genelinde %64,30, büyükşehir belediyelerinde %82,54, il belediyelerinde %62,24, ilçe ve belde belediyelerinde %43,68, belediye bağlı idarelerinde ise %13,45'tir.

Mahalli idarelerin denetimi yapılan yasal düzenlemelere uygun şekilde gerçekleştirilmektedir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile çizilen çerçeveye uygun olarak İl Özel İdaresi ve Belediye Kanunu'nda denetime dair ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu kapsamda; il özel idaresi ve belediyelerde iç ve dış denetimin yapılacağı, denetimin iş ve işlemlerin hukuka uygunluğu ile sınırlı olacağı, denetimde performans önem verileceği, mali işlemler dışında kalan diğer idari işlemlerin İçişleri Bakanlığı tarafından da denetleneceği yapılan düzenlemeler arasında yer almıştır. 2022 yılında yapılan denetimler kapsamında 84 mahalli idare birimi denetlenmiş, 1.340 muhtelif rapor düzenlenmiştir.

Mahalli idare birimi olan köy idarelerine, 5018 sayılı Kanun kapsamına girmediklerinden dolayı Raporda değinilmemiştir. Köylerin ihtiyaç duydukları hizmetler, merkezi idare, il özel idareleri ve köylere hizmet götürme birlikleri tarafından yerine getirilmektedir. Köylerin içme suyu ve yol sorunlarını çözmek amacıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda uygulanan KÖYDES Projesi ile köylerin altyapı hizmetleri münhasıran köylere hizmet götürme birlikleri eliyle gerçekleştirilmektedir.

2022 yılı sonu itibarıyla Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğüne hazırlanan köy yolu ve köy içme suyu envanterine göre; il özel idarelerinin sorumluluk alanındaki toplam yol ağı 190.383 km'dir. Bunun %52,1'i asfalt, parke taşı ve beton yol, %39,2'si stabilize, %8,7'si de ham ve tesviye yoldur. Köylerin il, ilçe ve belde merkezleri ile devlet ve il yollarına en uygun güzergahla ulaşımını sağlayan birinci derece yollar asfalt, stabilize ve beton yol standardındadır.

Öte yandan, kırsal kesimde bulunan 40.084 yerleşim yerinin %94,6'sının yeterli içme suyu varken, %4,9'unun yetersiz içme suyuna sahiptir. Susuz olan köy ve bağlılarının oranı ise %0,5'tir.

e-Devlet uygulamaları kapsamında belediyelerin de iş ve işlemlerinin elektronik ortamda yürütülmesini sağlayacak e-Belediye Bilgi Sistemi ile vatandaşlara dönük hizmet süreçleri basitleştirilecek ve standardizasyon sağlanacak, kamu kurumları ve yerel yönetimler arasında anlık veri paylaşımı kurulacak, hizmetler merkezi sistem üzerinden yürütülerek vatandaş işlemlerinin elektronik ortamda elektronik veya mobil imza ile yapılabilmesi sağlanacaktır.

Sonuç olarak; ülkemizdeki mahalli idarelerin, son yıllarda gerçekleştirilen hukuki düzenlemeler çerçevesinde yetki ve mali kaynaklarındaki artış sonucunda ortaya çıkan veriler, mahalli idare faaliyetlerinin insanımızın günlük yaşamında geçmişe göre daha fazla yer alacağını, mahalli idarelerin kamu yönetimi içindeki ağırlığının artacağını, kullandıkları kaynaklar ve üstlendikleri görevler itibarıyla mahalli idarelerin hayatımızı daha çok etkileyeceğini göstermektedir. Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan tespit ve veriler; mahalli idareler, bağlı idareler ve mahalli idare birlikleri ile bu alanda karar vericilere katkı sağlayarak farkındalık oluşturacaktır. Bununla birlikte söz konusu çalışma sonucu tespit ve verilerin mahalli idare ve bunlara paydaş kurum ve kuruluşlar ile bunların iş ve eylemlerinden etkilenen vatandaşların ihtiyacı olan bilgilere ulaşmaya katkıda bulunulacağı beklenilmektedir.

KAYNAKÇA

Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü

Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü

İç Denetim Birimi Başkanlığı

İçişleri Bakanlığı, İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Mülkiye ve Teftiş Kurulu Başkanlığı

İklim Değişikliği Başkanlığı

Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü

Milli Emlak Genel Müdürlüğü

Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2022 Yılı Mahalli İdareler Mali İstatistikleri Bülteni, 2023

Sayıştay Başkanlığı, 2022 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, 2023

Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü

Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

İnternet Kaynakları

<https://yeryonetimler.csb.gov.tr>

<https://muhasibat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-mali-istatistikleri>

<https://www.sbb.gov.tr/kamu-istihdami/>

<https://www.sayistay.gov.tr/pages/61-faaliyet-raporlari>

<https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>